

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МУЖЕВ ОЛЕКСІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК: 338.242:336.24

ДИСЕРТАЦІЯ

**ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством.

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Мужев О. А.

Науковий керівник – Покатаєва Ольга Вікторівна, доктор економічних наук,
професор

Запоріжжя – 2019

АННОТАЦІЯ

Мужев О. О. Вплив митної політики на розвиток національної економіки.
– На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2019.

У *першому розділі* дисертації досліджено зміст та поняття митної політики та принципи її реалізації; теоретико-методичні засади реалізації митної політики в межах національної економіки; становлення державних інститутів регулювання митної політики в Україні.

Митну політику окреслено як наявну систему політико-правових, економічних, організаційних та інших заходів, метою яких є імплементація внутрішньо- та зовнішньоекономічних відносин країни, для підвищення її конкурентоздатності на глобальному ринку. Основними інструментами митної політики виступають митні режими відносно переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон, при цьому виконавчими органами застосовуються митні тарифи відносно суб'єктів, що підлягають оподаткуванню. Базисом митної політики виступають національні інтереси, що виконуються за допомогою доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності.

Уточнено зміст поняття митної політики шляхом виділення принципів на яких вона має ґрунтуватися та запропоновано доповнити наступними: балансу інтересів; підзвітності; доступності інформації; загальності справляння митних платежів; стимулювання інвестиційної активності; координація дій усіх суб'єктів митних правовідносин; гармонізації митного законодавства; дотримання конфіденційності під час реалізації митної справи.

Встановлено, що напрямками митної політики – є здійснення економічних, організаційних та політико-правових заходів. Розроблено механізм трансформації інститутів митної політики в Україні в основі якої лежить

закордонний досвід використання технологій та підходів, де ключовим базисом є інформаційна сфера.

У другому розділі досліджено сучасні аспекти становлення митної політики в Україні; встановлено роль інформаційних технологій у трансформації функціонування митниці в Україні; досліджено вплив глобальних відносин на становлення національної митної політики.

Оцінено ефективність реалізації митної політики із використанням методу когнітивного моделювання, який включає в себе виокремлення факторів-індикаторів зовнішнього та внутрішнього середовища, до яких віднесено: V1 - ефективність митної політики ДФС V2 - міжнародне співробітництво, V3 - відкритість інформації щодо митної політики ДФС, V4 - імпорتنі операції, V5 - трудова міграція, V6 - використання інформаційних технологій, V7 - валютний ринок, V8 - експортні операції V9 - інвестиції в матеріальну інфраструктуру ДФС, V10 - використання кращого закордонного досвіду, V11 - розвиток кваліфікації кадрів ДФС, V12 - спрощення бюрократичних процедур. Результатом імпульсного моделювання стало зростання майже всіх показників факторів-індикаторів. Однак, встановлено, що найбільше зростання спостерігається в разі імпульсного моделювання у вершину V10 - використання кращого закордонного досвіду.

За результатами дослідження запропоновано компоненти трансформації митної політики в умовах змін в торговельній політиці країни. Сучасна митна політика України залежить від заходів щодо інтеграції з країнами-членами ЄС, чому сприяло підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Напрямами змін, внаслідок підписання Угоди – стало запровадження інституту уповноважених економічних операторів; приєднання до транзитної системи; поява зобов'язань митної системи, модернізація системи митних платежів.

З метою покращення прозорості та підзвітності операційної діяльності митних органів запроваджено використання інформаційних технологій. Доведено, що нові тенденції визначають основні завдання спрощення митних процедур в напрямку впровадження інформаційних систем, а також сумісність

з аналогічними системами країн світу.

Запропоновано Модель реалізації митного потенціалу національної економіки. Доведено, що вдосконалення митної системи має відбутися за наступними напрямками: митне регулювання; митний контроль після випуску товарів; реалізації фіскальної функції; правоохоронна діяльність; міжнародне співробітництво; система державних послуг; митна інфраструктура; інформаційно-технічне забезпечення; кадровий потенціал; соціальна сфера; організаційно-управлінська діяльність. Під удосконаленням митного регулювання запропоновано розуміти гармонізацію товарної номенклатури, запровадження прозорих заходів щодо визначення митної вартості; термінальний збір; визначення терміну сплати митних платежів, що є найбільш актуальними для суб'єктів ЗЕД.

У *третьому розділі* побудовано модель митної політики в контексті розвитку економічних процесів; зроблено прогноз обсягів митних платежів як інструменту реалізації митної політики держави; запропоновано імплементацію сучасних заходів митної політики в Україні; рекомендовано шляхи впровадження інноваційно-інвестиційного простору національної економіки в межах реалізації митної політики.

До інституційних змін митної політики віднесено – пошук нових підходів до управління митними ризиками; автоматизовані системи автоматизовані системи суб'єктів ЗЕД, проведення аналізу та оцінки ризиків, регіональне профілювання ризиків, відповідальність перевізників, інформація для перевізників, розширення джерел інформації, система автоматизованого розподілу суб'єктів господарювання, створення бази даних ризиків, система професійної підготовка верифікація результатів, обмін інформацією, єдині підходи, системи моніторингу, застосування таргетингу.

Здійснено прогноз обсягів митних платежів як інструменту реалізації митної політики держави із використання метода Холта-Уінтерса. Ключовими показники результативності митної політики держави, визнано: динаміку рядів обсягів митних платежів як ввізного, так і вивізного мита,

За результатами прогнозування доведено доцільність виокремлення із рядів динаміки сезонність та інфляцію. Також, доведено, що прогнозування доцільно здійснювати на короткостроковий період, зокрема, для обсягів вивізного мита, обсяги якого визначаються значною волатильністю.

За допомогою кластерного аналізу експорту та імпорту визначено найбільш пріоритетні напрямки розвитку митного потенціалу країни. В ході проведеного статистичного аналізу було сформовано два кластери, щодо загального експорту з України та два кластери щодо імпорту.

Запропоновано напрями інноваційно-інвестиційного розвитку країни в межах реалізації митної політики, які полягають у чіткому визначенні загальних напрямів митної політики та враховують можливі загрози національній безпеці, якими можуть бути: науково-технологічне відставання; низька конкурентоспроможність продукції; відтік учених, фахівців, кваліфікованої робочої сили за межі країни; низький рівень оплати науково-технічної праці; некваліфікована підготовка науково-технічних кадрів; іноземна технічна і технологічна експансія.

Ключові слова: митна політика, національна економіка, митні органи, митні платежі, митні режими.

SUMMARY

Muzhev OO The influence of customs policy on the development of the national economy. - On the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 - Economics and Management of National Economy. - Classic Private University, Zaporozhye, 2019.

The first section of the dissertation examines the content and concepts of customs policy and principles of its implementation; theoretical and methodological foundations of customs policy implementation within the national economy; establishment of state institutes of customs policy regulation in Ukraine.

Customs policy is outlined as an existing system of political, legal, economic, organizational and other measures aimed at implementing the country's internal and external economic relations in order to increase its competitiveness in the global market. The main customs policy instruments are customs regimes for the movement of goods and vehicles across the customs border, with the enforcement authorities applying customs tariffs to taxable entities. Customs policy is based on national interests, which are implemented through doctrines, strategies, concepts and programs in various spheres of state activity.

The content of the concept of customs policy has been clarified by identifying the principles on which it should be based and proposed to be supplemented by the following: balance of interests; accountability; accessibility of information; the commonality of customs payments; stimulation of investment activity; coordination of actions of all subjects of customs legal relations; harmonization of customs legislation; maintaining confidentiality in the course of customs clearance. It has been established that the directions of customs policy are economic, organizational and political-legal measures. The mechanism of transformation of customs policy institutes in Ukraine is developed, based on foreign experience of using technologies and approaches, where the information base is a key basis.

The second section explores current aspects of customs policy formation in Ukraine; the role of information technologies in the transformation of customs functioning in Ukraine is established; influence of global relations on formation of national customs policy is investigated.

The effectiveness of customs policy implementation was evaluated using the cognitive modeling method, which includes the identification of external and internal environmental factors, which include: V1 - efficiency of the customs policy of the GFS V2 - international cooperation, V3 - openness of information on the customs policy - GFS, V4 import operations, V5 - labor migration, V6 - use of information technology, V7 - foreign exchange market, V8 - export operations V9 - investments in material infrastructure of the GFS, V10 - use of better foreign countries th experience, V11 - DFS staff development training, V12 - simplification of

bureaucratic procedures. The result of impulse modeling has been an increase in almost all indicators of indicator factors. However, it is found that the highest growth is observed in the case of impulse modeling at the top of V10 - using the best foreign experience.

According to the results of the study, the components of customs policy transformation in the context of changes in the country's trade policy are proposed. Ukraine's current customs policy depends on measures to integrate with the EU member states, which has contributed to the signing of the Association Agreement with the EU. The changes that resulted from the signing of the Agreement were the introduction of the Institute of Authorized Economic Operators; joining the transit system; the emergence of customs duties, the modernization of the customs payment system.

The use of information technology has been introduced to improve transparency and accountability of customs operations. It is proved that new trends define the main tasks of simplification of customs procedures in the direction of introduction of information systems, as well as compatibility with similar systems of countries of the world.

Model of realization of customs potential of national economy is offered. It is proved that the improvement of the customs system should take place in the following areas: customs regulation; customs control after release of goods; implementation of fiscal function; law enforcement activities; international cooperation; system of public services; customs infrastructure; IT support; personnel potential; social sphere; organizational and managerial activity. Under the improvement of customs regulation it is proposed to understand the harmonization of the commodity nomenclature, the introduction of transparent measures for determining the customs value; terminal collection; determining the term of payment of customs duties, which are most relevant for the FEA subjects.

The third section builds a model of customs policy in the context of economic development; the forecast of the volume of customs payments as a tool for implementation of the customs policy of the state; implementation of modern

customs policy measures in Ukraine is proposed; recommended ways of introducing innovation and investment space of the national economy within the framework of customs policy implementation.

Institutional changes in customs policy are related to the search for new approaches to customs risk management; automated systems of FEA subjects, conducting risk analysis and assessment, regional risk profiling, carrier responsibility, information for carriers, extension of information sources, automated system of distribution of economic entities, creation of risk database, training system verification of results, exchange information, unified approaches, monitoring systems, targeting.

The volume of customs payments as a tool for the implementation of the customs policy of the state using the Holt-Winters method is made. The key indicators of the effectiveness of the customs policy of the state are recognized: the dynamics of the volumes of customs payments of both import and export duties, According to the results of forecasting, it was proved that seasonality and inflation should be separated from the dynamics. Also, it is proved that forecasting is advisable to be carried out in the short term, in particular, for volumes of export duty, the volumes of which are determined by considerable volatility.

The cluster analysis of exports and imports identified the most priority areas for the development of the country's customs potential. In the course of the statistical analysis, two clusters were formed for total exports from Ukraine and two clusters for imports.

The directions of innovation and investment development of the country within the framework of customs policy implementation are proposed, which are clearly defined general directions of customs policy and take into account possible threats to national security, which may be: scientific and technological backlog; low competitiveness of products; an outflow of scientists, specialists, and skilled labor from outside the country; low level of payment for scientific and technical work; unqualified training of scientific and technical personnel; foreign technical and technological expansion.

Keywords: customs policy, national economy, customs authorities, customs payments, customs regimes.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті в наукових фахових виданнях України, у тому числі тих, що включені до міжнародних наукометричних баз

1. Мужев О.О. Трансформація митної політики - можливості економічного зростання національної економіки: науковий журнал „Причорноморські економічні студії”. 2017. Вип. 23. С. 213–218.
2. Мужев О.О. Теоретико-методичні засади реалізації митної політики в межах національної економіки: Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія „Економічні науки”. 2017. Вип. 26. Частина 1. С. 193–196.
3. Мужев О.О. Імплементация сучасних заходів митної політики в Україні: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 18. Ч.1. с.165–169.
4. Мужев О.О. Становлення державних інститутів регулювання митної політики в Україні: Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2018. №5. С.11–16.
5. Мужев О.О. Сучасні аспекти становлення митної політики в Україні: Вісник Одеського національного університету. 2018. Том 23. Вип. 5(70). С.196–200.
6. Мужев О.О. Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційного простору національної економіки в межах реалізації митної політики: Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 23. С.403–410
7. Мужев О.О. Модель розвитку митної політики в Україні в контексті розвитку економічних процесів: Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 27. С.167–172.
8. Мужев О.О., Покатаєва О.В. Прогнозування обсягів митних платежів як інструмент реалізації митної політики держави: Східна Європа: економіка,

бізнес та управління. 2019. Вип. 1 (18). С. 360–368.

Особистий внесок: розроблений механізм прогнозування обсягів митних платежів.

Матеріали конференцій

9. Мужев О.О. Роль інформаційних технологій у трансформації функціонування митниці в Україні: International scientific conference economy and society: modern foundation for human development (31th october 2016) Leipzig, Germany: Baltija Publishing. 2016. P.74-74

10. Мужев О.О. Закордонний досвід функціонування митних режимів та їх умови застосування: International Scientific Conference Corporate Governance: Strategies, Processes, Technology: Conference Proceedings, October 20th, 2017. Kaunas, Lithuania: Baltija Publishing. P.56–58.

11. Мужев О.О. Особливості комунікаційної політики митної служби в європейському союзі (на прикладі веб сайту фіскальної та митної служб ЄС): Європейські перспективи сенсу життя : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 11 травня 2018 р. / за ред. В. М. Огаренка, О. В. Покатаєвої, О. І. Трохимець та ін. Запоріжжя : КПУ, 2018. С. 166–168.

12. Мужев О.О. Сучасні підходи та перспективи управління митними ризиками на центральному та регіональному рівні: матеріали Науково-практичного круглого столу «Митна політика України: економічні та правові аспекти» (8 червня 2018 р.). м. Запоріжжя. Класичний Приватний університет.

13. Мужев О.О. Вплив глобальних відносин на становлення національної митної політики: Anti-crisis management: state, region, enterprise. Conference Proceeding, Part 1, November 23 th, 2018. Le Mans France: Baltija Publishing. P. 46–48.

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ВМОВІРНОСТІ ЇЇ ВПЛИВУ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ	
1.1 Зміст та поняття митної політики: принципи її реалізації	
1.2 Теоретико-методичні засади реалізації митної політики в межах національної економіки.	
1.3 Становлення державних інститутів регулювання митної політики в Україні.	
Висновки до розділу 1	
Література до розділу 1	
РОЗДІЛ 2 РОЗДІЛ 2 МИТНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВПЛИВ НА ЗРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	
2.1 Сучасні аспекти становлення митної політики в Україні	
2.2 Роль інформаційних технологій у трансформації функціонування митниці в Україні	
2.3 Вплив глобальних відносин на становлення національної митної політики.	
2.4 Трансформація митної політики - можливості економічного зростання національної економіки	
Висновки до розділу 2	
Література до розділу 2	
РОЗДІЛ 3 НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ІЗ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У НАПРЯМКУ ПОЗИТИВНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	
3.1 Побудова моделі митної політики в контексті розвитку	

економічних процесів	
3.2 Прогнозування обсягів митних платежів як інструмент реалізації митної політики держави	
3.3 Імплементация сучасних заходів митної політики в Україні	
3.4 Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційного простору національної економіки в межах реалізації митної політики	
Висновки до розділу 3	
Література до розділу 3	
ВИСНОВКИ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Зміна вектора зовнішньої торгівлі України, активна співпраця з країнами – членами Євросоюзу щодо створення зони вільної торгівлі, передбаченої Угодою про асоціацію, – все це активізує митну діяльність України та безпосередньо впливає на стан і розвиток національної економіки. Ключовими умовами Угоди стали зміни в економічних процесах, пошук нових підходів у сфері промисловості, енергетики, безпеки населення, рівності прав, захисту споживачів, освіти, молоді та культури. Тому перед Україною постають виклики щодо лібералізації зовнішньої торгівлі, а також початку нових змін в українській митній службі, використовуючи передовий досвід країн – членів Євросоюзу.

Питання реалізації податкової політики, податковий механізм, податкові інструменти розглядають такі вчені, як: В. Гланц, Т. Желюк, Ю. Забаренко, Н. Зарипова, М. Зінченко, Ю. Іванов, Г. Івах, Т. Калінеску, В. Кміть, О. Кондюх, А. Крисоватий, Н. Кузьминчук, Г. Кучерова, О. Мельниченко, О. Мягкова, Г. Олешко, В. Пилипів, В. Подлєсна, О. Покатаєва, А. Свищук, А. Соколовська, І. Стеблянко, Л. Тарангул, О. Тімарцев та ін.

Теоретико-методичні засади функціонування митної політики як однієї з функцій сучасної держави висвітлено в наукових працях В. Авер'янова, Т. Андрусика, М. Байтіна, К. Бельського, А. Венгерова, В. Голомб, М. Жигульонкова, Л. Загайнова, С. Ківалова, О. Копиленка, С. Комарова, В. Костюка, А. Малько, О. Марцеляка, С. Мінакова, В. Матузова, Л. Морозової, Ю. Просвірніна, Є. Харитонова та ін. Процеси формування митно-інноваційної політики відображено в публікаціях таких авторів, як: І. Бережнюк, Т. Затонацька, Т. Корнєва, О. Новосад, П. Пашко. Визначенню сутності митної політики приділили увагу І. Бережнюк, О. Борисенко, Л. Івашова, П. Пашко, О. Трохимець, В. Ченцов та ін.

Проте, незважаючи на певні наукові розробки, які тією чи іншою мірою визначають основні теоретико-методичні засади здійснення митної політики, реалізація митної політики в сучасних умовах сьогодення потребує подальшого

дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи Класичного приватного університету «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (номер державної реєстрації 0116U000798), де здобувачем запропоновано конкретні рекомендації з удосконалення митної політики в напрямі збільшення надходжень до державного бюджету, що сприятиме розвитку національної економіки.

Мета й завдання дослідження. *Метою дослідження є* розробка теоретичних положень та надання практичних рекомендацій з удосконалення митної політики для збільшення податкових і митних надходжень до державного бюджету.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- уточнити зміст поняття митної політики, принципи її реалізації;
- розглянути сучасні аспекти становлення митної політики в Україні;
- встановити роль інформаційних технологій у трансформації функціонування митниці в Україні;
- дослідити вплив глобальних відносин на становлення національної митної політики;
- розглянути ефективність реалізації митної політики України;
- розробити модель митної політики в контексті розвитку національної економіки
- здійснити прогноз обсягів митних платежів як інструменту реалізації митної політики держави;
- визначити пріоритетні напрями розвитку митного потенціалу країни;
- запропонувати напрями інноваційно-інвестиційного розвитку країни в межах реалізації митної політики.

Об'єкт дослідження – вплив митної політики на розвиток національної економіки.

Предмет дослідження – теоретико-методичні аспекти та практичні

рекомендації з удосконалення митної політики в напрямі позитивного впливу на розвиток національної економіки.

Методи дослідження. У ході дослідження застосовано комплекс загальнонаукових методів: *теоретичного узагальнення* – для узагальнення наукових досягнень і зарубіжного досвіду щодо формування та реалізації митної політики, визначення змісту митної політики, виділення основних її принципів (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3); *структурно-логічного та системного аналізу* – для здійснення аналізу податкових і митних надходжень (підрозділ 2.4, 3.2); *статистичного аналізу* – для аналізу сучасного стану митної політики та її впливу на розвиток національної економіки (підрозділи 2.1); *когнітивного моделювання* – для оцінювання ефективності реалізації митної й виокремлення факторів зовнішнього й внутрішнього середовища, які впливають на її формування та реалізацію (підрозділ 2.1); *кластерного аналізу* – для визначення найбільш пріоритетних напрямів розвитку митного потенціалу країни (підрозділ 3.3).

Інформаційною базою дослідження є Податковий та Митний кодекси України, інші нормативно-правові акти України з питань регулювання справляння податків та митних платежів, звітні дані Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, наукові публікації українських і зарубіжних авторів щодо формування та реалізації податкової й митної політики та їх впливу на національну економіку в цілому.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розв’язанні важливої науково-практичної проблеми розробки теоретичних положень і практичних рекомендацій з удосконалення митної політики в напрямі збільшення податкових надходжень та митних до державного бюджету, а саме:

удосконалено:

– модель розвитку митної політики в Україні, яка сприятиме підвищенню якості системи управління державною митною справою шляхом покращення якості інформаційного забезпечення та реалізації проекту «Електронна митниця», що сприятиме вдосконаленню системи відслідковування

переміщення вантажів; гармонізації документів у частині обслуговування суб'єктів господарювання; посиленню взаємодії та спільність дій митних органів з податковими; сприяння посиленню персональної відповідальності посадових осіб митних органів;

– механізм оцінювання ефективності реалізації митної політики з використанням методу когнітивного моделювання, який включає в себе виокремлення факторів-індикаторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на формування й реалізацію вітчизняної митної політики, що дозволяє в подальшому прийняти рішення щодо нівелювання негативних факторів впливу;

– модель реалізації митного потенціалу національної економіки, яка включає в себе напрями модернізації митної системи: зміцнення кадрового потенціалу митної служби; розвиток соціальної сфери; удосконалення митної інфраструктури; розробка заходів з удосконалення реалізації фіскальної функції митної політики; сприяння розвитку ІТ-технологій як засобу вдосконалення реалізації митної політики та її наближення до світових стандартів; удосконалення системи державних послуг під час перевезення товарів (транспортних засобів) через митний кордон, здійснення транзиту; удосконалення митного контролю на стадії, що відбувається після випуску товарів; удосконалення правоохоронної діяльності шляхом скасування дублювання функцій правоохоронних органів щодо охорони правопорядку під час перевезення товарів (транспортних засобів) через митний кордон, здійснення транзиту; удосконалення організаційно-управлінської діяльності митних органів шляхом координації дій структур цих органів;

– підхід до прогнозування обсягів ввізного й вивізного мита з використанням методу Холта-Уїнтерса, що передбачає виокремлення з рядів динаміки сезонності та інфляції й має здійснюватися на короткостроковий період, зокрема, для обсягів вивізного мита, що мають значну волатильність;

– підхід до визначення найбільш пріоритетних напрямів розвитку митного потенціалу країни шляхом використання кластерного аналізу з експорту та

імпорту країни, у результаті якого країни поділено на два кластери, що може бути взято за основу для подальшого формування напрямів митної політики;

набуло подальшого розвитку:

– принципи, що мають бути закладені в основу реалізації митної політики, зокрема: балансу інтересів; підзвітності; доступності інформації; загальності справляння митних платежів; стимулювання інвестиційної активності; координації дій усіх суб'єктів митних правовідносин; гармонізації митного законодавства; дотримання конфіденційності під час реалізації митної справи;

– механізм трансформації інститутів митної політики в Україні, який надає змогу виділити основні переваги в роботі ДФС України (єдина організація системи нарахування та сплати податків і митних платежів, можливість отримання податкового кредиту, краща конфігурація, скоординовані правозастосовні дії, цілісна картина платників податків, запровадження офісу «єдиного вікна») та врахувати позитивний досвід США й ЄС у подальшій її діяльності;

– напрями розвитку митної політики в умовах приєднання до Асоціації з ЄС, що розкриває такі можливості: технічне регулювання, організаційно-економічні, інституційні та адміністративні можливості; визначення тенденцій розвитку (інтернаціоналізація торгівлі; зростання частки енергетичних товарів підвищення продовольчої й екологічної безпеки, співпраця з міжнародними торгово-економічними об'єднаннями) та ризик-чинників (торгово-економічні санкції); визначення очікуваних економічних інтересів (зростання надходжень податків та митних зборів, збільшення товарообігу й пасажиропотоку, сприяння транзиту, полегшення умов торгівлі);

– напрями інноваційно-інвестиційного розвитку країни в межах реалізації митної політики, які полягають у чіткому визначенні загальних напрямів державної політики; факторів впливу на формування та реалізацію митної політики; імовірних загроз національній безпеці в контексті реалізації інноваційної діяльності із зазначенням типів і елементів інноваційних технологій, визначенням об'єктів інноваційної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів. Основні результати дослідження впроваджені в практичну діяльність Головним управлінням Державної фіскальної служби України у Запорізькій області (довідка № 115/03-01 від 14.03.2017 щодо доцільності використання запропонованої автором методології скринінгу); Запорізькою митницею (довідка № 02-15/119 від 06.02.2017) – у частині можливості використання науково-практичного підходу до виявлення резервів підвищення ефективності податкової системи та збалансування податкового навантаження на платників податків. Результати дисертації використовують у навчальному процесі Класичного приватного університету під час викладання дисциплін «Митна справа», «Національна економіка» (довідка № 17-18 від 19.04.2017).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною працею, в якій викладено авторський підхід до розробки теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо напрямів удосконалення митної політики для позитивного впливу на розвиток національної економіки. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися й обговорювалися на наукових конференціях і круглому столі, зокрема: «International scientific conference economy and society: modern foundation for human development» (м. Лейпциг, 2016 p.); «International Scientific Conference Corporate Governance: Strategies, Processes, Technology» (м. Каунас, 2017 p.); «Європейські перспективи сенсу життя» (м. Запоріжжя, 2018 p.); «Митна політика України: економічні та правові аспекти» (м. Запоріжжя, 2018 p.); «Anti-crisis management: state, region, enterprise» (Le Mans France, 2018 p.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки й результати дисертаційної роботи викладено в 13 наукових працях, з яких: 8 – статті в наукових фахових виданнях України, у тому числі тих, що включені до міжнародних наукометричних баз; 5 – матеріали конференцій. Загальний обсяг

публікацій становить 4,7 д. а.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 189 сторінок, з них основний текст – 159 сторінок. Список використаних джерел включає: до розділу 1 – 75 найменувань, до розділу 2 – 72 найменування, до розділу 3 – 28 найменувань. Робота містить 20 таблиць та 17 рисунків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ВМОВІРНОСТІ ЇЇ ВПЛИВУ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

1.1 Зміст та поняття митної політики: принципи її реалізації

Розвиток державних функцій не залежить від чітко послідовного процесу, не є жорстко детермінованою системою імплементації державного впливу. Однак причинно-наслідковість характеризує функції держави, що визначаються у її ролі в таких процесах як економічні, політичні та соціальні. Варто зауважити, що базисні функції є найбільш чутливими до трансформації змін в державі. Україна є незалежною державою, що визначає митну політику, формує митну систему, створює власну митну службу. Дане твердження становить основу економічних інтересів України та її національної безпеки. Зміни економічних відносин в експортно-імпортних операціях, посилення міжнародного економічного співробітництва та залежність від економічної конкуренції на внутрішніх та зовнішніх ринках вимагає подальшого дослідження теоретико-методичних засад здійснення митної політики в межах національної економіки.

„Інтеграція національної економіки у світову господарську систему, перспектива вступу України в Європейський Союз висувають високі вимоги до механізмів формування і реалізації державної митної політики в Україні. Розширення міжнародних зв'язків, розвиток зовнішньоекономічної діяльності актуалізують роль і значення митної політики, пошук нових напрямів, механізмів і засобів в інтересах збільшення вигод від її реалізації”[10 с.232].

Для визначення ролі й міста митної політики у розвитку національної економіки необхідно дослідити її сутність. Існує багато визначень щодо змісту поняття „митна політика”, які відрізняються один від одного.

„На думку Д. В. Приймаченко митна політика являє собою систему заходів, що регулюють ввезення, вивезення та транзит переміщуваних через кордони даної держави товарів й інших предметів, їх митне обкладення,

оформлення і контроль”[54с.13].

А. В. Мазур надає визначення, як „... різновид державної політики, головним функціональним обов’язком, якої є – це забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. На її думку, митна політика базується на певних концептуальних засадах (базових національних інтересах та відповідних аспектах державної політики національної безпеки) і здійснюється через реалізацію відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності” [3].

Ю. Д. Кунєв та Л. Р. Баязітов розуміють митну політику „.. як діяльність держави з трансформації владних повноважень і певних інтересів суспільства (громадян), держави, торгівлі, промисловості в норми законів та правил, що стосуються ввезення, вивезення, переміщення або зберігання товарів. Серед завдань митної політики вони виділяють – формування законодавчо визначеної системи перешкод (бар’єрів) вільному перетині митного кордону або розпорядженню певними об’єктами до, під час або після перетину митного кордону” [28, с.16]. Проте, вважаємо, що це визначення, також є не дуже коректним, адже товари випускаються у вільний обіг виконання усіх необхідних митних формальностей та сплати всіх митних платежів. На нашу думку, завданням митної політики – є не створення системи перешкод (бар’єрів) для вільного перетину митного кордону, а впорядкування системи перетину, спрямування його у законодавче русло, наслідками чого буде: імпорт високоякісних товарів (сировини) на територію України (які, зазвичай не виробляються на її території та є необхідними для функціонування вітчизняної промисловості та задоволення потреб споживача) та наповнення державного бюджету за рахунок податків та зборів, які справляються під час здійснення операцій з імпорту.

„До того ж, Стратегію сталого розвитку „Україна – 2020”, передбачено реалізація реформ у напрямку створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого і середнього підприємництва, залучення інвестицій,

спрощення міжнародної торгівлі. Для цього необхідно скоротити кількість документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, скоротити кількість органів державного нагляду (контролю), забезпечити надання послуг для громадян та бізнесу в електронному вигляді” [62]. А спрощення процесу здійснення міжнародної торгівлі суб’єктами господарювання ні як не можливо співставити із створенням системи перешкод (бар’єрів) для вільного перетину митного кордону.

„І. Я. Софіщенко та М. О. Руба вважають, що митна політика є одним з основних інструментів протекціоністської політики держави. На їх думку, пріоритети митної політики набувають особливого значення та зосереджуються на питаннях міжнародного співробітництва й впровадження в Україні світового досвіду митного регулювання, де необхідним є використання об’єктивно існуючих порівняльних і конкурентних переваг в окремих галузях і сферах економіки” [70, с.165]. Але, вважаємо, що це визначення є занадто вузьким, адже митна політика не може бути лише інструментом протекціоністської політики держави. Її метою є розширення міжнародних в’язків, розвиток зовнішньоекономічної діяльності, сприяння надходження інвестицій в економіку країни, підтримка балансу між експортом та імпортом товарів робіт, послуг. Якщо держава, під час реалізації митної політики буде зосереджуватися лише на захисті вітчизняних виробників, то це, перш за все, може негативно вплинути на якість вітчизняної продукції завдяки зменшенню рівня конкуренції на вітчизняному ринку. Бо завдяки зменшенню рівня імпорту товарів на митну територію України, у вітчизняних виробників зникне мотивація до удосконалення процесу виробництва, покращенню якості та безпечності товарів. А це може негативно вплинути на життя та здоров’я громадян.

„Дослідження закордонного досвіду свідчить про неоднозначність цього поняття в різних країнах світу та цілей, яких виконує митна політика. В США в термін „митна політика” закладають зміст, як – оптимальна конфігурація цілей, принципів, функцій, напрямів ведення митної справи. В Австралії – система заходів, що застосовує держава для встановлення певної конфігурації митного

оподаткування на імпортовані в країну товари та проходження ними митних формальностей. В Китаї – це частина зовнішньоторговельної діяльності держави, яка регламентує обсяг, структуру й умови експорту та імпорту товарів. В ЄС Забезпечення найефективнішого використання інструментів митного контролю та регулювання товарообміну на митній території, участі в реалізації торгово-політичних завдань щодо захисту внутрішнього ринку, стимулювання розвитку національної економіки” [47].

„І. А. Гуцул зазначає, що митна політика включає в себе: принципи, що закладають правові підстави переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон; здійснюють правову регламентацію митних правовідносин між суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності у напрямку захисту їх прав та законних інтересів в частині дотримання митних режимів, визначення правового статусу товарів, що підлягають оформленню; вчинення митних формальностей; порядку здійснення тарифного та нетарифного регулювання; реалізацію спеціальних захисних, антидемпінгових та компенсаційних заходів при імпорті товарів; справляння податкових та митних платежів, зокрема надання митних пільг; здійснення митного контролю” [10, с. 232].

„О. А. Мосякіна пропонує розглядати митну політику, як систему політико-правових, економічних, організаційних та інших широкомасштабних заходів, спрямованих на реалізацію і захист внутрішньо- та зовнішньоекономічних інтересів держави з метою активного і цілеспрямованого здійснення політичних і соціально-економічних перетворень в умовах формування ринкової економіки і відповідних ринкових суспільних відносин. На її думку „... митна політика має сприяти забезпеченню економічної безпеки України, тобто гарантувати гідний рівень соціального, політичного та оборонного існування й ефективний прогресивний розвиток держави, незалежність її політичних інтересів від можливих зовнішніх і внутрішніх економічних факторів” [38, с.208].

Але стосовно правової регламентації взаємовідносин учасників митних

правовідносин хотілося б зазначити, що законодавство України надає визначення поняттю „державна митна політика”, акцентуючи увагу на тому, що однією зі сторін митних правовідносин завжди буде держава.

„Ст. 5 Митного кодексу України (далі – МК України) визначає „державну митну політику” як систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки” [35].

„У наукових колах, також, підтримувалася думка, щодо доцільності надання визначення поняття „державна митна політика”, зокрема С.В. Іванов пропонує розуміти як це складову частину зовнішньої та внутрішньої економічної політики держави, що регулюється нормами адміністративного права, спрямовану на охорону та захист за допомогою комплексу заходів адміністративно-владного характеру митних інтересів та закріплення правового інструментарію, необхідного для економічного зростання як держави, так і окремого індивідуума, поглиблення процесів економічної інтеграції нашої держави та входження до єдиного європейського економічного простору” [15, с.29].

„Н.В. Осадча та В.І. Ляшенко наголошують на тому, що реалізація митної політики має виконувати певні цілі, які вони поділяють на групи:

– економічні – до них належать фіскальні. Регулюючий вплив здійснюється митними тарифами (методами непрямого керівництва), а також заборонами, обмеженнями, ліцензуванням, квотуванням експорту та імпорту (методами прямого адміністративного керівництва). Таке регулювання, на їх думку, покликано: стимулювати розвиток національної економіки; захищати український ринок; заохочувати іноземні інвестиції; забезпечити виконання зобов’язань перед іншими державами, сприяти політичній та економічній стабільності України;

захисні – ті, які забезпечують економічну, санітарну безпеку країни, захист суспільного порядку, здоров’я населення, культурних цінностей.

Системі захисту служать юридичні норми, митне оформлення, та боротьба з митними правопорушеннями” [46].

„Н. В. Стоянець виділяє сучасні напрямки митної політики, як то: розвиток Українського імпорту; посилення взаємодії митних органів з суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності шляхом укладання меморандумів; активізація співпраці митних органів України з митними службами міжнародних країн; боротьба проти ввезення на територію України неякісних продуктів харчування та споживчих товарів; розробка сучасних технологій та технічних засобів в діяльності митних органів України – приведення рівня технічного забезпечення для впровадження новітніх технологій; вдосконалення процедури митного контролю, що дозволить зменшити рівень контрабанди та захистити права інтелектуальної власності” [71, с.121].

„С.В. Іванов виділяє наступні ознаки митної політики: її ядром є митні інтереси держави; вона спрямована на реалізацію та захист митних інтересів як окремого громадянина, групи осіб, суспільства, так і держави в цілому; вона закріплюється в стратегічних документах, в яких визначається довготривалий термін виконання запланованих результатів (концепціях, стратегіях, планах, тощо); має легітимний правовий інструментарій, який необхідний для охорони та захисту митних інтересів; чітко визначено коло державних інституцій з розподілом повноважень, які задіяні в реалізації цілей та завдань державної митної політики; є обов’язковою для всіх суб’єктів відповідних правовідносин; одночасно є частиною як зовнішньої, так і внутрішньої економічної політики держави” [15 с.13].

„Т.С. Тоцька досліджує зміст митної політика крізь призму державного регулювання, загострюючи увагу на обов’язковому контролі з боку держави формуванню митної вартості товару, яка використовується не тільки для ведення митної статистики, виконання розрахунків у разі застосування штрафних санкцій та стягнень, перевірки ціни товару при бартерних операціях, контролю за еквівалентністю зустрічних товарних поставок, – але і є, на її думку, гарантією повноти надходжень дохідної частини державного бюджету

та головне – засобом захисту економічної безпеки держави” [72, с.8].

„Цьому виду економічної безпеки вона дає назву – як „митна безпека”, як стану захищеності економічних інтересів держави в галузі митної справи та здатності протистояти дестабілізуючим чинникам і мінімізувати загрози нормальному функціонуванню зовнішньоекономічної діяльності” [73, с.17]. Адже, однією з мети використання митної вартості – є розрахунок податкового зобов’язання. Тобто платник податку розраховує суму податків, яку він повинен сплатити до бюджету виходячи з митної вартості. Саме тому, застосування митної вартості – є певною гарантією неможливості заниження податкового зобов’язання та гарантією надходжень до Державного бюджету.

Митна політика має ґрунтуватися на певних принципах.

„Принцип – це твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне або, принаймні, бажане. При характеристиці різноманітних систем принципи відображають ті суттєві характеристики, що відповідають за правильне функціонування системи, без яких вона не виконувала б свого призначення” [5]. Тобто без наявності певних суттєвих характеристик, митна політика, взагалі не може існувати.

„Законодавство (п.1, ст. 8 МК України) закладає наступні принципи на яких має бути побудована митна політика” [35]:

– „*виключної юрисдикції України на її митній території*. В той же час під митною територією законодавець пропонує розуміти – територію України, зайняту сушею, територіальним морем, внутрішні води і повітряний простір, території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України” [35]. „Під поняттям „юрисдикція” слід розуміти: передбачену законом чи іншим правовим актом сукупність повноважень органів державної влади оцінювати дії осіб, установ, громадських організацій – щодо правомірності їх діяльності; сферу відносин, на які поширюється зазначена правомочність (суспільні відносини, територія, коло осіб); підвладність державі всіх суб’єктів, речей і юридичних актів, пов’язаних із нею

юридично” [37]. В даному випадку мова йдеться про діяльність суб’єктів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, яка регулюється Митним кодексом України, Податковим кодексом України, ЗУ „Про зовнішньоекономічну діяльність”, ЗУ „Про Митний тариф України” та ін. нормативними актами у сфері формування та реалізації митної політики.

Враховуючи те, що в Україні, відповідно до положень Конституції діє принцип верховенства права („тобто, Конституція України має найвищу юридичну силу і всі інші Закони та нормативно-правові акти мають прийматися лише на основі Конституції та відповідати їй)” (стаття 8 [37]). То органи, що здійснюють керівництво митною справою повинні діяти лише на підставі Конституції та в межах своїх повноважень, у протилежному випадку фізична або ж юридична особа – учасник митних правовідносин має право звернутися до суду для захисту своїх законних прав, такий захист їй гарантується.

– *виключних повноважень органів доходів і зборів України щодо здійснення державної митної справи.* Безпосереднє керівництво здійсненням державної митної справи покладається на Державну фіскальну службу України (далі – ДФС України). Адже, ДФС України, відповідно до наданих повноважень виконує ряд завдань у сфері митної справи, зокрема:

- „здійснює адміністрування митних платежів, забезпечує контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою їх нарахування та сплати до бюджету;
- здійснює облік платників податків, які здійснюють операції з товарами, що перебувають під митним контролем;
- застосуванням заходів тарифного та нетарифного регулювання під час переміщення товарів через митний кордон України і після завершення операцій митного контролю та митного оформлення;
- правильністю визначення митної вартості товарів, країни походження та класифікації згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності, що переміщуються через митний кордон України;
- забезпечує застосування митних режимів, здійснення митного

контролю та митного оформлення товарів, поміщених у відповідні митні режими, тощо” [57].

„Крім того, ДФС України координує та контролює діяльність митниць, видає накази, організує та контролює їх виконання” (ст. 545 МК України [35])

– „законності та презумпції невинуватості. Цей принцип з продовженням Конституційних засад, адже, у ст. 62 зазначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду” [23]. Так, особа може бути притягнута до відповідальності у разі: недотримання умов митного режиму знищення або руйнування товарів, поміщених у митний режим (ст. 182 МК України); за порушення встановленого порядку переміщення товарів транзитом – без сплати митних платежів (ст. 193 МК України); за несвоєчасне подання декларації, за подання недостовірних відомостей, наведених у декларації (ст. 264 МК України). Але особа може бути притягнута до відповідальності лише у разі доведення її вини.

„Стосовно принципу законності, слід зазначити, він відображує режим (стан) відповідності суспільних відносин законам і підзаконним нормативно-правовим актам держави, за умов неухильного виконання всіма суб'єктами права визначених в них норм. Цей принцип стосується всіх учасників митних правовідносин, що підтверджується вимогами, що покладені в основу цього принципу: втілення ідеї верховенства права в житті суспільства, держави; верховенство закону; рівність всіх перед законом; виконання правових актів всіма суб'єктами права; забезпечення реалізації прав і свобод громадян; належне, правильне та ефективне застосування права державними органами; послідовна боротьба з правопорушеннями; недопущення свавілля у діяльності посадових осіб” [6]. Адже, відповідно до п. 21.2, п. 21.3 ст. 21 Податкового кодексу України (далі – ПК України) „посадові особи контролюючих органів можуть бути притягнуті до відповідальності у разі: прийняття неправомірного рішення, яким визначаються податкові (грошові) зобов'язання платнику

податків, митних платежів. До того ж, шкода, завдана платнику податків такими неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової відшкодовується за рахунок коштів державного бюджету” [50].

– *„єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України.* Загальні засади переміщення товарів через митний кордон регулюються Главою 28 МК України, яка встановлює заборону та обмеження щодо переміщення окремих товарів через митний кордон України; порядок подання документів та відомостей органам доходів і зборів у пунктах пропуску через державний кордон; визначає граничний строк перебування товарів, транспортних засобів комерційного призначення у пунктах пропуску, тощо” [35].

– *„спрощення законної торгівлі.* Свідченням реалізації цього принципу – є набуття чинності ЗУ „Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму „єдиного вікна” та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України”, запропонований механізм спрямований на посилення взаємодії суб’єктів господарювання (осіб, що заповнюють митну декларацію) з органами державної влади, установами та організаціями, на які покладено повноваження із реалізації дозвільних чи контрольних функцій стосовно переміщення через митний кордон України товарів та/або транспортних засобів із використанням інформаційних технологій. Такий механізм дозволяє подати документи з приводу походження товару, що підлягають декларуванню в електронному вигляді використовуючи єдиний державний інформаційний веб-портал „Єдине вікно для міжнародної торгівлі” одноразово” [55]. Цей механізм сприяє суттєвому скороченню терміну проходження дозвільних процедур та процедур з митного оформлення товарів та транспортних засобів, що дозволяє, в свою чергу, заощадити час та зменшити витрати суб’єкта господарювання.

– *„визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб’єктів господарювання незалежно від форми власності.* У ст. 5 ЗУ „Про зовнішньоекономічну діяльність” міститься норма, яка вказує на те, що всі

суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форми власності та інших ознак мають рівне право здійснювати будь-які види зовнішньоекономічної діяльності, що прямо не заборонені або не обмежені законодавством". Крім того, серед основних завдань державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності міститься – створення рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати всі види підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всі напрями використання доходів і здійснення інвестицій" [60].

– „*додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб*. Цей принцип – є логічним продовженням „принципу законності”, а також відображує положення Конституції, де вказано, що „ ... Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Головним обов'язком держави – є забезпечення прав і свобод людини”” [23].

– „*заохочення доброчесності*. Цей принцип знайшов своє відображення лише щодо заохочення працівників органів доходів і зборів за значні особисті досягнення у здійсненні державної митної справи, активність та ініціативність, виявлені правопорушень під час виконання службових обов'язків. (ст. 554 МК України” [35]). Проте, нажаль, заохочення сумлінних платників податків та митних платежів не передбачено.

– „*гласності та прозорості*. Цей принцип знайшов своє відображення у ст. 21 МК України з приводу обов'язковості надання інформації органів доходів і зборів особі, яка її запитувала. Крім того органи доходів і зборів зобов'язані розміщувати для загального ознайомлення в місцях розташування цих органів стислі довідки щодо основних положень законодавства України з питань державної митної справи, стосовно пільг, які надаються при переміщенні товарів через митний кордон України. Такі довідки мають бути розміщені, як на українській мові, так і іноземними мовами, які визнані мовами міжнародного спілкування” [35]. Це сприятиме можливості ознайомлення осіб, що здійснюють переміщення товарів, або транспортних засобів через митний кордон ознайомитися з власними правами та обов'язками, та сприяє зниженню

можливих правопорушень у сфері митної справи.

– *відповідальності всіх учасників митних відносин.* Як вже зазначалося раніше, як фізичні особи, так і посадові особи юридичних осіб, а також посадові особи органів доходів і зборів можуть бути притягнуті до відповідальності, проте перші за вчинення правопорушення стосовно порушення порядку переміщення товарів чи транспортних засобів через митний кордон, а останні за неналежне виконання ними своїх повноважень під час здійснення контролю за виконанням перших своїх обов'язків.

„С.В. Іванов вважає, що митна політика має бути побудована за наступними принципами: доцільності; виключної юрисдикції України на її митній території; адекватності; законності; збалансованості; передбачуваності; прозорості та гласності; об'єктивності; співробітництва” [15, с.14].

„О. А. Мосякіна [38] окрім тих, що вже були запропоновані у наукових колах, та закріпленні у МК України (забезпечення юридичної рівності й неприпустимості дискримінації; забезпечення верховенства закону) виділяє наступні принципи:

– *суверенітету в здійсненні ЗЕД.* Його зміст полягає у: виключному праві українського народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами, що діють на її території” [60].

– *„захисту суб'єктів та об'єктів ЗЕД.* Відповідно до ст. 28 ЗУ „Про зовнішньоекономічну діяльність”, Україна зобов'язана здійснювати захист прав та законних інтересів суб'єктів ЗЕД України за її межами. Захист може здійснюватися за зверненням зазначених суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності через дипломатичні та консульські установи, державні торговельні представництва, які представляють інтереси України. Якщо інші держави або економічні угруповання обмежують реалізацію законних прав та інтересів суб'єктів ЗЕД України, Україна може застосувати певні заходи, якими можуть бути: застосування повної або часткової заборони на торгівлю (повного або часткового ембарго); позбавлення режиму найбільшого сприяння або

пільгового спеціального режиму; запровадження спеціального мита; запровадження режиму ліцензування зовнішньоекономічних операцій; встановлення квот, тощо” [60].

– *свободи зовнішньоекономічного підприємництва*. Принципом полягає у: праві суб'єктів ЗЕД добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки; здійснювати діяльність у будь-яких формах, що не заборонені законодавством; отриманні виключного права власності на одержані результати від здійснення зовнішньоекономічної діяльності;

– *„еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу під час ввезення та вивезення товарів* [38, с.211]. Так, за результатами антидемпінгового, антисубсидійного або спеціального розслідування може бути прийнято рішення про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів” [60]. Адже, зростання імпорту на вітчизняному ринку за цінами значно нижчими на аналогічний товар вітчизняного походження може негативно вплинути на діяльність вітчизняних товаровиробників, і як наслідок спричинити шкоду у вигляді: зменшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів; зменшення кількості робочих місць та зростання безробіття.

„Б.А. Кормич поділяє принципи на загального значення, які є базовими для розроблення всієї державної політики України, та специфічні принципи, що є властивими для державного регулювання зовнішньоекономічних відносин. До специфічних принципів формування та здійснення митної політики він відносить” [24]:

– *принцип єдності митної політики як складника зовнішньої політики України*. Відповідно до ст. 5 Митного кодексу України державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики. Вона має формуватися відповідно до цілей та принципів державної економічної політики, виконуючи завдання щодо захисту національних інтересів держави та забезпечення національної безпеки.

– *„принцип єдності митної території України*. Відповідно до ст. 13 ЗУ „Про зовнішньоекономічну діяльність”, територія України становить єдиний

митний простір, на якому діють митні правила України, з додержанням зобов'язань, що випливають з міжнародних договорів України” [60].

– *принцип єдності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності й контролю за її здійсненням.* Так, відповідно до ст. 9 ЗУ „Про зовнішньоекономічну діяльність” „регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюють велика кількість суб’єктів, як то: Верховна Рада, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державна фіскальна служба України, Антимонопольний комітет України, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі, а також Органи місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю (до яких належать місцеві Ради народних депутатів України та їх виконавчі і розпорядчі органи; територіальні підрозділи органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України). Проте не дивлячись на досить широке коло суб’єктів вони мають здійснювати єдину мету: захист економічних інтересів як кожного окремого суб’єкта зовнішньоекономічної діяльності, так і країни в цілому; створення рівних можливостей для суб’єктів розвивати всі види підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всі напрями використання доходів і здійснення інвестицій; заохочення конкуренції та ліквідацію монополізму” [60].

– *„принцип захисту державою прав і законних інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності.* Ст. 2 ЗУ „Про зовнішньоекономічну діяльність” свідчить про те, що Україна як держава бере на себе обов’язок забезпечити рівний захист інтересів всіх суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб’єктів господарської діяльності на її території; здійснює рівний захист всіх суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності України за межами країни та захист державних інтересів України як на її території, так і за її межами відповідно до умов підписаних міжнародних договорів” [60].

– *„принцип єдності тарифної політики України.* Серед принципів митного регулювання при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, законодавцем запроваджено застосування Єдиного митного тарифу на території

України, який встановлює на єдиній митній території оподаткування митом предметів, що ввозяться на територію України або вивозяться з неї. Законом передбачено, що ставки Єдиного митного тарифу мають бути єдиними для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності, організації господарської діяльності і територіального розташування (ст. 13 Закону” [60]). У ЗУ „Про Митний тариф України” наводиться перелік ставок загальнодержавного податку – „ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності, складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів” [61].

– *„принцип єдності політики експортно-імпортного контролю.* П.2, ст. 112 МК України містить норму, яка вказує, що у разі відсутності заборони або обмеження щодо імпорту, що діяли на момент тимчасового ввезення товарів, скасовано протягом їх перебування у митному режимі тимчасового ввезення, то дозволяється завершення митного режиму тимчасового ввезення шляхом випуску товарів для вільного обігу на митній території України, аналогічна норма міститься й у п.2, ст. 120 МК України, тільки відносно заборони або обмеження експорту товарів” [35].

– *„принцип гармонізації та уніфікації митної діяльності України з загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами і стандартами.* МК України передбачено, що законодавство України з питань державної митної справи складається у т.ч. і з міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і якщо міжнародним договором встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені вітчизняним митним законодавством, то застосовуються правила міжнародного договору України” [35].

– *„принцип юридичної рівності й недискримінації, виключення невиправданого втручання держави в зовнішньоекономічну діяльність”* [24, с. 39–42; 16, с. 181]. „Цей принцип полягає у: рівності перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності

(включаючи державу) при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; забороні будь-яких, дій держави результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів, зокрема й іноземних суб'єктів за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками; неприпустимості обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, якщо це передбачено законодавством” [60].

Проте, ми вважаємо, доцільно доповнити ще декількома принципами, як то:

– *„балансу інтересів*. Так, п.1, ст. 8 МК України передбачено, що державна митна справа має здійснюватися на основі принципів визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності” [35]. До того ж, ЗУ „Про зовнішньоекономічну діяльність” вказує, що „держава зобов'язана забезпечити рівний захист інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території” [60]. Проте, цей принцип означає баланс як публічних, так і приватних інтересів. „Так, наприклад, Україна як держава несе майнову відповідальність у повному обсязі перед суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності за всі свої дії, що суперечать чинним законам України і спричиняють збитки, моральну шкоду цим суб'єктам та призводять до втрати ними вигоди. Україна як держава відповідає за протиправні дії всім своїм майном (ст. 34 Закону” [60]).

– *„підзвітності*. Так, органи доходів і зборів мають чітко сформовану структуру, до якої належить митниця, яка є митним органом, який у зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на органи доходів і зборів. Вона діє на підставі положення, яке затверджується наказом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, є його територіальним органом і підпорядковується йому” (ст. 546 МК України [35]). „Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і

митну політику, спрямовує, координує та контролює діяльність митниць” (ст. 545 МК України [35]).

– *„доступності інформації*. Відповідно до ст. 19 МК України органи доходів і зборів зобов’язані інформувати усіх заінтересованих осіб про встановлені митні правила. Стислі довідки щодо основних положень законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі щодо пільг, які надаються при переміщенні товарів через митний кордон України, повинні розміщуватися для загального ознайомлення в місцях розташування органів доходів і зборів. Довідки повинні друкуватися українською мовою, офіційними мовами відповідних суміжних країн, а також іншими іноземними мовами, які є мовами міжнародного спілкування” [35]. Такий підхід з боку митних органів сприяє відкриттю доступу до інформації усіх осіб, що бажають здійснити перетин кордону, та/або ж ввести на митну територію України товари, що сприятиме зменшенню кількості правопорушень у цій сфері

– *загальності справляння митних платежів*. Отже, платником податку на додану вартість є будь-яка особа, яка ввозить товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню (п.180.1, ст. 180 ПК України). Платником акцизного податку, також, є будь-який суб’єкт господарювання, або фізична особа яка підакцизні товари на митну територію України, зокрема в обсягах, що підлягають оподаткуванню, (п. 212.1, ст. 212 ПК України).

„Платниками мита – є будь-яка особа, яка ввозить товари на митну територію України чи вивозить товари з митної території України; на адресу якої надходять товари, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових або експрес-відправленнях, несупроводжуваному багажі, вантажних відправленнях”(ст. 276 МК України [35]). Отже, платником митних платежів є особа, яка здійснює операції, що підлягають оподаткуванню.

– *„стимулювання інвестиційної активності*. Цей принцип може відображатися у наданні податкових пільг за окремими видами податків. Так, відповідно до підпункту, 10 пункту 4 розділу XXI „Прикінцеві та перехідні положення” Митного кодексу України до 1 січня 2018 року - устаткування

(обладнання) та комплектуючі вироби до нього, що ввозяться суб'єктами господарювання виключно для реалізації інвестиційних проектів, за умови, що зазначені товари: не є підакцизними; виготовлені не більше трьох років до моменту державної реєстрації інвестиційного проекту та не були у використанні; не виробляються в Україні та не мають аналогів в Україні – звільняються від сплати мита” [35].

До того ж, відповідно до підрозділу 3 Перехідних положень ПК України, суб'єкти господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, тимчасово, з 1 січня 2013 року до 31 грудня 2022 року включно, при ввезенні у митному режимі імпорту на митну територію України устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, що звільняються від оподаткування ввізним митом за умови оформлення митної декларації, можуть за власним бажанням видавати контролюючому органу (а контролюючий орган зобов'язаний прийняти) податковий вексель на суму податкового зобов'язання з податку на додану вартість.

„До того ж, стимулювання може відбуватися не тільки шляхом надання пільг, але й шляхом спрощення митних процедур. Так, митне оформлення товарів, що ввозяться на територію України як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями, здійснюється в першочерговому порядку” (п.1, ст. 251 МК України [35]).

– *координація дій усіх суб'єктів митних правовідносин.* Інакше кажучи – забезпечення узгодженості дій усіх суб'єктів управління, забезпечення безперервної роботи. Координація забезпечує взаємодію різних структур однієї організації з метою досягнення єдиної поставленої мети. Координація встановлює порядок взаємодії кожної зі структури в межах виконання їх повноважень для досягнення спільних результатів.

„Так, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, спрямовує, координує та контролює діяльність митниць, в межах своїх повноважень видає накази, організує та контролює їх виконання” (п.1, ст. 545 МК України [35]). „В свою

чергу, митниця – є територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, і підпорядковується йому” (п.3, ст. 546 МК України [35]). „У населених пунктах, на залізничних станціях, в аеропортах, морських і річкових портах та інших об’єктах, розташованих у зоні діяльності митниці, в міру необхідності створюються її відокремлені структурні підрозділи (митні пости)” (п.6, ст. 546 МК України [35]). „Проте, всі ці структури в межах своєї діяльності взаємодіють один з одним для виконання покладених на них завдань: забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі” [51].

– *„гармонізації митного законодавства*. Гармонізація виявляється у підписанні ряду міжнародних Угод. Так, з метою гармонізації митного законодавства було підписано „Основи митних законодавств держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав”, що потім було взято за основу для підготовки або уточнення національного митного законодавства. Основи митних законодавств держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав визначають принципи правового, економічного й організаційного регулювання митної справи держав - учасниць, за якими зберігається право введення інших норм, що не суперечать Основам. Митна справа в державах має розвиватися в напрямі гармонізації й уніфікації із загальноприйнятими міжнародними нормами і практикою” [67].

„Крім того, Україна у 2006 році приєдналася до Кіотської конвенції на підставі ЗУ „Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур” у редакції 2011 року. Метою приєднання країн учасниць було: прагнення усунення розбіжностей у митних правилах і процедурах Договірних Сторін, що можуть перешкоджати розвитку міжнародної торгівлі; бажання зробити вагомий внесок у розвиток такої торгівлі та обміну шляхом спрощення і гармонізації митних правил і

процедур” [36].

– „*дотримання конфіденційності під час реалізації митної справи*. Цей принцип знайшов своє відображення під час користування системою „єдине вікно”. Так, під час взаємодії між декларантами та органами доходів і зборів для здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України, з використанням механізму „єдиного вікна” має забезпечуватися додержання вимог щодо конфіденційності інформації. Надана декларантами інформація через єдиний державний інформаційний веб-портал „Єдине вікно для міжнародної торгівлі”, може використовуватися державними органами, установами та організаціями виключно відповідно до компетенції та не може розголошуватися без дозволу особи, якою надано таку інформацію, а також передаватися третім особам” (п.5, ст. 33.1 МК України [35]). Вважаємо доцільним, запропоновані нами принципи законодавчо закріпити шляхом внесення змін до ч.1, ст. 8 МК України.

1.2 Теоретико-методичні засади реалізації митної політики в межах національної економіки.

Теоретичні основи реалізації митної політики досліджували багато науковців, зокрема у галузі „права”, серед яких можна виділити праці: В.Т. Комзюка, О.В. Константи, О.О. Крестьянінова, А.І. Педешко, С.В. Продаймо, Д.В. Приймаченко.

„Так, В.Т. Комзюк, приділив значну увагу приділено аналізу правового статусу митних органів та особливостей державної служби в них, а також адміністративного примусу як засобу здійснення митної справи” [20]. О.О. Крестьянінов досліджено правове регулювання митних режимів. „Надано авторське визначення адміністративно-правових і митних режимів як системи правових норм; запропоновано ряд нових принципів переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів, таких як: свобода вибору та зміни митного режиму, обов'язковість декларування митного режиму, підлеглості

митному режиму [27]. А.І. Педешко розглянув теоретичні й практичні питання правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення митних правил, наведено її соціально-правову характеристику” [48].

„С.В. Продайко в своїх працях визначив елементи й ознаки складу адміністративного митного правопорушення, здійснено аналіз визначення системи митних правил, розглянуто її недоліки, запропоновано новий підхід до класифікації адміністративних правопорушень у митній сфері в залежності від об'єкта протиправних посягань” [65].

„О.В. Константа присвятив дослідження проблемам правового регулювання підстав і порядку застосування адміністративно-правових заходів боротьби з порушенням митних правил, узагальнено відомості щодо сучасних адміністративно-правових способів охорони, забезпечення митного правопорядку” [22].

„Д.В. Приймаченко в контексті дослідження правових підстав діяльності митних органів запропонував власне визначення поняття “митна політика” як правова категорія та деталізував його співвідношення з суміжними політико-правовими поняттями; уточнив поняття “митні органи”; представив дефініцію “компетенція митних органів”, як складової їх адміністративно-правового статусу. В процесі наукових пошуків ним було запропоновано класифікацію суб'єктів формування та реалізації митної політики держави, досліджено їх правовий статус та удосконалено функції, що вони виконують в межах наданих їм повноважень; вивчено соціальну роль і зміст діяльності митних органів в сучасних умовах” [53].

„А.В. Мазур та Т.В. Корнєва здійснювали дослідження митної політики в контексті реалізації митного контролю. Так, Т.В. Корнєвою уточнено зміст поняття митного контролю, визначено місце та роль його функції у державному регулюванні митної справи; виділено форми та види здійснення митного контролю. Запропоновано шляхи удосконалення організації структури митних органів” [26]. А.В. Мазур „визначено принципи митного контролю як виду державного контролю; проаналізовано форми митного контролю, обґрунтовано

необхідність поліпшення їх правового регулювання, як результат – запропоновано шляхи оптимізації митного контролю засобами аналізу ризику вчинення митного правопорушення та методу аудиту” [33].

„Д.С. Цаліна [74] та В.М. Шевченко присвятили наукові праці порядку митного оформлення товарів при їх переміщенні через митний кордон, зокрема В.М. Шевченко дослідила проблеми правового регулювання діяльності митних органів України у боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил у підакцизному товарообігу та запропонувала законопроектні новації в кримінальному, адміністративному та митному законодавствах України з приводу боротьби з контрабандою при переміщенні підакцизних товарів” [77].

„Т.С. Тоцька [73] та А.Д. Войцешук [8] досліджували питання державного регулювання митної вартості товарів та контролю за її визначенням, зокрема ними розкрито поняття „митна вартість” та обумовлено необхідність контролю з позиції зміцнення економічної безпеки. До того ж, Т.С. Тоцькою введено в обіг поняття „митна безпека””.

„О.В. Прядко [66] та Т. Д. Мармилова [34] у своїх наукових працях приділяли увагу порядку надання митних пільг. Зокрема О.В. Прядко введено в обіг поняття: „митні переваги” та „митні привілеї”, а Т. Д. Мармиловою – надано дефініції таким поняттям, як „митні преференції”, „тарифні пільги” та „тарифні преференції””.

Перш за все варто зазначити, що функція митної політики є предметною, а не об’єктом діяльності держави. Тлумачення предметності варто окреслити як діяльність, що спрямовується на певну однорідну сферу суспільного життя, яка є цілісною і неподільною. Формування митної функції в межах національної економіки пов’язано з тим, що митна справа є стійким та постійним напрямом діяльності будь-якої держави” [31]. Митний кодекс України, який було прийнято у березні 2012 року став першим кодифікованим нормативно-правовим актом за часів незалежності. Він був спрямований на врегулювання окремих аспектів, як то: порядок здійснення митного контролю в пунктах пропуску; порядок митного оформлення товарів; здійснення процедур пропуску

через митний кордон України товарів та транспортних засобів, а також предметів інтелектуальної власності, валютних цінностей; механізм здійснення розрахунку податкових та митних платежів; порядок зберігання товарів в режимі митних складів; правовий та соціальний статус службових осіб митних органів, їх компетенції та повноваження; заходи протидії контрабанді, тощо.

„Також, Митний кодекс визначив основні питання щодо співробітництва Митної служби України з митними органами інших країн світу. Але, на сьогодні, процес взаємодії між учасниками митних правовідносин ускладнений тим, фактом що самостійно країна не може реалізовувати власну політику внаслідок обмеження рядом міжнародних Угод. Адже митні відносини мають міжнародний характер та рішення щодо організації переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон приймаються за участю міжнародних організацій та державних органів управління різних країн. Країна лише може стримувати сам процес глобалізації та адаптуватися до нього, але зупинити його їй не під силу” [19].

Митну політику варто окреслити як наявну систему політико-правових, економічних, організаційних та інших заходів, метою яких є імплементація внутрішньо- та зовнішньоекономічних відносин країни, для того щоб вона була конкурентоздатною на глобальному ринку. Митна політика – є однією з перших форм регулювання торгових відносин з іншими країнами. Основними інструментами митної політики виступають митні режими відносно переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон, при цьому виконавчими органами застосовуються митні тарифи відносно суб'єктів, що підлягають оподаткуванню.

„Митний кодекс України надає визначення державній митній політиці, як системі певних принципів та напрямів діяльності держави з метою захисту митних інтересів, забезпечення митної безпеки, регулювання експортно-імпорتنих операцій, захисту внутрішнього ринку, розвитку національної економіки та її інтеграції до світової економіки” [35]. Митна політика країни виступає як один з підвидів державної політики, де головним пріоритетом та

напрямок є здійснення захисту національних інтересів в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. Базисом митної політики виступають національні інтереси, що виконуються за допомогою доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності. Звертаючи увагу на думку більшості авторів щодо державної митної політики - основою всього є захист інтересів держави, що реалізується через внутрішню та зовнішню політику.

„У дослідженнях І. Бережнюк окреслюється сфера державної митної політики, як імплементації внутрішньої й зовнішньоекономічної політики держави, але якщо взяти до уваги дослідження інших вчених, то митна політика виступає як складова державної політики та визначається по різному” [3]. „ Варто взяти до уваги дослідження вчених С. Ківалова та Б. Кормича [11; 25]. Автори визначають сутність митної політики, як триступеневу систему, де на першому рівні є митна справа, на другому рівні - митна політика, на третьому рівні - впровадження митної політики. Також науковці визначають саму митну справу як діяльність держави та органів, що мають певні компетенції зі встановлення тарифних і нетарифних обмежень. Крім того у поняття митної політики закладають розуміння, її як складової внутрішньої та зовнішньої політики, що визначає систему органів влади, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність та організацію митної системи, забезпечуючи національну безпеку країни” [39].

Митна політика включає в себе наступні компоненти: переміщення через митний кордон; здійснення митного оформлення; регламентація митних режимів; здійснення тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; надання податкових та митних пільг й преференцій; здійснення контролю через митний кордон; правову регламентацію взаємовідносин учасників митних правовідносин. Якщо визначити основні цілі митної політики, то їх варто скомпонувати в наступні групи: економічні цілі; регулятивні цілі; правоохоронні цілі. Один з факторів, що впливає на митну політику, є соціально-економічний розвиток, який

перебуває під впливом глобальної конкуренції та зростаючої ролі інноваційних технологій. Внаслідок вищезазначеного зовнішньоекономічна політика країни є одним з головних факторів становлення соціально-економічного розвитку.

„Існує три види митної політики:

1. Протекціонізм – є напрямом державної політики у сфері здійснення міжнародній торгівлі, який полягає у створенні сприятливих умов суб'єктам господарювання для проведення їх підприємницької діяльності та підтримці розвитку національної економіки країни в цілому у напрямку захисту від конкуренції з боку інших країн шляхом запровадження високих ставок митних зборів на імпортовані товари; застосування нетарифних інструментів регулювання зовнішньоекономічних операцій; обмеження чи заборона імпорту окремих груп товарів.

2. Фритредерство – тобто вільна торгівля. Під якою слід розуміти економічну політику держави, яка спрямована на підтримку здійснення вільної торгівлі та виступає проти державного втручання в діяльність суб'єктів господарювання. Така політика підтримує вільний обмін товарів, що сприяє можливості використання кожної окремо узятій держави власного потенціалу та зростання національної економіки.

3. Автаркія – така політика з боку держави може бути застосована у разі повного захисту національної економіки від імпорту товарів на митну територію країни, тобто створення замкнутої економіки, яка повинна задовольнити суспільні та державні потреби. Така політика – є вираженням агресивних дій з боку держави та може використовуватися у випадку загрози агресії з боку інших країн та бажання захистити власні кордони” [38, с.208-209].

„Для України одним з головних векторів розвитку може стати трансформація інституційних та організаційно-економічних процесів, а саме: створення нових інвестиційних можливостей; вдосконалення організаційно-економічних та управлінських можливостей органів державної влади; враховування запитів сьогодення, що мають місце в митній політиці, та мають

бути закріплені у нормативно-правових актах. Але можливим етапом розвитку сучасної економіки, як на національному так і на міжнародному рівні, є також зростання політичного чинника, що визначає особливості міжнародних зв'язків та міжнародної торгівлі. Тому визначення основних теоретико-методичних засад митної політики має розглядатися з урахуванням ефективності комплексу інструментів, які впливають на конкурентоспроможність національної економіки. Також, вагомої ролі набуває застосування торгово-економічних санкцій, що впливає на інтенсифікацію пошуку нових ринків збуту, нових партнерів та логістичних схем. До інтернаціоналізації варто віднести структуру, баланс і напрями торгових потоків” [68].

„Визначаючи теоретико-методичні засади митної політики України, слід зосередитись на визначенні поняття “державна митна справа”, що закріплено у митному законодавстві та має визначення – як сукупність заходів, які направлені на імплементацію державної митної політики. Основною метою державної митної справи є визначення алгоритму дій перетину митного кордону України товарами, що експортуються та імпортуються, а також їх митне оформлення та митний контроль і тарифне регулювання” [35].

„Реалізація державної митної справи здійснюється згідно з урахуванням міжнародних форм декларування товарів, розрахунку митної вартості товару, а також кодифікації та класифікації товарів та системності митної статистики. Згідно думок відомого вченого В. Я. Настюка, митна справа - це система суспільних відносин, що виникають під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, у зв'язку із забезпеченням економіко-регулятивних, фіскальних і правоохоронних завдань митної політики держави, сформульованих у Митному кодексі України та інших законодавчих актах, де відповідно до норм права одним із суб'єктів виступає орган або установа митної служби, їх організація чи посадовець” [43, с. 28].

„У своїх дослідженнях Ю.Д. Кунєв окреслює, наступне - органи доходів та зборів виконують подвійну роль, здійснюючи митні функції, а також організовуючи управління функціями, внаслідок чого в теорії обумовлена поява

терміну “митна діяльність”” [29, с. 13].

„Згідно прихильників галузі митного права, визначення терміну мито розуміється як загальнодержавний податок, який встановлюється, нараховується та сплачується відповідно до чинного законодавства” [35]. В науковому дослідженні також було звернуто увагу на думку науковця, А. Г. Бидик, „який зазначає, що реалізація митної діяльності є ефективною в разі наявності компетентних органів” [4].

Наступним компонентом сучасної митної політики є митна безпека - економічне забезпечення національних інтересів, реалізація певних заходів для стабільного розвитку економічної системи країни. Тому економічну безпеку, як одну з компонентів сучасної митної політики, варто розглянути під кутом ефективності здійснення економічних, правових, політичних та інших заходів держави для захисту інтересів громадян країни та суспільства в цілому. До основних митних аспектів, які мають бути вирішені відносять: переміщення через митний кордон; митне регулювання та встановлення митних платежів; імплементація митних процедур та тарифного регулювання; контрабанда та порушення митних правил. Не менш важливою метою в митній політиці є забезпечення країни саморозвитком та самовідтворенням, як загальної мети державної політики.

До цих заходів слід віднести модернізацію виробництва, інвестиційну діяльність та інноваційну політику, сприятливі умови ведення бізнесу, ефективні заходи боротьби з тіньовою економікою. Основним критерієм економічної безпеки держави, що також забезпечується митною політикою, є: незалежність, суверенітет, конкурентоздатність економіки та окремих її галузей, соціально-політична стабільність, ресурсний потенціал.

„Тому основними заходами забезпечення інтересів України є: полегшення торгівлі; сприяння транзитові через митну територію країни; поживавлення товарообігу та пасажиропотоку через митні кордони країни; прозорі правила стягнення податків та митних зборів; організація боротьби з контрабандою; гармонізація митного законодавства України з країнами

партнерами, зокрема з країнами членами Європейського Союзу; конфіденційна інформація суб'єктів ЗЕД; контроль неякісних товарів; недопущення введення продукції низького морально-етичного змісту” [44].

Згідно представленим напрямам розвитку митної політики в умовах приєднання до Асоціації з ЄС (рис.1.1), варто розкрити сутність кожної компоненти митної політики. Напрямами митної політики – є здійснення економічних, організаційних та політико-правових заходів. Імплементация митної політики здійснюється на підставі таких документів як: доктрина, стратегія, концепція. Важливим моментом трансформації митної політики в Україні стала вступ до Асоціації з Євросоюзом, що визначила зміни в технічному та організаційно-економічному регулюванні; інвестиційні та адміністративні можливості країни. До основних тенденцій та ризик-чинників варто віднести: інтернаціоналізацію торгівлі, торгово-економічні санкції, зростання частки енергетичних товарів, наявність міжнародних торгово-економічних об'єднань, продовольча та екологічна безпека.

Наразі економічними інтересами митної політики є:

1) сприяння транзиту.

„Законодавство (зокрема МК України), надає визначення поняттю „транзит”, як один з митних режимів, в межах якого товари, транспортні засоби комерційного призначення переміщуються між державами під чітким контролем контролюючих органів, без сплати податкових та митних платежів не застосовуючи заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності” [35]. „Або ж, як надає визначення цьому поняттю Наказ ДМС України „Про затвердження Правил митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України”, транзит – є переміщенням транспортних засобів у незмінному стані, крім природних втрат, з одного пункту пропуску через державний кордон України в інший пункт пропуску із застосуванням процедури здійснення митного контролю, у строк, визначений митним органом відправлення, і з використанням в межах визначеної мети, що була заявлена митному органу”

[59].

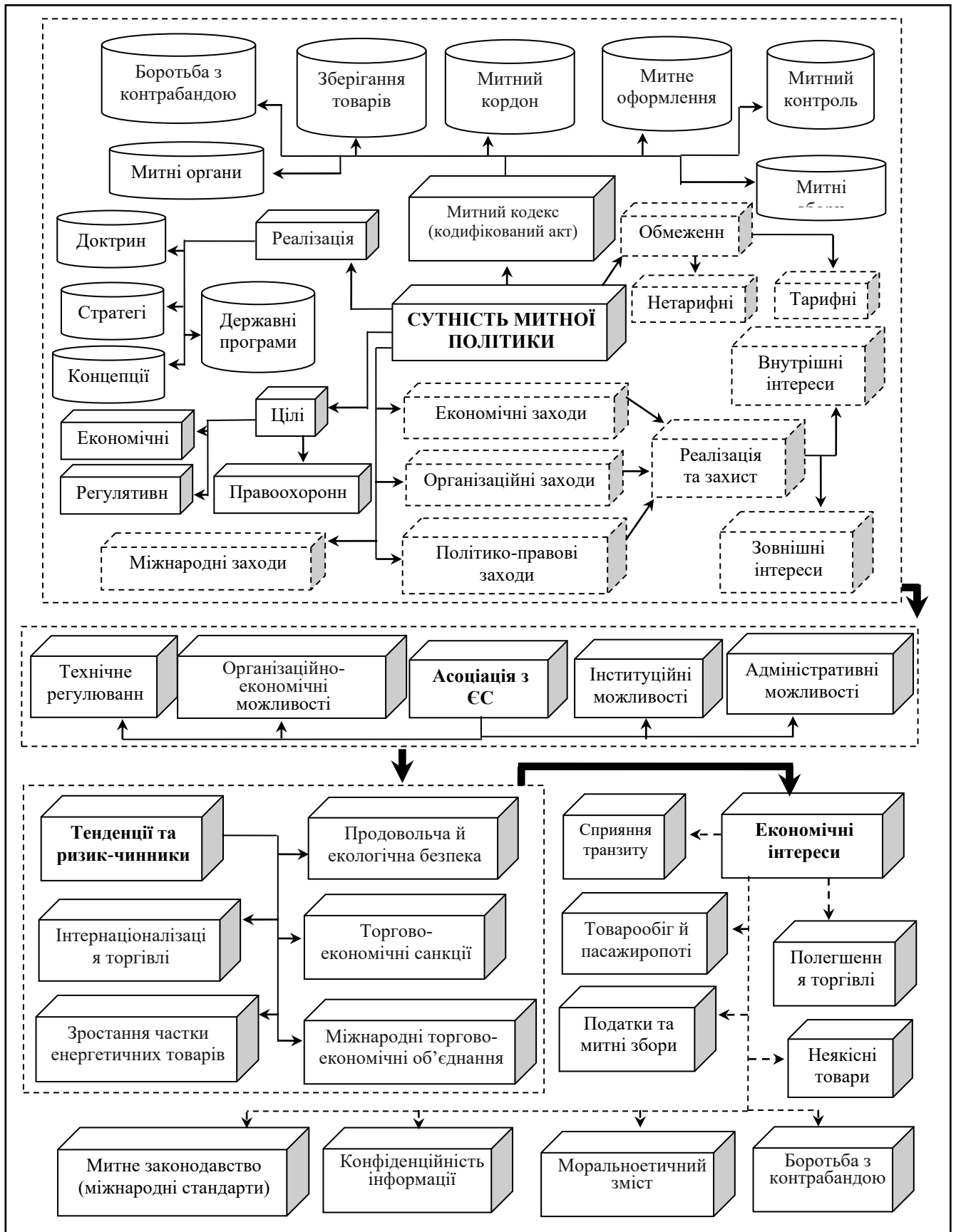

Рис.1.1 Напрями розвитку митної політики в умовах приєднання до Асоціації з ЄС (вдосконалено автором [42]).

Так, 29 грудня 2016 року народними депутатами було внесено на розгляд Верховної Ради України проект ЗУ „Про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення транзитних процедур у відповідність з Конвенцією про єдиний режим транзиту та Конвенцією про спрощення формальностей у торгівлі товарами” [56], яким передбачалося створення системи спільного транзиту, що дозволить суттєво прискорити та зменшити вартість перевезення товарів шляхом спрощення митних формальностей. В межах запропонованих нововведень передбачалося обов’язкове застосовування до всіх операцій з переміщення товарів між країнами-підписантами «нової комп’ютеризованої транзитної системи» (New Computerised Transit System – тобто NCTS). Транзитна декларація має подаватися до митниці шляхом відправлення в електронній формі, а спільна частина даних для всіх сторін договору вже буде оброблятися в системі NCTS.

Приведення транзитних процедур у відповідність з „Конвенцією про єдиний режим транзиту” та „Конвенцією про спрощення формальностей у торгівлі товарами” надавало б Україні суттєві переваги.

По-перше, у разі здійснення Декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України в режимі транзиту, зникне необхідність подальшого проходження цієї процедури на кордоні з країнами Євросоюзу. Застосування європейських транзитних правил надасть можливість суб’єктам господарювання скористатися єдиною митною декларацією та отримати єдину гарантію для переміщення товарів від до складу контрагента. Такі нововведення сприятимуть суттєвому прискоренню та здешевленню переміщенню товарів, у результаті чого отримають переваги усі учасники митних правовідносин: експортери, перевізники та імпортери.

„По-друге, в Україні з’явилась можливість отримання попередньої інформації від митниць інших країн про очікуємі вантажі ще до перетину ними кордону, що дає можливість заздалегідь визначити ступінь ризиковості операції, ще до моменту прибуття товарів” [76].

„Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами

встановлює інструменти для спрощення формальностей у торгівлі товарами між Договірними сторонами шляхом запровадження єдиного адміністративного документа, який необхідно використовувати для будь-якого режиму імпорту чи експорту, а також для єдиного режиму транзиту. Тобто, якщо товари є предметом торгівлі між Договірними сторонами, формальності, пов'язані із такою торгівлею, виконуються із використанням єдиного документа на основі затвердженої форми декларації. Декларант може для кожного етапу операції, пов'язаної із торгівлею товарами між Договірними сторонами, використовувати примірники декларації, необхідні для виконання формальностей, що стосуються лише цього етапу” [21].

Отже, приведення транзитних процедур у відповідність до „Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами” сприятиме спрощенню процедури оформлення товарів та суттєвому скороченню часу на здійснення митних процедур в режимі транзиту. Водночас запровадження єдиного адміністративного документа та введення «нової комп'ютеризованої транзитної системи» сприятиме підвищенню ефективності контролю за здійсненням переміщень товарів та транспортних засобів через кордон.

2) збільшення товарообігу та пасажиропотоку при перетинанні митного кордону. Збільшення товарообігу, перш за все сприятиме збільшенню надходжень до державного бюджету. Адже, відповідно до абз. 3), п. 180.1, ст. 180 та пп. 191.2.2 – 191.2.3. ПК України особа, що ввозить товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню (тобто товари, фактурна вартість яких перевищує еквівалент 1000 євро, через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для повітряного сполучення та 500 євро, через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення, пункти пропуску) та на яку покладається відповідальність за сплату податків у разі переміщення товарів через митний кордон України отримує статус платника податку на додану вартість.

До того ж, якщо особа - суб'єкт господарювання, або фізична особа ввозить на митну територію України підакцизні товари вона вважається

платником акцизного податку.

Збільшення пасажиро потоку сприятиме зростанню імпортованих послуг, які, також, є операціями, що вважаються об'єктом оподаткування податком на додану вартість.

3) *„полегшення процедури здійснення міжнародної торгівлі*. Так, з метою сприяння динамічному розвитку національної економіки завдяки масштабному зростанню присутності України на зовнішніх ринках наприкінці грудня 2017 року Кабінетом Міністрів України було схвалено „Експортну стратегію України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки”. Адже, український експорт складається переважно із сировини (проте, останнім часом продукція агропромислового комплексу, металургійної та хімічної промисловості та мінеральної сировини становила 70 % експорту), що свідчить про неефективне використання ресурсів та ставить українську економіку в залежність від коливань цін на світових ринках, і містить потенційні ризики для економічної і соціальної стабільності” [63]. Саме тому, виникає необхідність полегшення процедури здійснення міжнародної торгівлі.

Для виконання цієї мети в межах Стратегії передбачалося:

- „сприяння розвитку послуг з підтримки бізнесу та торгівлі, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємств, зокрема малих та середніх (такими послугами мають бути: поширення інформації про чинні умови та можливості виходу на нові ринки, надання консультацій щодо визначення зовнішнього попиту на товари (роботи, послуги), надання практичних рекомендацій із вдосконалення продукції з метою підвищення її конкурентоспроможності на міжнародних ринках);
- удосконалення навичок і компетенцій підприємств, необхідних для участі в міжнародній торгівлі;
- здійснення торговельного захисту;
- побудова інноваційної інфраструктури, яка забезпечуватиме горизонтальні та вертикальні зв'язки між учасниками інноваційних процесів на всіх рівнях – національному, регіональному та місцевому. Інноваційна

інфраструктура має складатися з підприємств, організацій та установ, які здійснюють на постійній основі обмін інформацією, надають консалтингові, маркетингові, фінансові та інші послуги, що сприяють створенню інновацій;

- здійснення інституційної підтримки. З цією метою було утворено Офіс з просування експорту при Мінекономрозвитку та утворено Раду з міжнародної торгівлі, яка сприятиме формуванню зовнішньоторговельної політики та координації дій міністерств, центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, тощо;

- фінансове забезпечення” [63].

4) *„зниження частки неякісних товарів на внутрішніх та зовнішніх ринках, що перетинають митний кордон України.* Протягом останніх років в Україні відбувається поступова втрата вітчизняними виробниками багатьох сегментів внутрішнього та зовнішнього ринку товарів, що пов'язано з відсутністю диверсифікації структури товарів та їх невідповідності вимогам до якості та асортименту. „Державною програмою розвитку внутрішнього виробництва” було передбачено ряд заходів стосовно кожного сектору національної економіки, зокрема це стосувалось структурної модернізації промисловості, як то: нарощування експортного потенціалу, пріоритетний розвиток вітчизняних підприємств - експортерів продукції високого ступеня переробки та виробників імпортозамінної продукції; здійснення кардинальної модернізації виробництва та розвиток наукоємних галузей; диверсифікація галузей промисловості, розширення номенклатури кінцевої продукції високої якості, тощо” [58].

„Проте, зниження частки неякісних товарів на внутрішніх та зовнішніх ринках – є принциповим питанням у забезпеченні продовольчої безпеки, що має досягатися шляхом: підвищення якості і безпечності продуктів дитячого харчування; посилення державного контролю з метою недопущення обігу сортів рослин, заборонених для поширення у зв'язку із загрозою життю і здоров'ю людей, стану навколишнього природного середовища, заподіяння шкоди тваринному і рослинному світу; обмеження застосування хімічних

речовин у рослинництві та стимуляторів росту у тваринництві; підтримання мікробіологічної безпеки продовольчих товарів, посилення санітарного, фітосанітарного та ветеринарного контролю (зокрема товарів, що ввозяться на митну територію України); підвищення вимог до дотримання стандартів або технічних умов виробництва харчових продуктів, тощо” [58].

5) *морально-етичний зміст*. Мова йдеться про неприпущення ввезення на територію України продукції з низьким морально-етичним змістом, що пропагує міжнаціональні конфлікти, сепаратизм, порочить державні чи релігійні символи, має порнографічний характер, тощо.

6) *„розробка заходів щодо боротьби з контрабандою товарів*. Серед заходів боротьби виділяють:

- необхідність облаштування державного кордону України сучасним обладнанням для захисту від незаконного перетину на всій лінії його протяжності, оснащення пунктів спостереження засобами моніторингу, зв’язку, сигналізації;

- раціоналізація процесу митного оформлення транспортних вантажів шляхом зменшення кількості бюрократичних процедур, шляхом використання спеціалізованого обладнання та програмного забезпечення;

- оптимізація переліку найменувань товарів;

- декриміналізація окремих аспектів контрабанди шляхом легалізації деяких видів діяльності, що мають низький рівень суспільної небезпеки;

- стимулювання процесів соціально-економічного розвитку прикордонних територій України на засадах розбудови фінансової, ринкової, дорожньо-транспортної інфраструктури, створення в їх межах технологічних бізнес-парків, венчурних та інноваційних фондів;

- робота з кадровим складом Державної прикордонної служби та Державної фіскальної служби України у напрямку підняття професійних якостей, формування високих моральних та етичних цінностей” [9].

- „сприяння розвитку кінологічної служби та застосувати пошукові методики виявлення наркотиків, засновані на міжнародному досвіді;

- встановлення жорсткого громадського контролю за діями митних та прикордонних органів;
- спрощення процедури митного оформлення товарів;
- видання аналогів наркотичних засобів для тренування собак, адже тренування проходять із застосуванням замінників, які за запахом відрізняються від оригіналу” [49].

Проте, дуже важливим питанням залишається вдосконалення системи справляння податків та зборів, які сплачуються при здійсненні операцій з імпорту на митну територію України товарів.

Так, відповідно до пп. 215.3.5, п. 215.3, ст. 215 ПК України, якщо моторні транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб та більше, включаючи водія, використовувалися понад 8 років, то у разі їх ввезення на територію України до ставок акцизного податку застосовується коефіцієнтом 50. Аналогічна норма існує й для оподаткування акцизним податком моторних транспортних засобів для перевезення вантажів, але для цих засобів, ще додатково використовується коефіцієнт 40, якщо вони використовувалися з 5 до 8 років з коефіцієнтом 40 для автомобілів, понад 8 років – 50.

До того ж, відповідно до ЗУ „Митний тариф України” [61], у разі ввезення цих транспортних засобів, якщо вони вже раніше використовувались необхідно сплатити 10 % мита від вартості транспортного засобу та 20 % податку на додану вартість. Отже, зазвичай, виникає ситуація, коли платник податку вимушений сплатити значно більшу суму податків, ані ж коштує сам транспортний засіб. Проте, новий транспортний засіб, коштує дуже дорого, і платник податків не фінансово-спроможний його купити. Тому основним засобом боротьби з контрабандою має стати зменшення податкового навантаження на платника податків у разі імпорту транспортного засобу на митну територію України. Зокрема, доцільно скасувати необґрунтовано завищені коефіцієнти. Так, наприклад ЗУ „Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів”, який діяв до введення в дію Податкового кодексу України, не вводив ніяких поправочних

коефіцієнтів для транспортних засобів, що раніше використовувались.

7) *вдосконалення митного законодавства*. Подальшим напрямком вдосконалення має стати приєднання України до багатосторонніх митних угод, що б суттєво спростило та дозволило б скоротити час на митне оформлення у режимі транзиту, реекспорту та реімпорту; та дозволило б підвищити ефективність контролюючої функції контролюючих органів під час імпорту на територію України товарів (продукції).

Підсумовуючи вищевикладене, досліджуючи теоретико-методичні засади митної політики України, важливим є обґрунтування основного напрямку розвитку митної політики країни. Таким чином, імплементація митної політики має реалізовуватися в таких напрямках як: вдосконалення економіки залучаючи найбільш інноваційні компанії у світі; створення економічного середовища для оновлення зовнішньоекономічної спеціалізації країни; підтримка наукоємних галузей; розширення географічної структури імпорту та експорту, забезпечення найкращих умов для українських компаній; уніфікація митного тарифу відносно країн-членів ЄС, куди наразі прямує Україна. Трансформація геополітичного ландшафту та реалізація вдалих економічних відносин між країнами виступають рушійною силою змін в теоретико-методичних засадах сутності митної політики країни.

1.3 Становлення державних інститутів регулювання митної політики в Україні.

Становлення державних функцій на певній стадії свого розвитку не є жорстко детермінованою сутністю, однак причинна залежність характеризує діяльності держави у визначальних сферах. Розвиток митної функції є найбільшим відображенням трансформаційних процесів в країні. Інші функціональні особливості залежить від етнокультурних пластів суспільства, демографічних та історичних ознак. Основний вплив на митну функцію Україні має науково-технічний та інтелектуальний розвиток, варто зазначити,

що для сучасних держав науково-технічні досягнення 21 століття значно вплинули на митну політику.

„Зокрема з'явилися наукові досягнення допомогою яких можливо вдосконалювати кваліфікацію кадрів митниці, а з іншої сторони виникають нові небезпеки, щодо сучасних науково-технічних досягнень. Тому сучасна національна митна політика має відповідати світовій економічній системі однак спиратися на національні інтереси країни, враховуючи можливі загрози та можливості, що будуть виникати в майбутньому. Митна політика виражає один з базових критеріїв оцінки економічної ефективності чи неефективності держави, її інноваційних підходів щодо наповнення державної скарбниці [9].

„Для того щоб визначити основні складові державної митної політики треба дослідити сутність діяльності держави у межах реалізації митної політики, яка розкривається через зміст цього поняття, яке міститься у ст. 5 Митного кодексу України і представляє собою систему принципів та напрямів діяльності держави щодо захисту митних інтересів країни та забезпечення митної безпеки, регулювання процесу здійснення зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку від недоброякісної міжнародної конкуренції, розвитку національної економіки та її інтеграції до світової економіки” [35].

„В даному напрямку дослідженням митної політики займалися фахівці в галузі митного права, як Є.В. Додін, С.В. Ківалов, В.Я. Настюк, В.П. Науменко, П.В. Пашко, Д.В. Приймаченко тощо. У дослідженнях науковців характерними рисами основних напрямків було формування та реалізація митної політики, а також деякі історичні аспекти виникнення тих чи інших форм митної політики” [25].

Сутність митної політики виражається в наступних характерних ознаках, як:

„1) взаємодія між державними органами влади - є однією з компонент функціонування державного управління в межах митної політики;

2) управління державною митною політикою має виконавчо розпорядчий характер і спрямоване на імплементацію законів України, де основними

виконавцями є посадовці митних органів, що виконують завдання від імені держави на основі державно-владних повноважень;

3) спостерігається суперечність юридичних норм, що регулюють державну митну політику, зокрема за наявності великої кількості підзаконних нормативних актів;

4) митна політика здійснюється тільки уповноваженими на це суб'єктами митними органами;

5) розробка та модернізація митної політики залежить від вертикальних, субординаційних, ієрархічних зв'язків і відносин” [40, с.].

Але внаслідок імперативності управлінської діяльності, найбільш поширеними є вертикальні відносини в імплементації митної політики в межах національної економіки. Регулятор по відношенню до суб'єктів митної політики здійснює юридичну владні повноваження аналізуючи, характерні риси та особливості кожного суб'єкта митних відносин. об'єктами управління митної політики є фізичні та юридичні особи, що мають на меті переміщувати товари транспортні засоби через митний кордон України.

„Основними системними параметрами митної політики є:

1) наявність іманентних (дана властивість проявляється в тому, що системоутворююче відношення охоплює тільки елементи даної системи і не поширюється поза нею) та неіманентних відносин у системі митної служби. Варто підкреслити, що митна політика вважається неіманентною внаслідок виникнення відносин із зовнішнім середовищем, а її органи направлені на взаємодію дії з іншими структурами;

2) система митної служби є гомеовимірною, оскільки її елементи мають таку ж структуру, як і сама система;

3) системи митної служби є субстратно закритою, зокрема щодо недопуску у свою систему чужих елементів;

4) система митної служби не є унікальною, тому як її можливого відтворити;

5) також, в системі митної служби по сьогодні такі параметри, як

варіативність” [75].

„До основних функцій державної митної служби слід віднести - моніторингову та прогностичну діяльність; інформаційного розвитку, що полягає у проведенні інформаційно пошукових робіт для отримання основних елементів, щодо способів застосування митного законодавства в Україні, окреслення основних причин виникнення процесів, потенційних загроз, які впливають на недотримання митних платежів та порушення чинного законодавства; управління ризиками, як одна з функцій державної митної служби полягає у імплементації форм та методів реалізації митного контролю та процедур митного оформлення і визначення рівня ефективності впроваджених методів; перевірка (аудит) учасників ЗЕД - систематизація та перевірка документів суб'єктів ЗЕД, що має дотримуватись чинного законодавства, а також здійснення контролю за усуненням порушень виявленими під час перевірки; протидія легалізації доходів, що були отримані злочинним шляхом зокрема, дії митних органів проявляється у зборі, обробці, систематизації інформації про учасників ЗЕД; діяльність митної варти - визначення основних характеристик порушення митного законодавства суб'єктами ЗЕД, виявлення основних тенденцій та потенційних каналів; забезпечення безпеки службової діяльності - аналіз основних причин та обставин що мотивують співробітників митної служби скоювати злочини, а також проведення превентивних заходів” [7]. Варто зауважити, що формування митної політики залежить від багатьох чинників, але додержання чинного законодавства є одним з головних аргументів належного виконання систематичних заходів з метою отримання доходів до бюджету України та розвитку національної економіки.

„Розглядати управління та регулювання митних органів варто в таких аспектах: ступінь автономності інституційної установи; особливості взаємодії з іншими органами державної влади, що відповідають за збір доходів і зборів; організаційна структура податкового органу. Основні завдання інтеграції податкової та митної служби полягають у наступному:

1) збирання податків із суб'єктів економічної діяльності, зокрема участь у процесах - ідентифікації та реєстрації платників податків та інших обов'язкових платежів; збір інформації стосовно отриманих доходів суб'єктів підприємницької діяльності; та виявлення платників, які не ведуть податковий облік;

2) ефективне використання ресурсів об'єднання системи даних обліку суб'єктів економічної діяльності” [45].

„Отже, відповідно до п. 4, ст. 7 МК України, безпосереднє керівництво державною митною справою покладається на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової та митної політики” [35], тобто на Державну фіскальну службу України.

Проте, важливим моментом – є взаємодія органів доходів і зборів з іншими контролюючими та правоохоронними органами, як то: Національним банком України, Рахунковою палатою, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування та іншими органами державної виконавчої влади.

„Так, відповідно до законодавства, якщо під час здійснення митного контролю встановлено наявність ознак правопорушення, розслідування яких не входить до компетенції органів доходів і зборів, то вони зобов'язані повідомити про таку ситуацію правоохоронні органи, які мають повноваження здійснювати слідчі дії у цьому напрямку, у протилежному випадку – правоохоронні органи мають повідомити органи доходів і зборів про виявлені ними факти правопорушень митного законодавства, зокрема в частині порушення правил перетину кордону та виявленні контрабанди” (ст. 558 МК України [35]).

„До того ж, органи доходів і зборів можуть в процесі своєї діяльності взаємодіяти з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах охорони культурної спадщини; вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей на територію України, та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує

реалізацію державної політики у сфері архівної справи, діловодства, створення і функціонування державної системи страхового фонду під час проведення митного контролю за переміщенням культурних цінностей через митний кордон України” (ст. 561 МК України [35]).

„До того ж органи доходів і зборів можуть встановлювати і наділі підтримувати відносини з суб’єктами господарювання в частині офіційного надання консультацій з приводу застосування митного законодавства; співробітництва, залучення до участі останніх у наданні пропозицій із вдосконалення процедури здійснення митного контролю, зниження ступеню ризиків, оптимізації методів роботи органів доходів і зборів, що може бути оформлено у вигляді укладення меморандумів про взаєморозуміння” (ст. 561 МК України [35]).

„Але, наприкінці 2018 року відбулися суттєві зміни організаційного характеру стосовно суб’єктів, що формують та реалізують митну політику, що стало наслідками видання Розпорядження КМУ „Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України”. Так, цим Розпорядженням, відтепер Державна податкова служба – є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, тоді як державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства, відтепер реалізує Державна митна служба” [64].

Відтепер, на Державну митну службу України покладено завдання, щодо:

– „здійснення контролю за дотриманням законодавства з питань державної митної справи під час переміщення товарів, транспортних засобів, валютних цінностей через митний кордон України, зокрема здійснюючи розробку сучасних технологій здійснення митного контролю і митного оформлення, впровадження нових видів технічних та спеціальних засобів

митного контролю;

- здійснення контролю за застосуванням митних режимів, цільовим використанням товарів, поміщених у відповідний митний режим;

- вживання заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності під час провадження зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів;

- здійснення контролю за сплатою митних платежів;

- впровадження спрощених митних процедур для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України;

- надання дозволів на провадження митної брокерської діяльності, відкриття та експлуатацію митних складів, складів тимчасового зберігання, магазинів безмитної торгівлі, тощо;

- запобігання та протидія контрабанді, здійснення боротьби з порушеннями митних правил на території України;

- ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;

- надання кваліфікованих електронних довірчих послуг;

- співпраці з інститутами громадянського суспільства;

- організації та здійснення кінологічного забезпечення діяльності територіальних органів Держмитслужби, тощо” [51].

„Згідно досліджень Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України було розроблено та запропоновано наступний шлях розвитку митної політики в Україні: розробити та затвердити Стратегію відновлення транзитного потенціалу України до 2030 року; забезпечити участь України у розробленні загальної стратегії розвитку мережі міжнародних транспортних коридорів; інтеграція національних транспортних шляхів у Транс’європейську транспортну мережу TEN-T; логістичні технології та мультимодальні перевезення; спрощення правил перевезення вантажів” [11].

„Доцільно визначити основні зовнішньоекономічні процеси, що

відбуваються в Україні щодо співробітництва з країнами-членами Євросоюзу (особливо експорту), для подальших кроків в формуванні митної політики. Для України на сьогодні ринок Євросоюзу є одним з основних ринків збуту продукції національного товаровиробника. Станом на 2017 рік збільшення експорту українських товарів відбулося в таких країнах як: Бельгія (на 81,4%), Нідерланди (на 68,5%) та Латвія (на 54,7%). Найбільшу долю експорту серед країн ЄС займає Польща – на суму 2,7 млрд. дол США. Але подальші темпи зростання експорту до Польщі нижчі за середні – лише 23,8%” [13].

„Також, спостерігалось зростання українського експорту до Італії (2,5 млрд дол США), на 23,2 % - до Німеччини (1,7 млрд долл. США) та на 26 % - до Угорщини (1,3 млрд. долл. США). Загальний показник експорту з України зріс в 2017 році на 19 %, що становить 43,2 млрд. долл. США, але все ж спостерігається превілювання імпорту, який підвищився у 2017 році на 26,4 %, до 49,6 млрд. США. Варто підкреслити, що досі найбільший обсяг українських товарів традиційно експортується до Російської Федерації – її складова у структурі українського експорту складає 9,1 %. Друге місце займає - Польща, на третьому – Туреччина (2,5 млрд. долл. США, зростання – на 28 %). До топ-10 країн імпортерів українського товару, слід віднести Італію, Індію (2,2 млрд. долл. США), Китай (2 млрд. долл. США, 11,3 %) та Єгипет (1,8 млрд. долл. США), Німеччина та Нідерланди (1,6 млрд. долл. США). Варто підкреслити, що завдяки державній політиці та активній економічній діяльності суб'єктів ЗЕД експорт перевищив рівень 2013-го (на 16,7 млрд. долл. США) та 2014-го (на 17 млрд. долл. США) років” [13].

„Розвиток митної політики є одним з ключових напрямків розвитку національної економіки. Ефективним заходом трансформації інститутів митної політики є використання досвіду провідних держав. Такий досвід має США, щодо розвитку інформаційної сфери як однією з компонентів розвитком державних інституцій, зокрема митних органів. Основними пріоритетними напрямками, наприклад, в США є: реалізація досліджень та розробок в напрямку інформатизації; активне використання інформаційних технологій в розбудові

інфраструктури; забезпечення балансу між конфіденційністю інформації, інформацією як суспільним благом, інформацією як товаром, інформацією як невіддільним компонентом існування держави; конфіденційність інформації персонального характеру; політики в галузі інформації і комунікації” [1].

Інформаційна політика США стала важливим моментом у вдосконаленні інформаційного простору, посиленні свого впливу в таких регіонах, як Латинська Америка, Центральна і Східна Європа, країни арабського світу та Азійсько-Тихоокеанського регіону. Важливою роллю митної політики в США, слід підкреслити, що дає міжнародного значення, є створення доктрини “інформаційної парасольки”, мета якої полягає переміщення масивів інформації, що передається США державам-реципієнтам для забезпечення їх національних інтересів.

„Особливого значення в політиці США набуває доступ до універсального обслуговування - в основі її лежить вдосконалення якості послуг та зниження вартості для ділових споживачів. Європейська модель (ЄС) вирізняється, балансом між регуляторним впливом та підприємницькою середою, зокрема дана політика присутня в митних органах влади. Європейське бачення щодо трансформації міжнародних відносин, полягає у трансформації традиційних підходів та оцінок міжнародного співробітництва, починаючи від геополітики, природними ресурсами, кліматичними умовами, політико-економічними чинниками та закінчуючи технологічною політикою (інформатики). Перш за все політика Європейського Союзу полягає в економічній та соціальній інтеграції, налагодження комунікативної складової між державою та приватним сектором та інституційні перетворення. Базисними принципами Європейського Союзу перш за все є: широкий доступ населення до передових інформаційно-комунікаційних технологій; розвиток електронних сервісів; перепідготовка кадрів використовуючи інформаційно-комунікаційні технології; визначення соціальної складової впроваджувати в державній політиці, актуальним також є митна політика при взаємодії з суб'єктами ЗЕД” [1].

„Варто розглянути часово-просторові вимоги до підготовки митної

документації. У 2014 році український експортер витрачав на підготовку документів близько 29 днів, сплачував 1 930 долл. США та оформлював 6 документів. Наприклад, у Данії, національний експортер витрачає на оформлення документів 6 днів, 795 долл. США та 4 документи. Також, суттєвою причиною змін в митній системі - є кризова ситуація, щодо утворення нових митних кордонів внаслідок анексії Криму, бойовими діями в Донецькій та Луганській областях. Чисельність митних органів що наповнює до 48 % доходів бюджету складає приблизно 11 тис. чоловік, що також виконують й функцію боротьби із контрабандою, але при цьому виникає проблема у митної служби, щодо відсутності права на оперативно-розшукову діяльність та проведення досудового слідства в кримінальних справах про контрабанду” [2].

„Внаслідок відсутності спільного бачення щодо створення центральної системи електронного документообігу та відповідної системи “HelpDesk” вектором розвитку електронної митниці в Україні виступають наступні проекти: стовідсоткового оформлення документів в електронній формі (повна автоматизація всіх сервісів митної служби використовуючи принцип «єдиного вікна»: від заповнення декларації на перевірку, до відслідковування проходження документів та повідомлення про результати); автоматизація процесу переміщення грузів за його номером на усіх стадіях (розвантаження, перевезення, зберігання, митне оформлення); гармонізація документів «Електронної митниці» з вимогами Євросоюзу та введення Єдиного уніфікованого документу (SAD); інтеграція в загальну систему контролю митних органів України за переміщенням грузів із загальноєвропейською NCTS” [18].

На основі розробленого механізму трансформації інститутів митної політики в Україні (рис. 1.2) варто розкрити основний функціонал даної схеми, в основі якої лежить закордонний досвід використання технологій та підходів, де ключовим базисом є інформаційна сфера.

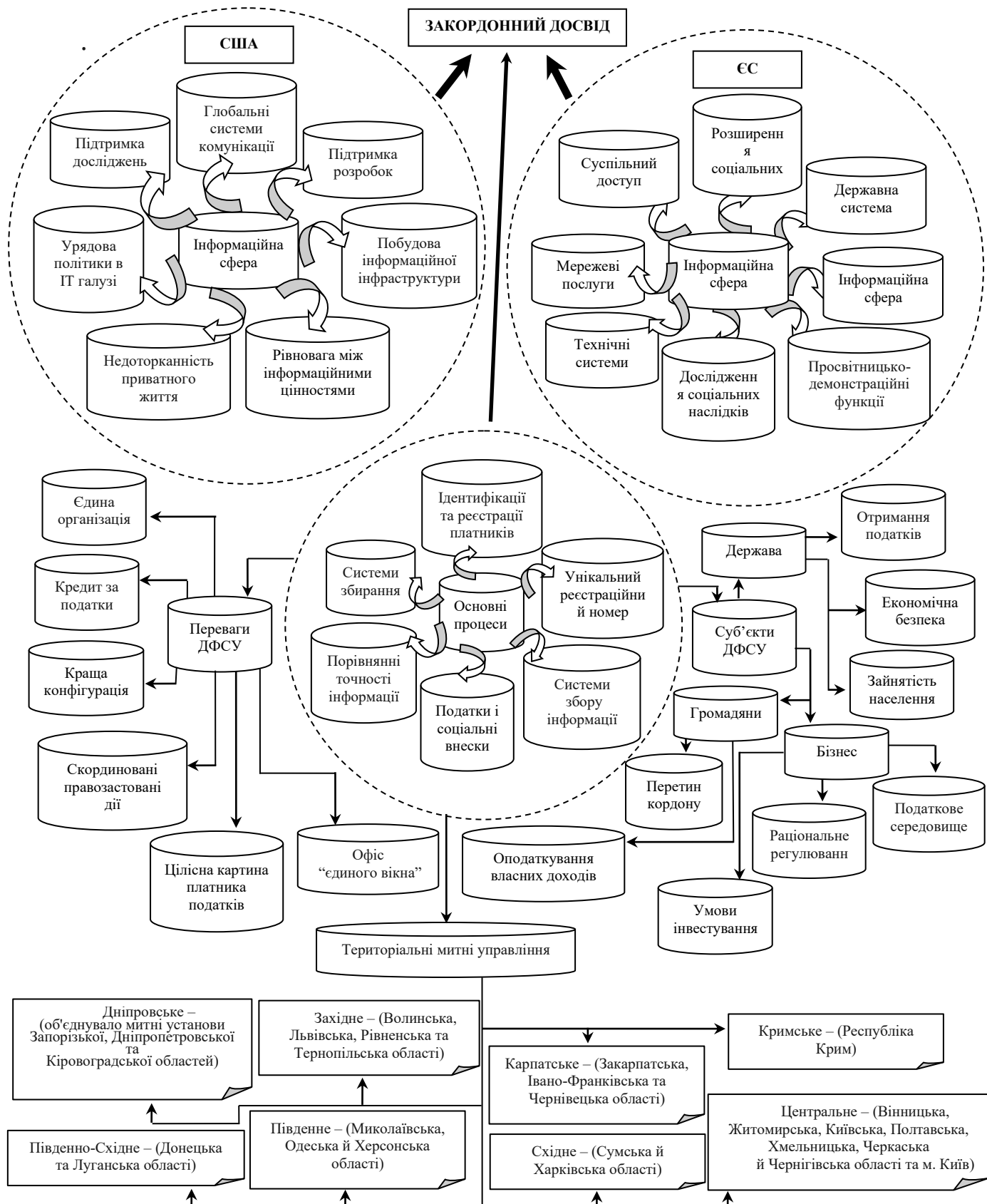

Рис.1.2 Механізми трансформації інститутів митної політики в Україні (вдосконалено автором [41, с.]).

Більш ліберальна система існує у США, включаючи в себе наступне:

глобальні системи комунікації, підтримка розробок в сфері митного обслуговування, побудова інформаційної інфраструктури, рівновага між інформаційними цінностями, недоторканність приватного життя, урядова політики в ІТ галузі, підтримка досліджень. Також, варто зазначити більш соціальну митну систему, до якої варто віднести країни-члени Євросоюзу: розширення соціальних послуг; державна система; інформаційна сфера; просвітницько-демонстраційні функції; дослідження соціальних наслідків; технічні системи; мережеві послуги; суспільний доступ.

Трансформація митних процесів полягає у: ідентифікації та реєстрації платників, системи збирання, унікальний реєстраційний номер, системи збору інформації, податки і соціальні внески, порівнянні точності інформації, системи збирання інформації. Перевагами ДФСУ як центрального органу митної політики є: єдина організація, кредити за податки, краща конфігурація, скоординовані правозастосуванні дії, цілісна картина платника податків. Основними суб'єктами ДФСУ є: держава, бізнес та громадяни.

Митні органи, які мають використати закордонний досвід визначаються територіальними митними управліннями: Дніпровське (об'єднувало митні установи Запорізької, Дніпропетровської та Кіровоградської областей), Західне (Волинська, Львівська, Рівненська та Тернопільська області), Південно-Східне (Донецька та Луганська області), Південне (Миколаївська, Одеська й Херсонська області), Карпатське (Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області), Східне (Сумська й Харківська області), Кримське (Республіка Крим), Центральне (Вінницька, Житомирська, Київська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська й Чернігівська області та м. Київ).

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що кінцевим результатом становлення інститутів митної політики в Україні є шлях здійснення наступних послідовних кроків: визначення основних пріоритетів управління персоналом Державної митної служби України. Кінцевим результатом є визначення основних елементів для ефективної системи управління особового складу митних органів; послідовне впровадження стратегії управління митною

службою та визначення ключових елементів стратегії управління митною службою; Удосконалення системи та структури управління митною службою; виявлення основних компонентів мотивації, організації, планування та контролювання; визначення основних пріоритетів щодо використання технологій в управлінні особовим складом митних органів.

Висновки до розділу 1

1. Митну політику варто окреслити як наявну систему політико-правових, економічних, організаційних та інших заходів, метою яких є імплементація внутрішньо- та зовнішньоекономічних відносин країни, для того щоб вона була конкурентоздатною на глобальному ринку. Вона виступає як різновид державної політики, де основними пріоритетами та вектором розвитку – є захист національних інтересів в політичній, економічній, екологічній соціальній, та інших сферах суспільного життя.

2. Основними інструментами митної політики виступають митні режими щодо переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон. Митна політика включає в себе наступні компоненти: переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон; здійснення їх митного оформлення; дотримання митних режимів; здійснення тарифного та нетарифне регулювання; проведення митного контролю; застосування митних пільг та преференцій; нормативно-правову регламентацію митних взаємовідносин між її учасниками.

3. Одним з компонентів митної політики – є митна безпека, як економічне забезпечення національних інтересів, реалізація певних заходів для стабільного розвитку економічної системи країни. Митна безпека характеризує стан захищеності економічних інтересів держави в галузі митної справи та здатності протистояти дестабілізуючим чинникам і мінімізувати загрози нормальному функціонуванню зовнішньоекономічної діяльності

4. Імплементація митної політики має реалізовуватися в таких напрямках як: вдосконалення економіки залучаючи найбільш інноваційні компанії у світі;

створення економічного середовища для оновлення зовнішньоекономічної спеціалізації країни; підтримка наукоємних галузей; розширення географічної структури імпорту та експорту, забезпечення найкращих умов для українських компаній; уніфікація митного тарифу відносно країн-членів ЄС, куди наразі прямує Україна.

5. За результатами дослідження митної політика в зарубіжних країнах зроблено висновок, що найішльш ліберальна існує у США, яка включає в себе наступні складові: глобальні системи комунікації, підтримку розробок в сфері митного обслуговування, побудову інформаційної інфраструктури, рівновагу між інформаційними цінностями, недоторканність приватного життя, підтримку досліджень. Проте, найбільш соціальна митна політика проводиться у Євросоюзі, яка полягає у: розширенні соціальних послуг для населення; активний розвиток інформаційної сфера; виконання просвітницько-демонстраційних функцій; дослідження соціальних наслідків; надання мережевих послуг; суспільний доступ.

Література до розділу 1

1. Аведян Л. Й. Аспекти розвитку системи соціальних послуг Пенсійного Фонду України / Л. Й. Аведян // Бізнес Інформ. - 2013. - № 9. - С. 197-201.

2. Барановська В. Г. Розвиток зовнішнього незалежного контролю державних фінансів в Україні / В. Г. Барановська, Ю. Р. Баранюк // Молодіжний економічний дайджест; ДНВЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». – № 2-3 (5-6). – 2015. – С. 187–192.

3. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти [Текст] : монографія / І. Г. Бережняк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.

4. Берлач Н. А. Сутність митної діяльності, спрямованої на сприяння захисту прав інтелектуальної власності в Україні [Електронний ресурс] / Н. А.

Берлач, С. П. Филь. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:
<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/13352>.

5. Вільна енциклопедія. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF>

6. Віхров О.П., Віхрова І.О. Теорія держави і права: курс лекцій: навчальний посібник / О.П. Віхров, І.О. Віхрова. – Чернігів: Десна Поліграф, 2015. – 304 с.

https://pidruchniki.com/84589/pravo/zakonnist_ponyattya_sutnist_printsipi_garantiyi

7. Войцещук А. Д. Інституційні зміни управління митними ризиками в Україні / А. Д. Войцещук // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. - 2016. - Вип. 3. - С. 15-21.

8. Войцещук А.Д. Фінансові оцінки та контроль митної вартості товарів: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / А.Д. Войцещук ; Терноп. держ. екон. ун-т. — Т., 2005. — 20 с. — укр.

9. Волошин В. І. Боротьба з контрабандою на прикордонних територіях як інструмент зміцнення економічної безпеки держави / В. І. Волошин // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. - 2014. - Вип. 4. - С. 56-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2014_4_8.

10. Гуцул І. А. Митна політика у фіскальному просторі України / І. А. Гуцул // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 10. С. 232-234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_10_52.

11. Дешко Л. Метаморфоза організаційно-правових засад та практики митного контролю імпорту як об'єкта державного аудиту / Л. Дешко, Ю. Баранюк. – 2017. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/29.pdf>.

12. Дубініна А. А., Сорокіна С. В., Зельніченко О. І. Митна справа: Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 320 с. ISBN 978-611-01-0017-5. https://pidruchniki.com/10561127/ekonomika/mitna_politika_ukrayini

13. Експорт українських товарів до ЄС вперше перевищив довоєнний

рівень. – 2018. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/02/15/7077566/>.

14.Звіт з технічної допомоги:реформування державної фіскальної служби за 2016. URL: <https://www.imf.org/external/lang/ukrainian/pubs/ft/scr/2016/cr1648u.pdf>.

15.Іванов С.В. Адміністративно-правовий механізм реалізації державної митної політики в Україні: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право Харківський національний університет внутрішніх справ. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5042/aref_Ivanov%20S%20V_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

16.Іванов С.В. Принципи державної митної політики в Україні: поняття, зміст та критерії класифікації. Підприємництво, господарство та право. 2018. № 10. С. 101-107.

17.Ківалов С. В. Митна політика України : підручник / С. В. Ківалов, Б. А. Кормич. – Одеса :Юридична література, 2002.

18.Коломоєць О. В. Декомпозиція митної функції сучасної Української держави / О. В. Коломоєць // Бізнес-навігатор. - 2015. - № 2. - С. 60-65.

19.Коломоєць О. В. Методологічні та історичні засади дослідження митної функції сучасної держави / О. В. Коломоєць. // Часопис Національного університету "Острозька академія". Сер. : Право. - 2014. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2014_1_8

20.Комзюк В.Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / В.Т. Комзюк ; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2003. — 20 с. — укр.

21.Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами Документ 987_012, поточна редакція — Редакція від 15.12.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_012

22.Константа О.В. Адміністративно-правові заходи боротьби з

порушеннями митних правил: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.В. Константа ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2008. — 20 с. — укр.

23. Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

24. Кормич Б.А. Державно-правовий механізм митної політики України: монографія. Одеса: Астропринт, 2000. 180 с

25. Кормич Б.А. Класичні форми митної політики: зміст та історія формування / Б. А. Кормич // Lex Portus. - 2016. - № 2. - С. 76-86.

26. Корнєва Т.В. Митний контроль в Україні: організаційно-правові питання: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Т.В. Корнєва ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2003. — 16 с. — укр.

27. Крестьянінов О.О. Правове регулювання митних режимів: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.О. Крестьянінов ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2002. — 20 с. — укр.

28. Кунєв Ю. Д. Визначення сутності та змісту основного митно-правового поняття "митна політика" / Ю. Д. Кунєв, Л. Р. Баязітов // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право. - 2013. - № 2. - С. 7-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2013_2_3.

29. Кунєв Ю.Д. Правова організація діяльності митної служби України : теоретичні та методологічні основи : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Ю.Д. Кунєв. - Харк. нац. унт внутр. справ. - Х., 2010. - 40 с.

30. Кущенко Д. І. Модель впливу інновацій на економічну безпеку національної економіки [Електронний ресурс] / Д. І. Кущенко. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/4/20.pdf>.

31. Лощихін О. М. Економічна функція сучасної держави. Теоретико-правові аспекти : моногр. / О. М. Лощихін. — К. : Юридична думка, 2008. — С. 112 (368 с)

32. Мазур А. В. Державна політика у сфері державної митної справи:

засоби реалізації за кодифікованим актом / А. В. Мазур // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право. - 2012. - № 2. - С. 22-27. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2012_2_6.

33.Мазур А.В. Організаційно-правові основи митного контролю в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / А.В. Мазур ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2004. — 20 с. — укр.

34.Мармилова Т. Д. Підстави та порядок встановлення та реалізації митних пільг та преференцій в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Т. Д. Мармилова ; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2010. — 17 с. — укр.

35.Митний кодекс України: Закон від 13 березня 2012 р. № 4495-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/print1482410985679014>.

36.Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур: Документ 995_643. Приєднання від 05.03.2011, підстава - 227-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643

37.Міжнародне публічне право / за заг. ред. В. Ф. Антипенка. Том 1 Навчальний посібник. - К. : НАУ, 2012. - 420 с. URL:http://megalib.com.ua/book/112_Mijnarodne_pyblichne_pravo_Tom_1.htm

38.Мосякіна О. А. Митна політика та принципи її реалізації в Україні: Публічне управління та митне адміністрування. 2015. № 2. С. 207–211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2015_2_31.

39.Мосякіна О. А. Системний підхід до поняття сутності митної політики та її генези / О. А. Мосякіна. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. - 2016. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_28

40.Мужев О.О. Вплив глобальних відносин на становлення національної митної політики: Anti-crisis management: state, region, enterprise. Conference Proceeding, Part 1, November 23 th, 2018. Le Mans France: Baltija Publishing. P. 46–48.

41.Мужев О.О. Становлення державних інститутів регулювання митної

політики в Україні: Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2018. №5. С.11–16.

42. Мужев О.О. Теоретико-методичні засади реалізації митної політики в межах національної економіки: Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія „Економічні науки”. 2017. Вип. 26. Частина 1. С. 193–196.

43. Настюк В.Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної справи в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / В.Я. Настюк ; Нац. юрид. Акад. України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2005. - 36 с.

44. Новосад І. Митна безпека як важлива складова економічної безпеки держави / І. Новосад // Світ фінансів. - 2015. - Вип. 2. - С. 145-155.

45. Онуфрик С. Я. Зарубіжний досвід реформування органів державного управління у сфері доходів і зборів / С. Я. Онуфрик // Держава та регіони. Серія : Державне управління. - 2014. - № 3. - С. 40-45.

46. Осадча Н.В. Цілі, завдання та принципи регуляторної політики в митній сфері / Н.В. Осадча, В.І. Ляшенко // Економічний вісник Донбасу. 2010. №1(19). С. 69-82.

47. Пашко П. В. Щодо термінів "митна політика" та "митна справа" / П. В. Пашко // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. - 2012. - № 2. - С. 41-46. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_2_7.

48. Педешко А.І. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / А.І. Педешко ; Ун-т внутр. справ. — Х., 2000. — 20 с. — укр.

49. Передало Х. С. Боротьба з контрабандою як один із методів забезпечення економічної безпеки держави / Х. С. Передало, Н. В. Стасів // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2016. - № 851. - С. 206-211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2016_851_30.

50. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями) : Закон від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

51. Положення про Державну митну службу України: Постанова від 6 березня 2019 р. № 227 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#n209>

52. Попівняк О. І. Міжнародний досвід забезпечення митної безпеки / О. І. Попівняк. – 2018. URL: <http://www.pravo.nayka.com.ua/?op=1&z=44>.

53. Приймаченко Д.В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Д.В. Приймаченко ; Нац. акад. держ. податк. служби України. — Ірпінь, 2007. — 39 с. — укр.

54. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами : монографія / Д. В. Приймаченко. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2006. – 332 с.

55. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму „єдиного вікна” та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України: Закон від 6 вересня 2018 р. № 2530-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-19>

56. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення транзитних процедур у відповідність з Конвенцією про єдиний режим транзиту та Конвенцією про спрощення формальностей у торгівлі товарами: Проект Закону від 29.12.2016 р. № 5627. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60887

57. Про Державну фіскальну службу України: Постанова від 21 травня 2014 р. № 236 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>

58. Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва: від 12 вересня 2011 р. № 1130 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1130-2011-%D0%BF>

59. Про затвердження Правил митного контролю та митного оформлення

транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України: Наказ від 17.11.2005 р., N 1118 / Державна митна служба України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1428-05>

60.Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон від 16 квітня 1991 р. № 959-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

61.Про Митний тариф України: Закон від 19 вересня 2013 р. № 584-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584-18>.

62.Про Стратегію сталого розвитку „Україна – 2020”: Указ від 12 січня 2015 р. № 5/2015 / Президент України. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

63.Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки: Розпорядження від 27 грудня 2017 р. № 1017-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>.

64.Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: Розпорядження від 18 грудня 2018 р. № 1200. / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-utvorenniya-derzhavnoyi-podatkovoyi-sluzhbi-ukrayini-ta-derzhavnoyi-mitnoyi-sluzhbi-ukrayini>

65.Продайко С.В. Адміністративні правопорушення у митній сфері: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / С.В. Продайко ; Нац. акад. держ. податкової служби України. — Ірпінь, 2003. — 20 с. — укр.

66.Прядко О.В. Митні пільги і тарифні преференції: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.В. Прядко ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2008. — 19 с. — укр.

67.Рішення про Основи митних законодавств держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав: Документ 997_509. Підписання від 10.02.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_509

68.Сабадаш В. В. Орієнтири національної митної політики в умовах

торгово-економічної інтеграції / В. В. Сабадаш, А. Ю. Казбан // Mechanism of Economic Regulation. - 2014. - № 2. - С. 123-133.

69.Саварець А. Український та зарубіжний досвід побудови митних органів: рекомендації для сучасної України / А. Саварець. – 2017. URL: http://radakmu.org.ua/uploads/file/-/tfd_pp_comments_final.pdf.

70.Софіщенко І. Я. Митна політика України в умовах розвитку відносин з Європейським Союзом / І. Я. Софіщенко, М. О. Руба // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2016. - № 1. - С. 165-171. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2016_1_22.

71.Стоянець Н. В. Митна політика в контексті євроінтеграційного вибору України / Н. В. Стоянець // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2013. - Вип. 12. - С. 120-123. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2013_12_26.

72.Тоцька Т.С. Державне регулювання митної вартості: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Т.С. Тоцька ; Гуманіт. ун-т "Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.". — Запоріжжя, 2007. — 20 с. — укр.

73.Тоцька Т.С. Державне регулювання митної вартості: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Т.С. Тоцька ; Гуманіт. ун-т "Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.". — Запоріжжя, 2007. — 20 с. — укр.

74.Цаліна Д.С. Порядок митного оформлення товарів при їх переміщенні через митний кордон України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Д.С. Цаліна ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2009. — 20 с. — укр.

75.Ченцов В. В. Атрибутивні параметри розвитку митної системи / В. В. Ченцов // Вісник Академі митної служби України. Сер. : Державне управління. - 2013. - № 1. - С. 63–68.

76.Чи потрібні Україні європейські правила транзиту товарів? / Євроінтеграційний Портал. URL: <https://eu-ua.org/analitika/chy-potribni-ukrayini-yevropeyski-pravyla-tranzytu-tovariv>

77.Шевченко В.М. Правила переміщення через митний кордон України

підакцизних товарів та відповідальність за їх порушення: Автореф. дис... канд.
юрид. наук: 12.00.07 / В.М. Шевченко ; Київ. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 1999.
— 16 с. — укр.

РОЗДІЛ 2 МИТНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВПЛИВ НА ЗРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

2.1 Сучасні аспекти становлення митної політики в Україні

Сучасне становлення митної служби України в умовах інтеграції до Європейського простору наразі відбувається низькими темпами, тому ті реформи, які мали б бути вже виконані знаходяться в процесі. Вектором розвитку митної служби України перш за все є активне залучення громади до оцінки якості послуг митних органів, протидії корупції на митниці, гармонізації митних процедур, а також автоматизації митної справи. Для того щоб здійснити перетворення митної служби України у відповідності до сучасних вимог ведення бізнесу та здійснення торговельних операцій, поставки товару, перетину кордону та ін., – митна політика України має спиратися на впровадження технічних регламентів, санітарних, фітосанітарних норм та стандартів Євросоюзу, що є одним з передових у світі. Варто підкреслити, що митна політика України має сприяти розвитку процесу євроінтеграції, а не створювати проблеми. Наразі для України є актуальним зміна правил щодо перетину митного кордону з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Можна виокремити наступні етапи становлення митної служби України:

1-й етап (1991 р. – 2003 р.). Даному етапу характерне формування митної системи країни та законодавчої бази, що дісталася у спадок від УРСР, першим нормативно-правовим актом з приводу митного регулювання стало прийняття ЗУ РСР «Про Митну справу в Українській РСР» [49], який діяв з початку проголошення Україною незалежності (1991 р.), до 1994 р.

„Цей Закон надавав визначення поняттю митної території і митному кордону. Визначав сутність та встановлював перелік спільних митних зон і митних союзів; встановлював засади здійснення керівництва митною справою (на той час загальне керівництво здійснювала Верховна Рада і Кабінет Міністрів Української РСР. Безпосереднє керівництво митною справою

покладалося на Державний комітет митного контролю Української РСР); визначав компетенцію митних органів Української РСР; встановлював правила переміщення через митний кордон товарів та інших предметів; визначав порядок справляння мита і митних зборів” [49].

Також, важливим елементом становлення митного режиму в Україні стало набуття чинності Угоди „Про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським союзом” від 1 березня 1998 р. [58]. Метою підписання цієї Угоди стало:

- „бажання прискорити процес регіонального співробітництва з сусідніми країнами в різних галузях з метою сприяння процвітанню та стабільності регіону;

- бажання встановити та розвивати постійний політичний діалог з двосторонніх та міжнародних питань, що становлять взаємний інтерес; встановлення тісного співробітництва з Європейськими інститутами;

- необхідність виконання зобов’язання Сторін лібералізувати торгівлю на принципах, які містяться в Генеральній угоді по тарифах і торгівлі з поправками, внесеними Уругвайським раундом;

- усвідомлення необхідності поліпшення умов, які впливають на ділову активність та інвестиції, а також умов у таких сферах, як створення компаній та рух капіталів, тощо” [58].

„До того ж, у цей період робляться перші кроки електронізації митної системи, зокрема, видано Наказ Держмитслужби України «Про електронну інформацію в митній системі України» , яким було визначено класифікацію митної електронної інформації за ступенем її конфіденційності, правила її підготовки, використання, береження та розповсюдження, а також відповідальність осіб, які мають право доступу до неї під час її обробки та збереження в митній установі” [42].

2 етап (2004 р. – 2012 р.). Даний етап характеризується реформами у сфері митного законодавства, приведення чинного митного законодавства до встановлених загальноприйнятих світових стандартів і норм. Тому було

прийнято новий Митний кодекс України 11.07.2002 р., який враховував положення основних міжнародних конвенцій та угод, в тому числі членами яких є або до яких має намір приєднатися (вступити) Україна зокрема, ГАТТ/СОТ. У цей період було підписано ряд міжнародних документів, зокрема:

1) *„Конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів*. Цією Конвенцією було введено поняття в Українське законодавство, як то:

– „Гармонізованої системи опису та кодування товарів”, що включає в себе товарні позиції, субпозиції і належні до них цифрові коди, примітки до розділів, груп, а також основні правила класифікації для тлумачення Гармонізованої системи;

– „номенклатура митних тарифів”, як номенклатура, що розроблена відповідно до законодавства Договірної Сторони для справляння митних зборів при імпорті товарів;

– „статистична номенклатура” – номенклатура товарів, розроблена Договірною Стороною для збору статистичних даних з експорту та імпорту товарів;

– „єдина митно-статистична номенклатура” – номенклатура, яка об’єднує номенклатуру митних тарифів і статистичну номенклатуру, яку за законодавством Договірна Сторона зобов’язана використовувати при декларації товарів при імпорті” [22].

„Відповідно до цієї Конвенції України (та інші країни підписанти) зобов’язувались

– використовувати всі товарні позиції і субпозиції Гармонізованої системи, а також належні до них цифрові коди без будь-яких доповнень або змін;

– застосовувати основні правила класифікації для тлумачення Гармонізованої системи, а також всі примітки до розділів, груп і субпозицій і не змінювати обсяг розділів, груп, товарних позицій і підпозицій Гармонізованої системи;

– дотримуватися порядку кодування, прийнятий в Гармонізованій системі;

– публікувати свої статистичні дані з імпорту та експорту товарів” [22].

2) *„Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур*. Спрощення та гармонізація мало досягатися шляхом:

– здійснення програм, спрямованих на постійне удосконалення та підвищення ефективності митних правил та процедур, що має бути прозорим;

– затвердження сучасних методів роботи, таких як: система аналізу ризиків й методу контролю, який базується на аудиті, а також максимальне практичне використання інформаційних технологій;

– співробітництва з іншими національними органами влади, митними службами інших держав та торговими співтовариствами;

– впровадження відповідних міжнародних стандартів;

– забезпечення безперешкодного доступу причетних сторін до процедур адміністративного та судового контролю” [28].

3) *„Конвенція про тимчасове ввезення*. Метою підписання Конвенції стало: полегшити тимчасове ввезення товарів (у тому числі й транспортних засобів) шляхом спрощення та гармонізації процедур, за для досягнення цілей економічного, гуманітарного, культурного, соціального або туристичного характеру. Відповідно до положень Конвенції, кожна із Сторін зобов’язувалася надавати згоду на тимчасове ввезення товарів” [19]. До того ж, цією Конвенцією було визначено: перелік документів на тимчасове ввезення; порядок ідентифікації товарів; термін вивезення тимчасово ввезених товарів; механізм передачі тимчасового ввезення; умови припинення дії режиму тимчасового ввезення; зменшення обсягу формальностей; мінімальні пільги; заборони та обмеження; порядок обміну інформацією та механізм вирішення спорів, що можуть виникнути між сторонами.

4) *Конвенція про процедуру спільного транзиту* [43]. Цією Конвенцією було визначено порядок: виконання процедури спільного транзиту; здійснення адміністративної допомоги під час транзиту; приєднання третіх країн до

процедури спільного транзиту; використання електронної транзитної системи; захисту персональних даних; розрахунку суми індивідуальної гарантії. До того ж, визначено список митниць, відповідальних за проведення операцій спільного транзиту; порядок перетину кордону транспортних засобів під час транзиту та заповнення декларації; порядок здійснення формальностей під час транспортування, тощо.

Разом з тим, у цей період було видано Указ президента України «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності митної служби України», в „якому було визначено пріоритетні напрямки вдосконалення діяльності митної служби, зокрема:

- підвищення ролі митних органів у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;
- оптимізацію розташування пунктів пропуску через митний кордон України, їх належне облаштування, розвиток митної інфраструктури;
- спрощення митних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України з метою гармонізації технологій митного контролю з відповідними технологіями європейських держав;
- посилення боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил шляхом застосування сучасних методів організації боротьби з незаконним переміщенням товарів;
- розширення застосування інформаційних технологій підтримки, супроводу та забезпечення процесів митного контролю та митного оформлення товарів, автоматизованих систем управління в митних органах, оснащення митних органів сучасними технічними засобами митного контролю;
- удосконалення системи управління митними органами, посилення вимог до професійних та моральних якостей їх працівників” [41].

На виконання Указу Президента стосовно запровадження електронних систем було видано Наказ Держмитслужба України „Про митний контроль та митне оформлення товарів, які декларуються з поданням вантажної митної декларації та документів контролю за переміщенням товарів у електронному

вигляді” яким затверджено „Порядок здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, які декларуються з поданням вантажної митної декларації та документів контролю за переміщенням товарів (попереднього повідомлення та попередньої митної декларації) в електронному вигляді”. „Розроблення цього Порядку має на меті скорочення часу на здійснення процедур проходження митного контролю; прискорення процесу обігу товарів; виключення суб’єктивних факторів впливу під час здійснення митних процедур. Цей Порядок застосовується у разі здійснення митного контролю й проведення процедури митного оформлення товарів, які повинні бути задекларовані шляхом подання вантажної митної декларації та документів для здійснення контролю за переміщенням товарів в електронному вигляді” [48].

„Проте, його застосування може мати місце лише у разі не перевищення суми податків та зборів, які, відповідно до законодавства повинен сплатити декларант за вантажною митною декларацією або внесенню у якості грошової застави під час оформлення товарів – 1 млн. гривень” [48].

На виконання Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур Урядом було схвалено „Концепцію створення багатофункціональної комплексної системи „Електронна митниця”. „Створення комплексної системи передбачалося здійснювати на базі Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби з урахуванням міжнародних стандартів шляхом: автоматизації:

- контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів відповідно до заявлених митних режимів;
- обліку суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- адміністрування митних платежів;
- процесів митного оформлення товарів, транспортних засобів та громадян;
- процесів виявлення та обліку порушень митних правил;
- системи формування, збору, обробки та накопичення інформації для формування митної статистики;

- інтеграції системи аналізу ризиків до автоматизованих систем митного оформлення;
- створення системи електронного декларування та електронного документообігу;
- удосконалення механізму доступу до інформаційних ресурсів органів державної влади;
- організації каналів зв'язку між підрозділами митних органів різного рівня з використанням сучасних технологій передачі даних; оснащення митних органів новітніми засобами обробки та передачі інформації;
- створення у митних органах сучасних локальних обчислювальних мереж;
- комплексного впровадження засобів криптографічного та технічного захисту інформації, ідентифікації та автентифікації користувачів” [51].

Наприкінці 2010 року було продовжено роботу з автоматизації митних процесів та видано Наказ ДМС України „Про затвердження Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему Держмитслужби України”, завданнями якої стало:

- „збирання, оброблення, створення, накопичення, аналіз, передавання та зберігання інформації у сфері митної справи;
- здійснення контролю за переміщенням вантажів через митний кордон України, що перебувають в режимі митного контролю;
- зменшення часу на митне оформлення товарів і транспортних засобів та витрат, які зазнають митні органи під час здійснення митного контролю та митного оформлення;
- підвищення ефективності здійснення контролю, дотримання принципів своєчасності, достовірності та повноти нарахування й сплати податків та зборів, які суб’єкт господарювання зобов’язаний сплачувати під час переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України;
- забезпечення інформаційної взаємодії з центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та установами

недержавної форми власності, що є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, митними та правоохоронними органами інших країн” [44].

3-й етап (2012 р. – 2019 р.). „Цьому етапу притаманне переведення у відповідність законодавчої бази в сфері митного регулювання до міжнародних правил, норм і стандартів. Сучасні умови економічного розвитку України вимагають подальшої уніфікації із загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами та стандартами, а також тенденціями, які диктує ринкова економіка. Україна сьогодні реалізує активну політику в напрямку торгівлі за кордоном, беручи участь у торговельних переговорах реалізуючи права членства України у СОТ для того щоб збільшити експортні можливості країни зокрема у вітчизняних товаровиробників” [27]. „Одним з вагомих інструментів митної політики є митні тарифи, які мають широке використання у зовнішньоторговельному обороті в розвинених країнах, причинами чого є: зміни ціни імпортного та/або експортного товару, а також обсяг і структуру зовнішньої торгівлі” [25]. „В даному дослідженні є актуальним розгляд Угоди про Асоціацію з Євросоюзом (АА), Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі” (DCFTA) [15].

„Один з важливих напрямків сучасної митної політики є активний розвиток електронної митниці - автоматизована система обліку зовнішньоекономічних операцій юридичних та фізичних осіб, основними функціями виступають: аналіз, обробка та зберігання даних про суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; інтеграція до інших електронних систем обробка інформації, що надають державні органи влади; відображення зовнішньоекономічної операції юридичної або фізичної особи; ведення електронної хронології; автоматизація електронних звітів експортно-імпортних операцій; технічний захист інформації. Визначаючи сучасні тенденції розвитку митної політики варто визначити основні пріоритети дієздатності митної політики: розвиток вітчизняного імпорту та середовища для учасників зовнішньоекономічної діяльності; приведення митних стандартів до сучасних технологій митного контролю та митного оформлення. Для того щоб зменшити

основні витрати часу розмитнення товарів, доцільно провести наступні заходи: уніфікація митних процедур; механізми їх інформаційного забезпечення; подальша модернізація систему обліку торговців із реєстрацією лише в одній країні; покращення ефективності, щодо виявлення потенційних загроз для держави” [54].

У цей період спостерігається продовження активного процесу електронізації митної справи й на виконання процесів з митного оформлення товарів та транспортних засобів у травні 2012 року було затверджено „Положення про митні декларації”, „яке визначало вимоги до оформлення і використання митних декларацій, порядок внесення змін до митних декларацій, їх відкликання та визнання недійсними. Встановлювало форми письмового декларування; порядок подання періодичної митної декларації (яка подається для декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України суднами закордонного плавання, трубопровідним транспортом або лініями електропередачі, а також періодичних друкованих видань); тимчасової митної декларація (яка використовується для декларування партії товарів, ввезених на митну територію України, або тих, що вивозяться за її межі, у разі, коли декларант не володіє точними відомостями про характеристики товарів, необхідні для заповнення митної декларації у звичайному порядку)” [40].

„У березні 2013 року було видано Наказ ДМС України „Про затвердження специфікацій форматів електронних повідомлень”, який затверджував Специфікацію форматів електронних повідомлень автоматизованої системи митного оформлення програмно-інформаційного комплексу "Інспектор - 2006", які подаються одночасно з митними деклараціями на папері на рівні декларант - митний орган та загальний опис формату передачі даних від декларанта в митний орган” [46].

„У червні 2015 року вило видано Наказ Міністерства фінансів України „Про затвердження Порядку обліку осіб, які здійснюють операції з товарами”, яким було затверджено: порядок взяття на облік осіб, які здійснюють операції з товарами; порядок формування та використання облікового номера (який

присвоюється при взятті на облік особі, що здійснює операції з товарами та формується автоматизовано за встановленою структурою); порядок внесення змін до облікових даних осіб, які здійснюють операції з товарами, їх зняття з обліку; порядок надання витягів та оприлюднення відомостей з Реєстру” [45].

„Наступним кроком вдосконалення митної політики стало реалізацію концепції «єдиного інформаційного вікна» [21], „за допомогою чого можливе надання інформації від економічного оператора всієї необхідної інформації та документації. Але, розвиток даної концепції є майже відсутнім, тобто господарюючі суб’єкти, що отримали статус уповноваженого економічного оператора є відсутніми. В останній час у митній політиці використовують одну з форм державно-приватного партнерства, що має характерні риси обмеження відносин суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, а саме - експортерів, імпортерів, митних брокерів, перевізників, операторів та власників складів. Але неоднозначним питанням залишається - статус уповноваженого економічного оператора, що спричинений особливостями національного ведення зовнішньоекономічної діяльності. Також чинне законодавство України має немало питань відносно визнання уповноваженого економічного оператора України та Євросоюзу. В межах національного правового поля діють три сертифікати уповноваженого економічного оператора - на спрощення митних процедур; щодо надійності і безпеки; на спрощення митних процедур та щодо надійності і безпеки” [59].

„Активне використання Інтернет-технологій в роботі митниці дало позитивні результати. Так, тільки протягом восьми місяців 2018 року фахівці Запорізької митниці ДФС оформили понад 42 тисячі митних декларацій в електронному вигляді. Електронна взаємодія з митними органами дозволяє суб’єктам господарювання економити час і ресурси. Крім того, про ефективність онлайн сервісів свідчить динаміка скорочення середнього часу митних процедур. На сьогодні кожна митна декларація оформлюється, у середньому, за 1 годину 11 хвилин. Також, все більше учасників зовнішньоекономічної діяльності надають перевагу механізму „єдиного вікна”.

З початку 2018 року за допомогою цієї системи у Запорізькій області оформлено близько 90 відсотків митних декларацій” [12].

Продовжуючи дослідження сучасних аспектів становлення митної політики в Україні, слід зауважити, що державна митна політика є інструментом протекціонізму та регулювання зовнішньої торгівлі за допомогою митно-тарифних методів регулювання. Запроваджуючи нові митні тарифи варто враховувати перенасичення внутрішнього ринку імпортом, а також надання можливостей національним товаровиробникам вести ефективну зовнішньоекономічну діяльність. За допомогою митних тарифів можливо регулювати рівень впливу на внутрішній ринок іноземних товаровиробників. Сучасне регулювання митних тарифів відрізняється способом нарахування мита в кожній країні, основними чинниками виступають - обсяги продажів на експорт товару, ускладнення структури зовнішньої торгівлі, міжнародні торговельні операції.

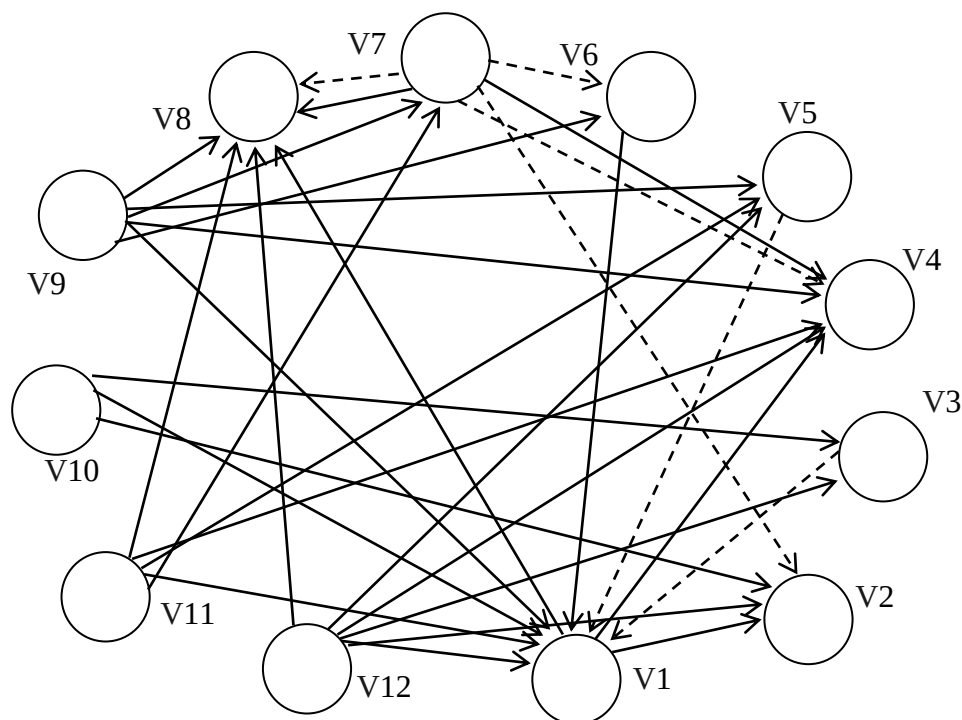
На сьогодні змінено підходи у реалізації митної політики: змінено підходи у роботі з суб'єктами господарювання, які здійснюють ЗЕД; проведення законодавчих реформ у напрямку захисту прав інтелектуальної власності; підвищення комунікації між митними службами різних країн з метою вдосконалення боротьби з корупційними тіньовими схемами у ЗЕД та організованих угруповань; вдосконалення системи електронного декларування (декларування товарів і транспортних засобів шляхом подання електронної митної декларації та інших електронних документів).

Розглянемо вплив зовнішнього та внутрішнього середовища на ефективність митної політики ДФС за допомогою когнітивного моделювання. Виділено фактори, що можуть впливати на розвиток міграційної політики (табл. 2.1).

Наступним етапом моделювання стало побудова когнітивної карти, де у якості цільової верхівки було виділено V1 - ефективність митної політики ДФС (рис. 2.1).

Фактори впливу

Цільовий фактор	V1 - ефективність митної політики ДФС
Фактори індикатори	V2 - міжнародне співробітництво, V3 - відкритість інформації щодо митної політики ДФС, V4 - імпорتنі операції, V5 - трудова міграція, V6 - використання інформаційних технологій, V7 - валютний ринок, V8 - експортні операції
Керуючі фактори	V9 - інвестиції в матеріальну інфраструктуру ДФС, V10 - використання кращого закордонного досвіду, V11 - розвиток кваліфікації кадрів ДФС, V12 - спрощення бюрократичних процедур

Пряма лінія – позитивний вплив

Пунктирна лінія – негативний вплив

Рис.2.1 Когнітивна карта впливу зовнішнього та внутрішнього середовища України на ефективність митної політики ДФС

„Результатом якісного аналізу взаємодії обраних факторів, з’явилася побудова матриці прискорення, що відображує стимулюючі взаємодії, і матриці гальмування та негативні, які гальмують взаємодії факторів” [3]. Подальша

роль матриць полягає у визначенні ступеня взаємодії факторів в системі і ступеня активності цих факторів, тобто сили їх впливу на систему обрану цільову верхівку – ефективність митної політики ДФС (табл. 2.2).

„Наступний етап аналізу когнітивної моделі пов'язаний з дослідженням імпульсних процесів. При цьому сценарний аналіз в рамках когнітивної технології, націлений на моделювання тенденцій розвитку системи, передбачає завдання цілочисельних імпульсів в активні вершини когнітивної карти і визначення змін значень вершин на відповідних тактах моделювання на підставі теореми про поширення збурень” [3], рис 2.2– рис.2.5.

Таблиця 2.2

Матриця суміжності факторів

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12
V1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0
V2	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0
V3	-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
V4	0	1	0	0	0	0	-1	0	0	0	0	0
V5	-1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	-1	0
V6	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
V7	0	-1	0	-1	0	-1	0	-1	0	0	0	0
V8	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
V9	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0
V10	1	0	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0
V11	1	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0
V12	1	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0

Результатом імпульсного моделювання стало зростання майже всіх показників факторів-індикаторів, однак зміни в напрямку (V3) відкритості інформації щодо митної політики ДФС. Було узято до уваги фактор V3, для того щоб визначити наскільки він є залежним від загальних факторів. Однак, як показує моделювання, V3 є незалежним від зовнішнього та внутрішнього середовища України. Інші фактори-індикатори відображають позитивну динаміку зростання щодо імпульсного моделювання, особливо значний приріст по відношенню до інших факторів-індикаторів V2 - міжнародне співробітництво, V8 - експортні операції. Цільовий фактор відображає

позитивну динаміку в усіх випадках імпульсного моделювання у вершини V9, V10, V11, V12. Найбільше зростання відбувається в разі імпульсного моделювання у вершину V10 - використання кращого закордонного досвіду [32, с.].

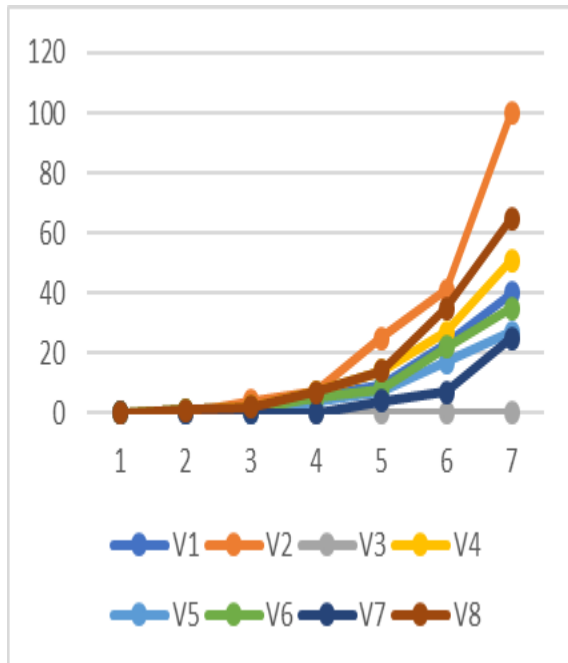

Рис.2.2 Імпульс в V9 вершину

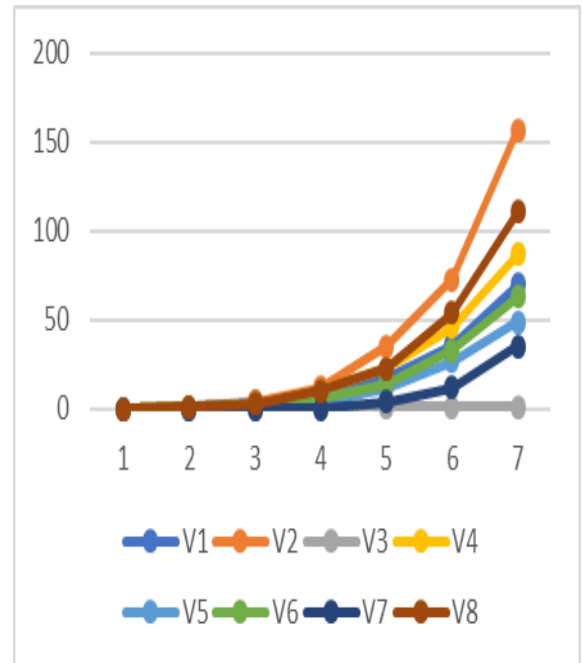

Рис.2.3 Імпульс в V10 вершину

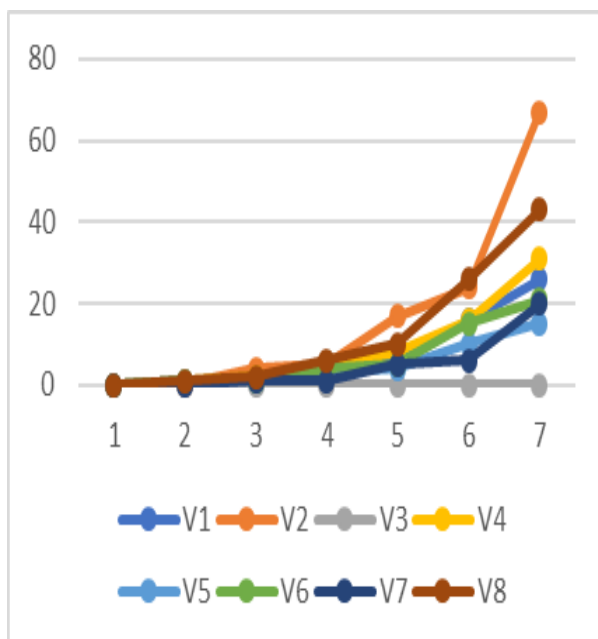

Рис.2.4 Імпульс в V11 вершину

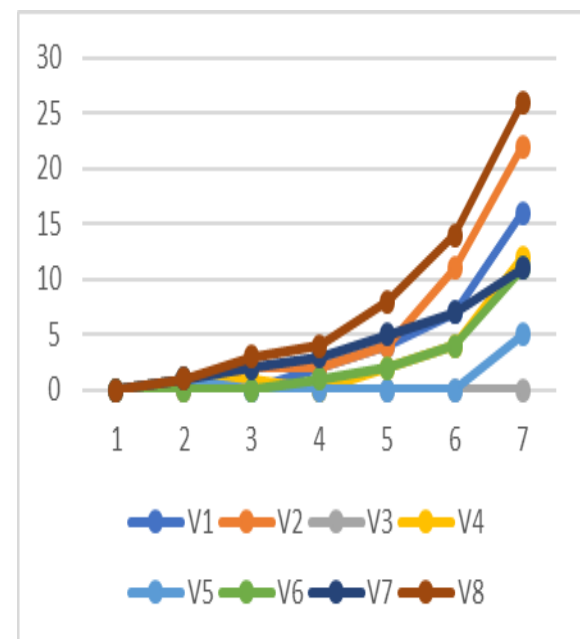

Рис.2.5 Імпульс в V12 вершину

На нашу думку варто охарактеризувати сучасну митну політику Євросоюзу як основний вектор розвитку митної політики України. На сьогодні спільна митна політика Євросоюзу та його країн-членів полягає у скасуванні митних зборів та бар'єрів, що впливають на торговельні потоки між країнами-членами Євросоюзу. „Шлях становлення митної політики в межах Євросоюзу, перш за все, ґрунтується на засадах Митного союзу (торгівельна угода, в рамках якої держави-члени скасовують мита та інші тарифи у торгівлі, та створюють загальну зовнішньоторговельну політику). Стратегічним напрямком розвитку Митного союзу є розширення ринків збуту та збільшення масштабів національного товаровиробника. Різниця між зоною вільної торгівлі та митним союзом полягає у відсутності єдиного митного тарифу для третіх країн. Створення Митного союзу в межах Євросоюзу було досягнуто завдяки: відміні митних зборів між державами-членами; єдиний зовнішній митний тариф; відміна кількісних обмежень; проведення реформ у сфері оподаткування; відсутність захисту внутрішнього ринку. Важливою компонентою митної політики в Європейському співтоваристві став Єдиний митний тариф (TARIC – з франц. *Tarif integre des Communautes Europeennes*), який був введений в Європейському співтоваристві для товарів, що включаються до митної декларації” [16].

Сутність тарифів полягає у гармонізації системи правил комбінованої номенклатури співтовариства, а також використанні загальних принципів торговельної політики, яка реалізується Євросоюзом.

В ході проведення дослідження було запропоновано компоненти трансформації митної політики в умовах змін в торговельній політиці країни (Рис.2.6). Сучасна митна політика України залежить від заходів щодо інтеграція з країнами-членами Євросоюзу, чому сприяло підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом. Напрямами змін, внаслідок підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом – стало запровадження інституту уповноважених економічних операторів; приєднання до транзитної системи; зобов'язання митної системи, модернізація системи митних платежів.

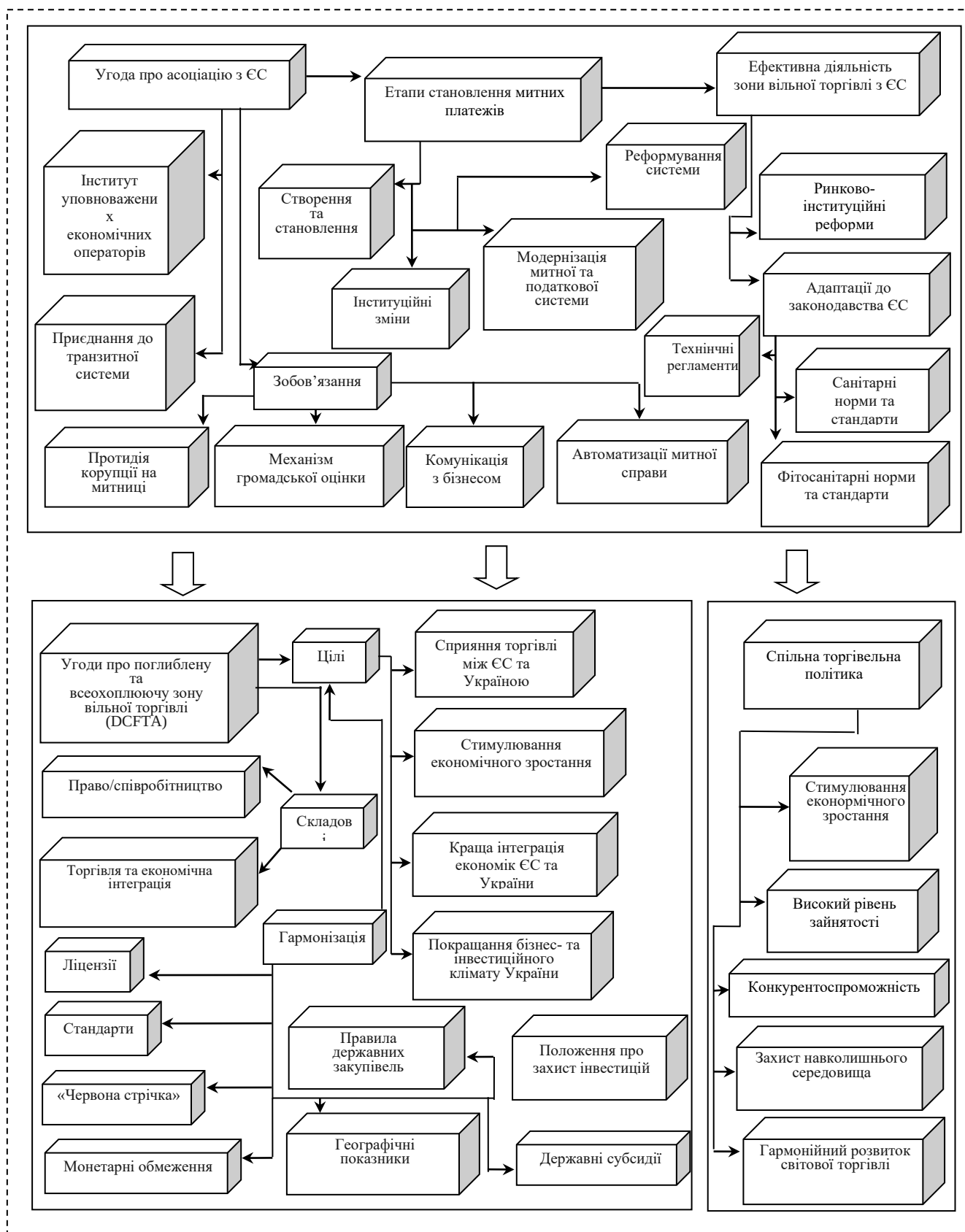

Рис.2.6. Компоненти трансформації митної політики в умовах змін в торговельній політиці країни (вдосконалено автором [32, с.]

Трансформація митних платежів полягає у ринкових інституційних

реформах - адаптація до законодавства ЄС (різні технічні регламенти, санітарні норми та стандарти, фітосанітарні норми та стандарти), окремим питанням стоїть алгоритм реформування митних платежів, що складається з таких етапів - створення та становлення нових форм митних платежів, інституційні зміни, зміни в митному та податковому законодавстві, реформування системи (використання закордонного досвіду в роботі митної служби).

Наступним кроком сучасної митної політики України будуть вже визначені вектори, а саме Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (DCFTA) - вдосконалення, щодо надання ліцензій, запровадження стандартів, червона стрічка»; монетарні обмеження; географічні показники (GIs); державні субсидії, що спотворюють конкуренцію; правила державних закупівель; положення про захист інвестицій; політики є реалізація спільної торгівельної політики з країнами-членами ЄС, що вплине на - стимулювання економічного зростання національної економіки, високий рівень зайнятості населення країни, конкурентоздатність національного товаровиробника, захист навколишнього середовища (соціальний фактор), сталий розвиток світової торгівлі.

Підсумовуючи вищевикладене, Україні варто використати досвід країн-членів Євросоюзу для подальшого руху в напрямку інтеграції до ЄС, але слід не забувати особливості економічного середовища України. Приведення рівня реалізації митної політики України до Євросоюзу є складним процесом входження до європейських структур, однак при реалізації їх можливо докорінно змінити функціонування митних органів та підвищити їх ефективність. Важливим моментом у реалізації концепції європейської інтеграції в межах національної митної політики є донесення її до широких верств населення України. Сучасна митна політика України є вагомим аргументом співробітництва з іншими країнами Європи та світу, що здатна вплинути на можливості національної економіки.

2.2 Вплив глобальних відносин на становлення національної митної політики.

Розпочатий процес інтеграції економічних, політичних, правових, культурних, інформаційних елементів в митній політиці відіграє одну з важливих ролей становлення інститутів митної політики України. Міжнародний поділ праці та глобалізація відносин товаровиробників в незалежності від кордонів, впливає на незалежність національної економіки від зовнішньоекономічної діяльності. Особливістю зовнішньоекономічної діяльності в межах національної економіки є значний дефіцит державного бюджету, що може покриватися зовнішньою торгівлею товарами національного товаровиробника, що впливає на вихід з рецесії та зростання макроекономічних показників. Тому важливість становлення інститутів митної політики в Україні є одним з питань, що потребують подальшого дослідження.

В контексті дослідження впливу глобальних відносин на становлення національної митної політики заслуговують на увагу дослідження: І. Г. Бережнюк, С. І. Доротич, С.М. Перепьолкіна, А.Б. Яценко.

„А.Б. Яценко в своїх наукових працях дослідила економічну природу глобалізаційних та інтеграційних процесів, що відбуваються у світовому господарстві та їх вплив на митну політику окремої держави. Нею обґрунтовано вибір європейського вектору інтеграції України як найбільш ефективного; виявлено та класифіковано чинники, які стримують процеси євроінтеграції в Україні та спрогнозовано процес подальшого розвитку економічних відносин з європейськими країнами на основі реформування митної системи у контексті вступу до ГАТТ/СОТ” [63].

„І. Г. Бережнюк розробив модель формування та реалізації митної політики, ієрархічно-рівневу модель системи управління митною справою, теоретичну модель конфліктності функцій митної системи. Ним запропоновано методику розрахунку ймовірних втрат митних податків з імпорту товарів і ймовірних втрат державного бюджету від компенсації податку на додану

вартість за фіктивну частину експорту з України. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення структури митної служби та системи митного регулювання України” [1].

„С. І. Доротич у своїх дослідженнях, визначив тенденції еволюції митної служби країн з перехідною економікою; стан виконання європейських вимог і міжнародних норм у процесі реалізації митно-тарифної політики в Україні. Дослідив правові механізми імплементації європейських і міжнародних митних стандартів в Україні та розробив комплекс механізмів державного управління процесами адаптації митної системи України до європейських вимог” [10].

„С.М. Перепьолкін досліджував правовий аспект становлення митної політики. Ним висвітлено особливості проведення європейського митного співробітництва на регіональному, субрегіональному та двосторонньому рівнях. Акцентовано увагу на аналізі процесів правової конвергенції митних систем європейських держав, обґрунтуванні концепції формування єдиного європейського митного простору та дослідженні міжнародно-правових механізмів його створення” [38]. Але вимоги сьогодення (активне застосування процесу електронізації митних відносин, адаптація та гармонізація до митної політики країни Євросоюзу) викликають необхідність продовжувати дослідження у напрямку впливу глобальних відносин на становлення національної митної політики.

„Вдосконалення митного законодавства України має сфокусуватися на законодавстві країн-членів Європейського Союзу що захищають інтереси своїх підприємців та інтереси, що вимагають наповнювати державний бюджет країни. Митна політика в Україні має бути трансформована на рівні методологій щодо вирішення основних проблем, які можуть постати перед митними органами влади, як одного з компонентів державної політики. Варто зауважити, що зміни в Україні в митному регулюванні внаслідок інтеграції України до Європейського Союзу, має поставати зокрема у адаптація чинного законодавства до законодавства ЄС. Характерними особливостями митного режиму на території Європейського Союзу передбачають різні пільги

наприклад звільнення від сплати мита та застосування інших заходів торгової політики” [29, с.].

„Однак існують специфічні процедури щодо встановлення митних режимів у Європейському Союзі, а саме: 1) погашення або ремісії імпортного мита внаслідок вивезення товарів; 2) вивезені товари, що були випущені до вільного обігу і звільнення від сплати мита, а також за зниженою митною ставкою; 3) внаслідок вивезення товарів відбувається експортне повернення; 4) фінансові пільги, що регулюються відносинами сільськогосподарської політики Європейського Союзу. Розширення торговельних відносин між країнами членами Європейського Союзу та України має спиратися на реалізацію національної правової системи що адаптується до чинного законодавства ЄС” [24].

Варто зауважити, що європейська система законодавства має такі риси як охоплення зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у законодавчій та митній діяльності. Також джерела митного законодавства ЄС варто розділити на акти «первинного» і «вторинного» законодавства. До джерел первинного права слід віднести статутні договори що визначає взаємодію країн-членів ЄС відносно Митного союзу, а саме: Договір про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі (Паризький договір, 1951 р.); Договір про заснування Європейської комісії з атомної енергії (Євроатом, 1957 р.); Договір про заснування Європейського Економічного Співтовариства (Римський договір, 1957 р.); Єдиний європейський акт 1986 р. (унесення змін до Римського договору, 1957 р.); Договір про Європейський Союз (Маастрихтський договір, 1992 р.); Амстердамський договір (унесення змін до договору про створення ЄС, договорів, що засновували ЄЕС, і деяких пов'язаних актів, 1997 р.); Ніццький договір (унесення змін до Маастрихтського договору та Римського договору, 2001 р.); Лісабонська угода про внесення змін у Договір про Європейський Союз і Договір заснування Європейського Співтовариства (2007 р.). Розкриваючи сутність «первинних» договорів, варто зауважити Амстердамські договори визначають правовий

механізм європейської інтеграції, здійснюваної в рамках інтеграційних об'єднань, змінюючи багато положень Маастрихтського договору про Європейський Союз. Лісабонські договори - окреслюють подальше поглиблення європейської інтеграції відносно усіх сфер діяльності ЄС, а також ліквідації поліструктурного характеру Євросоюзу і наділення його міжнародною правосуб'єктністю.

„Також дані документи розширили інститути ЄС, їх стало сім - Європейський парламент, Європейська Рада, Європейська Комісія, Суд та Рахункова палата, Європейська рада і Європейський банк. Окрім того, було визначено ключові питання щодо ухвала законодавчих актів та імплементацію законодавчих процедур. До основних джерел «вторинних прав» з митних питань слід віднести: Митний кодекс Європейського Співтовариства, Регламент Комісії ЄЕС № 2454/93 від 02.07.1993 р., Єдиний Митний тариф Європейського Співтовариства 1969 р., Регламент Ради ЄЕС № 918/83 від 28.03.1983 р., Рішення Суду ЄС, Міжнародно-правові акти у сфері митної справи ЄС. Варто зазначити що основою близько економічне співтовариство є митний союз як важливий компонент спільного ринку внаслідок підписання Римського договору, його основними заходами стало: скасування всіх митних зборів та обмежень між країнами-членами; запровадження єдиного зовнішнього тарифу відносно товарів третіх країн, однакового для всієї Європейської Спільноти (прибуток від його стягнення став одним із джерел формування власних ресурсів Спільноти)” [60].

„Функціональними зобов'язаннями Митного союзу, як однієї з компонент Європейського Союзу є: 1) Оформлення товарів - моніторинг входу і виходу товарів для переробки; робота з митними деклараціями та управління митними процедурами; використання торгових обмежень; виставлення рахунків і збір митних зборів. 2) Контроль – здійснення фактичної перевірки наявності; перевірка супроводжувальних документів; проведення офіційних розслідувань у разі вчинення правопорушення; проведення аудиту суб'єктів господарювання – учасників митних відносин з питань виконання ліцензійних умов.

Горизонтальна підтримка митних процесів заключається в управлінні даними з переміщення товарів; управління бізнесом - а) ідентифікація та реєстрація, б) надання інформації, в) отримання різних ліцензій. Основними областями функціонування Митного союзу, що потребують поліпшення є: стратегічний підхід з іншими організаціями установами в напрямку безпеки, охорони здоров'я та навколишнього середовища; структура та методи який використовується митним союзом мають оновлюватися внаслідок сьогоденних вимог сучасності, відносно експортно-імпортних операцій; ефективність, відмінність та однорідність мають стати основними домінантами у функціонуванні Митного союзу; подальше вдосконалення ключових аналізів визначення ефективності Митного союзу” [17].

На сьогодні міжнародний аспект Митного союзу полягає у двосторонніх та багатосторонніх заходах з діловими партнерами в напрямку розвитку інструментів та умов забезпечення безпеки найвищий поставок та спрощення бюрократичних процедур. Україна має зосередитись на адаптації до Європейського митного законодавства та спрощення митних процедур що будуть взаємо визнаними між країнами-членами ЄС та Україною, а також активна співробітництво в обміні інформацією в галузі комплексного управління мережею поставок однак варто не забувати про боротьбу з контрабандою нелегальних товарів та порушення інтелектуальної власності.

2.3 Роль інформаційних-комунакаційних технологій у трансформації функціонування митниці в Україні

Інформаційні технології у суспільстві є одним з вагомих компонентів збирання і обробки великих обсягів інформації, зокрема переваги використання ІТ добре розуміють та застосовують митні відомства зарубіжних країн (Німеччина, Франція, Японія, Китай, США, Канада та ін.). До прикладу слід надати електронне декларування в Японії, де використовується автоматизована система NACCS (Nippon Automated Cargo and Port Consolidated System), вона

об'єднує учасників зовнішньоекономічної діяльності з учасниками митних служб держави. Також оформлення вантажів можливо через декларацію зі свого персонального комп'ютера, вводячи дані про товар, його найменування, країну походження, контрактну вартість, а також вартість транспортування. Втілення інформаційних технологій в департамент митної справи Міністерства доходів і зборів України розпочалося ще в 1992 р., але створення системи “Електронна митниця” відбулося у 2005 році.

„Основною метою програмного забезпечення “Електронна митниця” є економічна безпека країни. Імплементация заходів відбувається за допомогою до сторонніх потоків інформації - суб'єктів ЗЕД та органів державної влади, митного контролю та оформлення вантажів для їх супроводження. Розробка програмного забезпечення спрямовано на адаптацію Єдиної автоматизованої інформаційної системи Департаменту митної справи Міністерства доходів і зборів України та нової комп'ютеризованої транзитної системи ЄС, швидке отримання актуальної інформації щодо здійснення зовнішньоекономічних операцій, вдосконалення соціального та інформаційного обслуговування суб'єктів ЗЕД, населення” [7].

„Для покращення прозорості та підзвітності операційної діяльності державних органів влади є важливим впровадження інформаційних технологій, зокрема в таких напрямках як державний облік, незалежний аудит, управління адміністративним процесами. Нові тенденції визначають основні завдання спрощення митних процедур в напрямку впровадження інформаційних систем, а також сумісність з аналогічними системами країн світу. Тому європейських спільнот вважає, що зміни в митних процедурах внаслідок впровадження інформаційних технологій мають бути тотожними. “Електронна митниця” є багатофункціональною комплексною системою, що об'єднує багато інформаційних технологій та механізмів з метою дотримання митної безпеки України: - інтеграція електронних процедур до митного контролю; - створення і технічної підтримки організаційно-технічних систем; - технологічне забезпечення обробки даних в усіх процесах митного контролю”

[31, с.].

„Згідно подальших дій Європейського союзу було розроблено багаторічний стратегічний план впровадження "Електронної митниці": - компонування систем контролю за експортом, імпортом та транзитом в одну; спрощення обліку суб'єктів ЗЕД обліку лише в одній державі; загальне місце єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньоекономічних операцій; стандартизація часу та місця перевірки; забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами та суб'єктами; відбір товарів для митного догляду на прикордонних та внутрішніх пунктах митного оформлення; збір, повернення, звільнення від платежів здійснюється уповноваженим суб'єктом у місці, де він зареєстрований та де знаходяться його документи; збір, повернення, звільнення від платежів здійснюється уповноваженим суб'єктом у митному органі за його вибором; електронне декларування товарів; проведення електронного обміну інформацією між усіма митними пунктами в межах ЄС” [13].

„Головним інструментом інформації, що є актуальною для країн ЄС, є її форма, яка використовується митною службою при перевірці товарів. Найбільш актуальна інформація це та, з якої можливо визначити рівень, вік, закон та його величину впливу на інші митні операції. Основними заходами щодо запобігання таких явищ є узгодження загальних планів контролю внаслідок чого знижується рівень виникнення даних загроз. Управління ризиком є явища циклічне застосування адекватних форм контролю, в основі чого лежить алгоритму оцінки ризиків за вантажною митною декларацією, що здійснюється декількома коридорами-фільтрами. Основні важелі впливу на ризики митної політики є вибір достатньої кількості форми митного контролю. Внаслідок виникнення фінансової кризи організація митної справи спрямована на активізацію транснаціонального товарообміну шляхом спрощення митних процедур. Спрощення митних процедур має забезпечуватися уніфікованість у інформаційних технологій зокрема в обміні важливими даними при перетині кордонів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Також має бути

скоригована розробку та впровадження методика митного контролю усіх сторін, що взаємодіють між собою. Зокрема інформаційне забезпечення підвищує результативність уніфікованість, а також швидкість отримання інформації з метою прискорення митного контролю та оформлення товарів” [20].

„Всесвітня митна організація проголосила 2019-й рік – роком «SMART Borders». SMART означає «Secure, Measurable, Automated, Risk Management-based and Technology-driven». У той час як митниця Південної Кореї запускає на базі блокчейн систему митного оформлення e-commerce” [23]. Не дивлячись на використання інформаційних технологій в системі управління українською митницею – в Україні міжнародні експрес-перевізники досі вимушені подавати митниці паперові реєстри.

Для наближення до світових стандартів е-обслуговування перевізників Україні потрібно вирішити декілька особливо важливих питань:

По-перше, необхідно запровадити систему обміну митною інформацією з суміжними державами. Корисним рішенням може бути впровадження системи загального транзиту з Європейським Союзом і деякими іншими країнами з використанням Нової комп’ютеризованої транзитної системи (New Computerised Transit System – NCTS). Це передбачає прямий обмін даними між митними адміністраціями різних країн; аналіз імпорتنих операцій ще до прибуття товарів в Україну, усунення можливості маніпуляцій з документами і «переривання» транзиту.

„Крім того, Нової комп’ютеризованої транзитної системи NCTS відкриває широкі можливості для бізнесу, зокрема: можливість здійснювати обмін електронними даними з митницею, прозорі і зрозумілі правила транзитного переміщення товарів, відповідно зменшення адміністративного навантаження та витрат. Крім того, використання загальноєвропейської електронної транзитної системи дозволить перевізнику скористатися системою спеціальних транзитних спрощень: загальна фінансова гарантія; самостійне накладення пломб спеціального типу; авторизований вантажовідправник; авторизований

вантажоодержувач” [26].

„Для митної адміністрації, також, є велика кількість переваг у разі запровадження Нової комп’ютеризованої транзитної системи NCTS, зокрема:

- 1) прямий обмін даними між митними адміністраціями різних країн;
- 2) вибірковий контроль на основі аналізу ризиків, зокрема аналіз операції на предмет їх ризикованості ще до прибуття товарів в Україну, обґрунтоване визначення форм митного контролю;
- 3) усунення можливості маніпуляцій з документами та "переривання" транзиту шляхом упровадження обов’язкового пломбування, гарантування забезпечення сплати митних платежів;
- 4) зменшення кількості контрольних процедур при одночасному підвищенні рівня безпеки;
- 5) краще планування людських ресурсів” [26].

„По-друге, жорсткий контроль руху товару. Вирішення цієї проблеми можливе шляхом уніфікації обліку товарів зовнішньоекономічної діяльності та бухгалтерського обліку товарів всередині країни, а також шляхом впровадження електронної ідентифікації товарів, тобто шляхом запровадження системи tax-invoice або e-invoice.

По-третє, врегулювання питання переміщення товарів громадянами, що може бути вирішено шляхом запровадження електронних реєстрів міжнародних поштових та експрес-відправлень. Потрібна максимальна «діджіталізація» митниці, що передбачає відмову від використання паперових документів, переведення всіх комунікацій між декларантом і митницею в електронну форму” [23].

Інтеграція інформаційних технологій в митну діяльність дозволить удосконалювати комплексну систему контролю за суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності. Інформаційне забезпечення має стати ключовим компонентом відносно планування та контролю митної діяльності та забезпечувати життєдіяльність механізмів митної справи. Завдяки використанню інформаційного забезпечення можливо пришвидшити митні

процедури, електронне декларування товару, взаємодія між різними точками митниці, активний розвиток міжнародного співробітництва в митній справі, збільшення надходжень до державного бюджету.

„Міжнародний досвід використання в митній політиці «цифрових» технологій є основою ефективності роботи митниці. В основі інформаційних технологій покладено використання електронного митного декларування. Основними моментами реалізації «електронної митниці» в Україні є: цілодобове митне оформлення за принципом «єдиного вікна»; системи відслідковування переміщення вантажів; гармонізація документів «Електронної митниці» з вимогами ЄС та введення Єдиного уніфікованого документу (SAD); системи контролю за переміщенням вантажів із загальноєвропейською NCTS; інтеграція баз даних задля контролю та боротьби з контрабандою»[37].

Базисом програмного забезпечення в митній політиці може стати - об'єднання наявних систем контролю, системи єдиного обліку торговців, єдиний електронний доступ до всіх сервісів митниці, відбір товарів для митного огляду, митний догляд, обмін електронною інформацією, зменшення фактичних перевірок. При розробці стратегії митної політики варто слідувати наступному алгоритму дій - формування плану; визначення тактичних заходів; визначення основних поведінкових моделей в митних процесах, диференціація відношення митних органів суб'єктів ЗЕД (позиції по відношенню до інших), перспектива чи стратегія перспективи в процесі реалізації митної політики в Україні.

Для України, яка запроваджує систему електронного декларування, вкрай необхідним є імплементація процесів, які пов'язані з автоматизацією та е-декларуванням, а саме: автоматична реєстрація митних декларацій; автоматична детермінація кількості та видів митних процедур в залежності від результатів аналізу ризиків; автоматичне завершення процедури митного оформлення та випуск товарів; внесення змін в митну декларацію через механізм е-декларування; отримання електронних дозволів (наприклад, для обробки товарів); електронна верифікація експертами, що аналізують митну діяльність та бухгалтерський облік.

Свідченням ефективної політики в результаті запровадження

електронного декларування виступає статистика Світової митної організації (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Відсоток електронних декларацій в загальній кількості декларування

Країни	Імпорт		Експорт	
	Загальна кількість декларацій, млн..	Відсоток електронних декларацій, %	Загальна кількість декларацій, млн..	Відсоток електронних декларацій, %
Європа	171,7 млн.	85,9 %	97,2 млн.	91,9 %
Південна Америка, Північна Америка, Центральна Америка, Карибські острови	68,5 млн.	85,2 %	26,2 млн.	87,3 %
Західна та Центральна Африка	1,2 млн.	85,5 %	0,1 млн.	89,6 %
Східна та Південна Африка	7,4 млн.	92,7 %	7,3 млн.	95,8 %
Північна Африка, Близький та Середній Схід	6,1 млн.	100 %	1,7 млн.	100 %
Далекий Схід, Південна та Південно-Східна Азія, Океанія та Острови Тихого Океану	92 млн.	91,6 %	115,7 млн.	93,6 %

Джерело: побудовано за даними [61].

Наприклад, за даними Всесвітньої митної організації, загальна кількість електронних митних декларацій в Європейському регіоні перевищує 90%.

Одним з основних елементів комунікаційної політики фіскальної та митної служби в Європейському Союзі (ЄС) є потужний портал зазначеної служби, що є одним з головних досягнень та проектів ЄС. Завданнями такого проекту полягала в обмеженні паперової роботи та створення більш швидкого та зручного функціонування служби, комунікації з підприємствами та забезпечення оперативного доступу до необхідної інформації. Основна мета полягала в забезпеченні та підтримці безпеки зовнішніх кордонів ЄС та

функціонування торгівлі.

Для ефективного та коректного функціонування митної служби будь-якої країни необхідним є провадження грамотної та структурованої комунікаційної політики, забезпечення діалогу між всіма учасниками митного процесу.

Основна інформаційна, що представлена на даному порталі щодо митної справи та роботи з митницею, здійснення митних операцій є наступною:

Інформація про Митний Союз ЄС. Варто зауважити, що Митний Союз є однією з рушійних сил ЄС. Його створено ЄС для функціонування єдиного ринку та захистити фінансові інтереси Європейського Союзу та безпеку його громадян.

„Щоб ефективно взяти на себе ці ролі, митниця підтримує постійний діалог із зацікавленими сторонами. У цьому контексті було вдосконалено консультації з бізнес-сектором. Торгові асоціації регулярно запрошуються на семінари та робочі групи, щоб внести свій внесок у розробку нових політичних та законодавчих ініціатив” [30, с.].

Місія митних органів описана в Митному кодексі Союзу. Митні органи несуть перш за все відповідальність за нагляд за міжнародною торгівлею ЄС, тим самим сприяючи справедливої і відкритої торгівлі, впровадженню зовнішніх аспектів внутрішнього ринку, спільної торгової політики та інших спільних політик Співтовариства, що мають відношення на торгівлю та на загальну безпеку постачання. Митні органи повинні запровадити заходи, спрямовані, зокрема, на наступне:

- Захист фінансових інтересів Співтовариства та її держав-членів;
- Захист Співтовариства від недобросовісної та незаконної торгівлі при підтримці законної підприємницької діяльності;
- Забезпечення безпеки та безпеки Співтовариства та його мешканців та захист навколишнього середовища, де це необхідно, в тісному співробітництві з іншими органами влади;
- Підтримувати належний баланс між митним контролем та сприянням законній торгівлі.

Розвиток Митного союзу ЄС та його управління. Підкреслюється необхідність узгодженого процесу розробки політики в цілому, в якому беруть участь держави-члени та Комісія (а також інші зацікавлені сторони, де це доречно).

У корисних посиланнях зазначено такі посилання як електронна митниця, а також Офіс Європейської Комісії по боротьбі з кібер-злочинністю у митній сфері.

Митні процедури – це правила ЄС, що регулюють процедурні аспекти імпорту, транзиту та експорту товарів.

За цим посиланням можна знайти наступні веб-сторінки, що є дуже зручно: загальні питання (митні рішення, митні декларації, реєстрація економічних операторів), митні борги, тимчасове зберігання, митні формальності для суден; імпорт; транзитні питання; питання експорту.

Розрахунок мита – зазначена інформація про те, як обчислюються митні збори, застосування "Загального митного тарифу" та правил походження.

Кодекс Митного Союзу (КУК) – Введення Кодексу Митного Союзу визначає правові рамки для митних правил та процедур на митній території ЄС, адаптованих до сучасних торгових моделей та інструментів комунікації.

Кодекс митного союзу набрав чинності з 1 травня 2016 року, і його ключовими цілями є простота, сервіс та швидкість.

Також на порталі зазначено поступовий перехід до повного електронного ведення митної справи з 01 травня 2016 року. Такий перехід здійснювався поступово оскільки необхідно була або розробка нової ІТ системи або здійснити апгрейдинг вже існуючої.

Митна безпека. Митна безпека визначає митну політику та процедуру для підвищення безпеки міжнародної торгівлі.

Авторизований економічний оператор (АЕО) функціонує з 2008 року. АЕО базується на партнерстві Митниці та бізнесу, який представляє та започаткувала Світова митна організація.

Управління митними ризиками. Управління ризиком допомагає митним

органам визначати різний рівень ризику, пов'язаний з товарами, які транспортуються до та з Європейського Союзу.

Роль митного контролю. Митниця бере участь у здійсненні та застосуванні законодавства ЄС щодо імпорту та експорту з країн, що не є членами ЄС. Митний контроль повинен бути швидким, ефективним і заснований на сучасних методах управління ризиком, щоб не порушувати торгові потоки в економіці, що швидко рухається.

Міжнародні відносини. Інформація про митні угоди з третіми країнами, Всесвітня митна організація та розширення ЄС.

Таким чином, портал митної та фіскальної служби ЄС є потужним, інформативним, містить всі необхідні посилання та виступає в ролі одного з головних комунікаторів між зазначеною службою, стейкхолдерами та всіма учасниками митної справи.

2.4 Трансформація митної політики - можливості економічного зростання національної економіки

Зовнішньоекономічна діяльність, як один з елементів митної політики, виступає пріоритетним напрямком розвитку міждержавних економічних відносин. Зростання торгівлі між державами значно впливає на економічні показники, тим самим, наповнюючи бюджет країни, а також підвищує спроможність громадян забезпечити свої соціальні потреби. Одним з вагомих фактів щодо зростання міждержавних економічних зв'язків є вигідне географічне розташування, а також сприятливі соціально-економічні умови, якими наразі населення країни не користується. Подальший розвиток митних відносин ускладнюється непередбачуваністю економічних та політичних факторів в Україні. Україна має оцінити сучасний стан внутрішнього ринку залежно від коливань зовнішньої кон'юнктури та несприятливих світових тенденцій в умовах відкритості національної економіки. За таких умов реалізація митної політики є вагомим аргументом у регулюванні та впливу на

економічні процеси країни. Таким чином, питання дослідження впливу митної політики на національну економіку – є вкрай важливим, як одного із вагомих компонентів економічного зростання.

Зростання національної економіки залежить від багатьох факторів та компонентів впливу на економічні процеси, одним з таких – є митна політика. Однією з цілей митної політики є регулювання міждержавних економічних зв'язків, тому вважаємо доцільно визначити основні функції митної політики, до яких можливо віднести: фінансову; економіко-регуляторну; захисну; контрольно-організаційну; інформаційно-статистичну; міжнародно-політичну. Для визначення основних елементів та впливу митної політики на національну економіку розглянемо сутність кожної з функцій.

„Фінансова функція полягає у можливості наповнення державного бюджету за рахунок надходжень від податку на додану вартість, акцизного податку з імпортованих товарів та мита [9; 11; 14]. Як було зазначено вище, також варто диференціювати митні платежі на - збір за митне оформлення, плату за зберігання товарів на митних складах та митне супроводження” [2]. „Важливим елементом фінансової функції – є імплементація валютного, грошово-вексельного та умовно-гарантійного контролю, регуляторний нагляд формування митної вартості товарів” [37].

„Економіко-регуляторна функція полягає у державному впливі на зовнішньоекономічні відносини, що мають як економічний, так і неекономічний характер для захисту національних інтересів, зокрема національних виробників. Також, складовими даної функції є: сприяння покращенню інвестиційного клімату, інноваційний характер імпорту, забезпечення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів ЗЕД, стимулювання суб'єктів ЗЕД, реалізація антидемпінгового та антисубсидійного розслідування. Захисна функція - це правоохоронна діяльність держави” [11], що запобігає зовнішнім та внутрішнім загрозам, забезпечуючи національну безпеку держави, захист внутрішнього ринку, захист споживачів, реалізація прозорих умов перетину митного кордону України товарів та транспортних засобів.

Контрольно-організаційна функція забезпечує умови переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон.

„Інформаційна-статистична функція полягає у доступі до бази даних, що стосуються митної діяльності. Завдяки інформаційним технологіям можливо реалізовувати он-лайн спілкування митниці та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності шляхом введення електронного декларування та отримання результатів митного оформлення через ці мережі. Також, роль даної функції полягає у використанні інформаційних систем, які стали одним з інструментів контролю, обробки, аналізу та зберігання митної інформації. До міжнародно-політичної функції” [9] „варто віднести - міжнародне співробітництво міжнародно-правові заходи, для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності” [36].

Вдосконалення митної системи має відбутися за наступними напрямками: митне регулювання; митний контроль після випуску товарів; реалізації фіскальної функції; правоохоронна діяльність; міжнародне співробітництво; система державних послуг; митна інфраструктура; інформаційно-технічне забезпечення; кадровий потенціал; соціальна сфера; організаційно-управлінська діяльність. Під удосконаленням митного регулювання варто розуміти гармонізацію товарної номенклатури, запровадження прозорих заходів щодо визначення митної вартості; термінальний збір; визначення терміну сплати митних платежів, що є найбільш актуальними для суб'єктів ЗЕД.

Удосконалення митного контролю після випуску товарів передбачає наступне: внесення змін до нормативно-правової бази; розробка нормативів ефективного використання статистичної бази митного контролю; внесення змін до нормативно-правової бази щодо взаємодії між державними органами виконавчої влади; внесення змін щодо здійснення контролю на митному кордоні (санітарний епідеміологічний, карантинний, екологічний, ветеринарний контроль тощо); розробка нових заходів щодо обміну інформацією між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності; вдосконалення підходів щодо

прийняття рішення митними органами; збільшення пропускнуої системи на державному кордоні; інформатизація митних послуг та співробітництво вітчизняних фахівців з фахівцями європейських країн, щодо адаптації програмного забезпечення; запровадження електронного документа обміну з фіскальною службою та іншими державними органами влади, впровадження ризик-менеджменту в митному контролі.

Вдосконалення фіскальної функції варто розуміти як трансформацію методології нарахування митних платежів; удосконалення розрахункових митних платежів; прозорість тарифного регулювання та митних процедур; розробка заходів щодо терміну сплати митних платежів та зборів; використання інноваційних технологій відносно технології визначення коду товару на митниці; внесення змін організації процедур по стягненню заборгованості по сплаті митних платежів та пені; автоматизація обліку митних платежів; використання закордонного досвіду при впровадженні митних процедур для коригування митної вартості товарів.

„Удосконалення правоохоронної діяльності, являє собою визначення основних заходів боротьби зі злочинами та адміністративними правопорушеннями у сфері митної справи, а саме: ефективна протидія міжнародній злочинності; удосконалення інформаційних технологій відносно боротьби зі злочинами процесами на митному кордоні; використання програмного забезпечення для оперативно-технічного контролю товарів і транспортних засобів; модернізація інфраструктури для покращення логістичних операцій” [36].

„Характерною рисою митної системи є більш глибокий вплив на суб'єктів господарювання, що зареєстровані в різних державах, фіскальний потенціал визначається в якості акумулювання фінансових ресурсів в процесі митного контролю за товарами. Основною метою фіскального механізму митної системи є визначення обсягу доходів бюджету за рахунок митних платежів, завдяки інструментам регулювання товарообігу. Але фінансування, як складова митної системи, що узгоджується відносно митної політики є досить

суперечливою складовою. З однієї сторони фінансування реалізуються завдяки бюджетним асигнуванням, а з іншої – механізм митної системи може функціонувати на принципах самозабезпечення, завдяки акумульованим коштам, які були отримані фіскальними органами влади, внаслідок надання послуг суб'єктами ЗЕД. Характерні риси присутні для митно-тарифного регулювання в Україні, яке на відміну від інших країн, має розгалужену товарну номенклатуру зовнішньоекономічної діяльності. Основною перепорою до гармонізації митного законодавства України та Євросоюзу – є пріоритезація фіскальної функції митних органів” [36]. Для покращення рівня співпраці з провідними країнами членами Євросоюзу, доцільно внести зміни до національного законодавства, що будуть стосуватися митно-тарифного регулювання та захищати національні інтереси.

Для оптимізації митних процедур варто запровадити наступне: об'єднання контролю за експортом, імпортом і транзитом; єдиний облік торгівців із реєстрацією тільки в одній країні; єдиний електронний доступ до послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності; покращення обміну електронної інформації між всіма органами влади, що стосуються зовнішньоекономічних операцій; відбір товарів на митну догляду базується на основі автоматизованого аналізу ризиків; надання митної декларації в електронному вигляді згідно міжнародних стандартів, зокрема які будуть релевантними до правил країн-членів ЄС. Тому одним з напрямків впливу митної політики на національну економіку може стати міжнародна кооперація, а також активна участь держави у спеціалізації з урахуванням національних інтересів [9]. Обсяги зовнішньої торгівлі України з Євросоюзом у 2009-2017 роках наведено у таблиці 2.4 та на рис.2.7.

Таблиця 2.4

Зовнішня торгівля України товарами з ЄС у 2009-2017 році [14]

Рік	2009	2011	2012	2013	2014	2015	2017
Експорт	9499,3	13051,9	17969988,2	16758614,8	17002906,8	13015209,7	17533403,9
Імпорт	15392,7	19101,2	25752869,7	27046505,3	21069126,2	15330156,2	20799357,1
Сальдо	-5893,4	-6049,3	-7782881,5	-10287890,5	-4066219,4	-2314946,5	-3265953,2

З наведеної таблиці 1 та рис. 1 видно, що стрімке зростання експорту та імпорту відбулося у 2012 році, що може бути наслідком прийняття ряду нормативно-правових актів, як то: приєднання України до „Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур”; затвердження у травні 2012 року „Положення про митні декларації”, тощо.

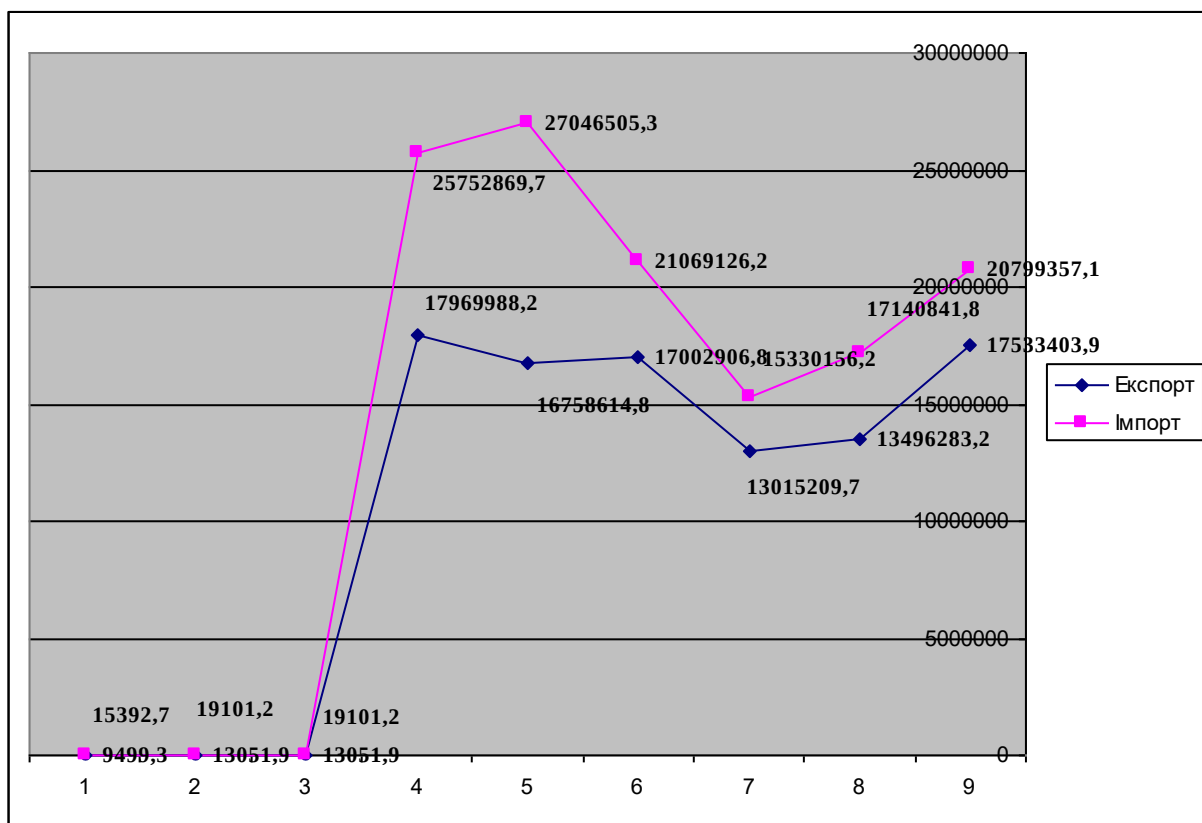

Рис.2.7 Графічне відображення зовнішньої торгівлі України з ЄС за 2009 - 2017 рік [14]

Графічне відображення зовнішньої торгівлі України з ЄС за 2009 - 2017 рік має значені зрушення в своїй динаміці, що спровоковано економічними, політичними та соціальними кризами в країні.

Останнім часом (2017-2018 роки) основними партнерами з країн Євросоюзу в експорті товарів для України стали: Польща (у 2017 році – 15,5 % експортувалось товарів, у 2018 році 16,2 %) та Італія. (рис.2.8).

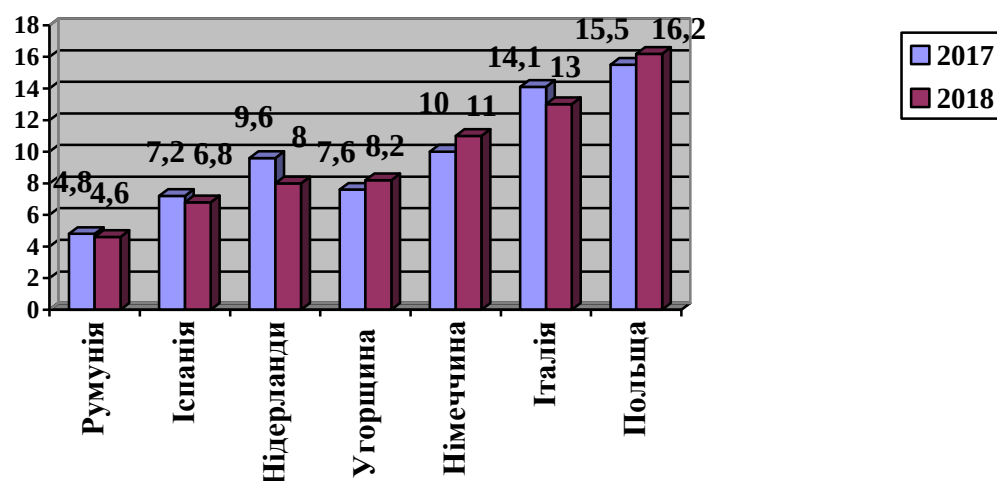

Рис. 2.8 Основні країни партнери ЄС в експорті товарів у 2017-2018 роках (побудовано на підставі [55])

Найбільша кількість товарів імпортується з України в Німеччину (у 2017 році 26,2 %, у 2018 році менше на 0,4 %) та до Польщі (у 2017 році – 16,6 %, у 2018 році менше на 0,9 %) (рис. 2.9).

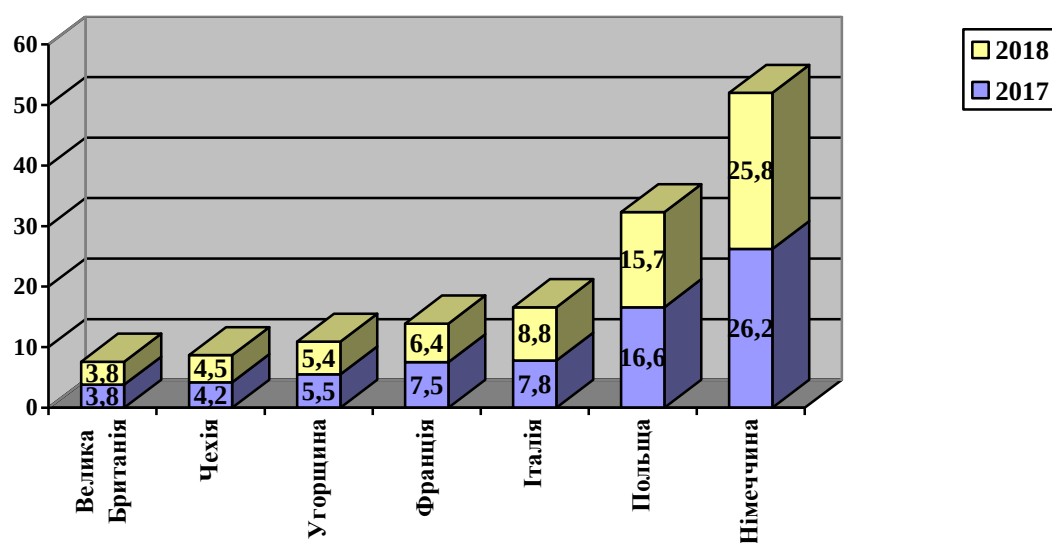

Рис. 2.9 Основні країни партнери ЄС в імпорті товарів у 2017-2018 роках (побудовано на підставі [55]).

Серед товарів, що найбільш експортують із України превалюють: чорні метали (18,4 %); електричні машини (11,8 %) та зернові культури (11 %), рис. 2.10.

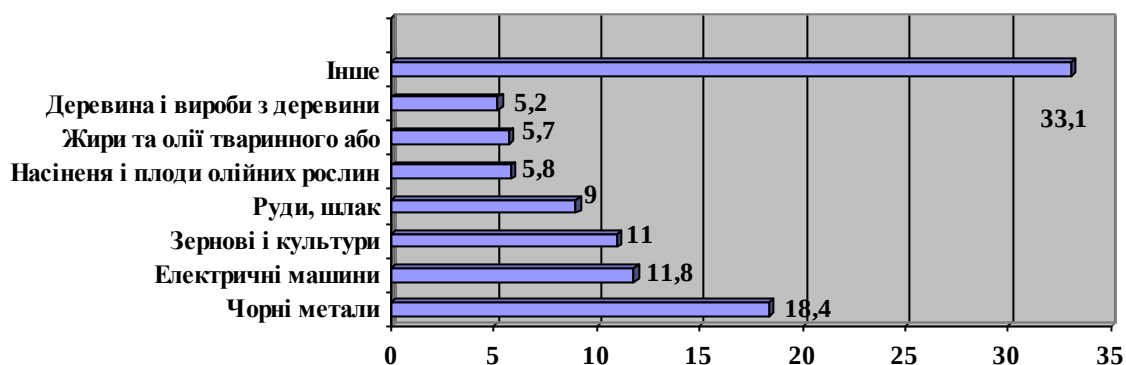

Рис. 2.10 Структура експорту товарів з країнами ЄС у 2018 році (побудовано на підставі [55]).

Аналізуючи структуру імпорту товарів з країнами ЄС можна побачити, що найбільше в Україну імпортуються ядерні реактори (13,9 %), палива мінеральні (13,8 %), автомобілі (9,6 %) (рис. 2.11).

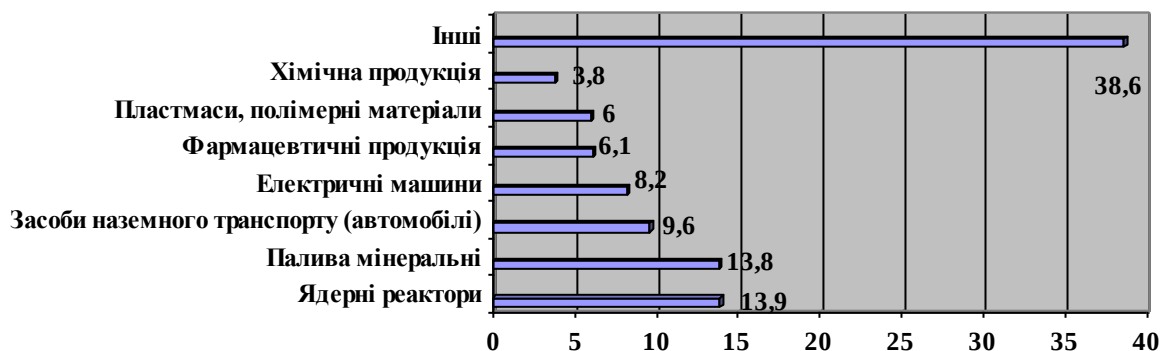

Рис. 2.11 Структура імпорту товарів з країнами ЄС у 2018 році (побудовано на підставі [55]).

„Сучасним підходом, що впливає на безпеку та полегшення світової торгівлі є Рамкові стандарти, в основі яких лежить попереднє інформування. Базисні складові системи попереднього інформування складають система контролю імпорту (ICS) та система контролю експорту (ECS), що були

визначені в 1999 р. в рамках оновленої Кіотської конвенції. Реалізація попереднього інформування характеризуються високим рівнем розвитку митної служби країни, тому для України імплементація даних заходів є одним з важливих показників для країн-партнерів, як країни що досягла високого рівня розвитку митної служби. Одним зі стандартів Рамкових стандартів безпеки і полегшення світової торгівлі є надання своєчасної інформації щодо вантажів чи контейнерних відправлень” [5,6]. Також Рамкові стандарти охоплюють наступні питання: комп'ютеризація, інструкцію з ІТ переглянутої Кіотської конвенції, стандарти обміну інформацією, моделі даних, безпеку все інформаційних технологій, електронні підписи, конфіденційність та захист даних.

„Створення системи митної безпеки Європейського Союзу, перш за все, направлено на зміцнення безпеки шляхом удосконалення митного контролю та максимально ефективного використання контролю. В ході дослідження варто підкреслити основні цілі та принципи Рамкових стандартів, як одного з напрямків вдосконалення митної політики України: підвищення безпеки та функціонування міжнародного ланцюга поставок товарів; зміцнення ролі, функцій та можливостей митних служб; вдосконалення співробітництва між митними адміністраціями; покращення роботи між митними структурами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, зокрема з різними організаціями що представляють їх інтереси” [2].

„На основі сформованої моделі реалізації митного потенціалу національної економіки (рис.2.12) варто розкрити сутність впливу митної політики на національну економіку. Основними базисами впливу митної політики на національну економіку є економічне зростання національної економіки, формування бюджету, добробут громадян” [33, с.].

В основі даних базисів лежать наступні чинники впливу митної політики на національну економіку - економічна конкуренція; загрози; базові функції митної політики; модернізація митної системи, яка зумовлена глобальним середовищем в якому залучена національна економіка; уніфікація митних

процедур, як один з напрямків наближення до стандартів країн-членів ЄС.

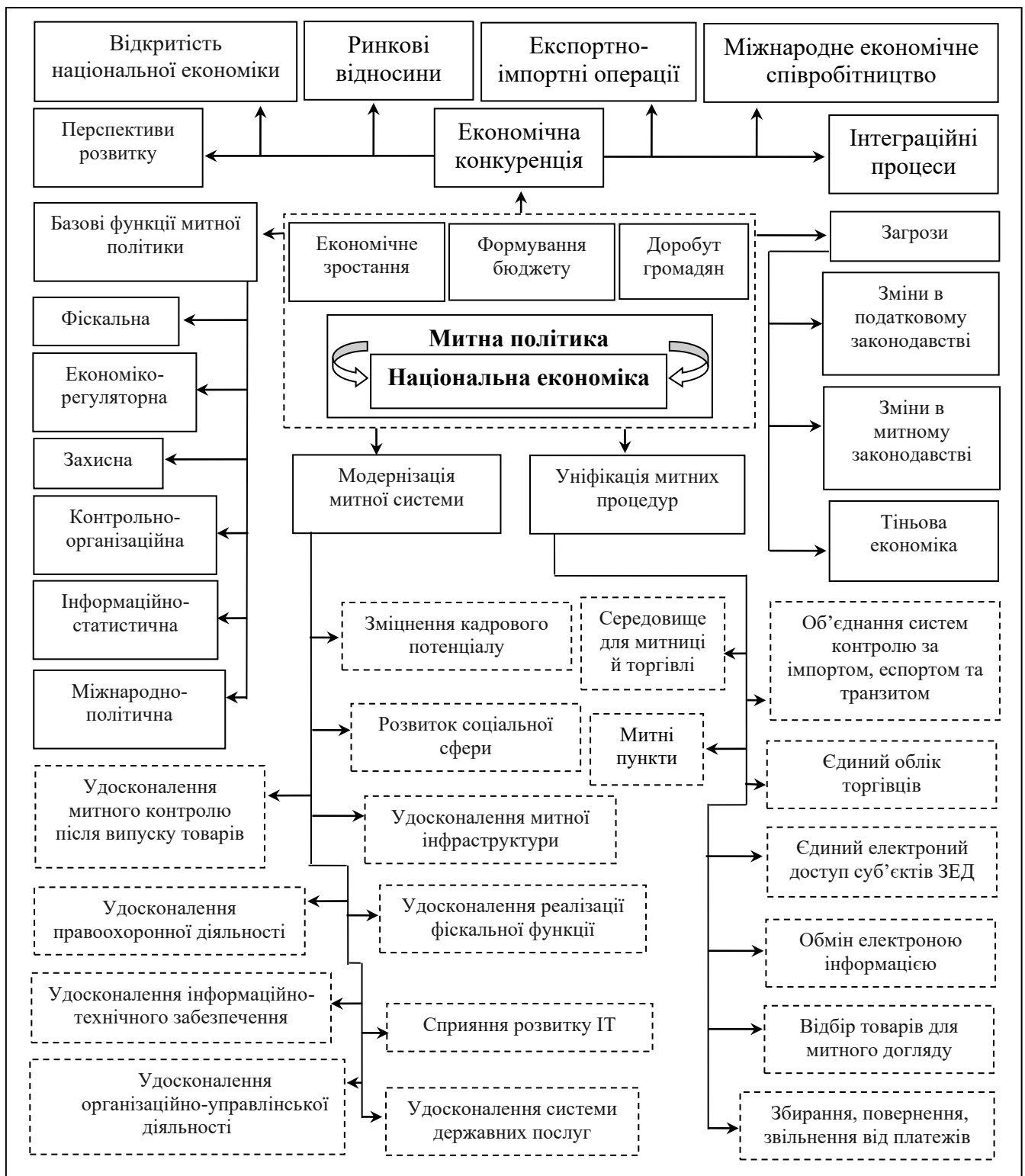

Рис.2.12 Модель реалізації митного потенціалу національної економіки (сформовано на основі джерел [6; 9; 35; 36; 52]).

На нашу думку варто розкрити які елементи входять до чинників впливу

змін в митній політиці України. До економічної конкуренції варто віднести - перспективи розвитку, відкритість національної економіки, експортно-імпортні операції, міжнародне економічне співробітництво, інтеграційні процеси(зміни в митній політиці внаслідок тісної співпраці з ЄС).

Основними загрозами – є зміни в податковому законодавстві, зміни в митному законодавстві, тіньова економіка. Проте, ці всі загрози тісно пов'язані між собою. Адже, постійні зміни у податковому та митному законодавстві можуть спричинити ненавмисне вчинення помилок з боку платників податків, що надалі може спричинити заниження податкового обов'язку та, як наслідок, зменшення надходжень до бюджетів усіх рівнів (що стосується мита, то Державного бюджету).

З іншого боку, вчинення ненавмисної помилки платником податків, що призвело до ненавмисного заниження податкового обов'язку, не звільняє його від притягнення до фінансової, адміністративної, та в окремих випадках, кримінальної відповідальності, що може бути наслідками податкової перевірки та виявлення за її результатами правопорушень.

Постійні зміни в законодавстві та страх, що виникає у платника податків від появи таких змін спонукає його, взагалі, вести податковий та бухгалтерський облік доходів та витрат (працювати у тіні).

На рис. 2.13 наведено інтегральний показник розвитку тіньової економіки в Україні, % від обсягу ВВП. Останнім часом спостерігається щорічне поступове зменшення (порівняно з 2010 роком, відбулося зменшення на 8%, а з 2014 – на 13%). Проте, ми бачимо, що найвищий рівень тіньової економіки спостерігався у 2014 році, і саме тоді було внесено більш всього змін до Податкового кодексу України – протягом року було прийнято 26 Законів України, якими вносились зміни до ПК України, тоді як у 2018 році лише – 8.

До базових функцій митної політики віднесено:

– *фіскальну*. Мито – є одним з джерелом наповнення державного бюджету. Проте, для України ця функція не є основною, тому як в більш розвинутих країнах основу наповнення бюджету більше складають прямі

податку: податки на доходи, податки на майно (мито є непрямим податком та справляється через спеціальні цінові механізми, тобто включене до ціни товару). В нашій країні, мито виконує більше захисну функцію, тому як більше призначене для захисту вітчизняного товаровиробника від несанкціонованого ввезення на територію України товарів (продукції) низької якості та за демпінговими цінами.

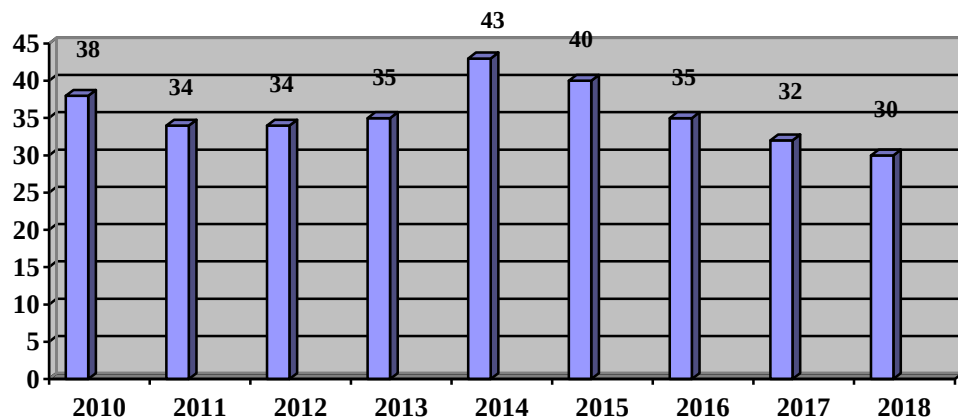

Рис. 2.13 Інтегральний показник розвитку тіньової економіки в Україні, % від обсягу ВВП [56].

Але для країн з низьким рівнем соціально-економічного розвитку мито має дуже важливе фіскальне значення, бо дозволяє справляти з усіх верств населення незалежно від матеріального становища. Проте, мито має і ряд недоліків, адже у разі підвищення його ставок може відбутися зменшення рівня імпортованих товарів (продукції), і як наслідок – зменшення надходжень до бюджету.

– „захисну. Ця функція передбачає формування бар’єрів, що перешкоджають проникненню товарів на митну територію країни. Проте, митний тариф здатний виконувати захисну функцію навіть тоді, коли вітчизняна продукція не вступає в пряму конкуренцію з іноземними товарами. Наприклад, коли країна хоче знизити валютні витрати своїх громадян у зв’язку з проблемами платіжного балансу, влада йде на підвищення ставок мита, навіть за відсутності аналогічних імпортозамінних вітчизняних товарів, і як наслідок –

ціни на деякі іноземні товари різко підвищуються. Такий крок робиться з метою тимчасового скорочення споживання. Спостерігається певна закономірність: низькі ставки використовуються для отримання фіскального ефекту а високі – для ефекту захисту” [39, с.53].

– „*економіко-регуляторну*. За допомогою мита держава може здійснювати контроль над обсягами і характером товаропотоку, стимулюючи рух товарів або, навпаки, завдяки чому формується раціональна структура експорту та імпорту. При цьому стимулювання може відбуватись не тільки відносно певної товарної групи, але й товаропотоку з конкретної країни чи групи країн” [57, с.93].

„Розрізняють три основні прояви цієї функції: протекціоністський (національна ціна є значно нижчою за світову ціну разом зі сплаченим митом); стимулюючий (національна ціна перевищує світову ціну разом зі сплаченим митом); стабілізуючий (національна ціна дорівнює світовій ціні разом зі сплаченим митом)” [53].

– „*контрольно-організаційну*. Головне завдання мита – формування умов та вимог до переміщення товарів (транспортних засобів) через митний кордон та їх практична реалізація шляхом документального оформлення факту переміщення та здійснення митного контролю, тобто перевірки законності таких дій, видачі дозвільних документів на право займатися декларуванням товарів; погодження на відкриття вантажних митних комплексів; ефективного використання заходів класифікаційного та версифікаційного контролю; здійснення експертних досліджень, внесення до реєстру об’єктів інтелектуальної власності; узгодження місця прибуття транспортних засобів; видачі свідоцтва про відповідність інфраструктури спеціальних економічних зон, тощо” [36, с.8].

– „*інформаційно-статистичну*. Сутність функції полягає в тому, що з метою спрощення митних і логістичних процедур при постачанні товарів для ввезення та вивезення з території країни, зменшення ризиків порушення безпеки мешканців необхідно створювати електронні інформаційні системи,

функціонально сумісні з аналогічними системами різних країн, доступні, безпечні, об'єднані та контрольовані. Важливою складовою цієї функції є організація збору та зберігання інформації про результати митного контролю та митного оформлення, забезпечення процесу здійснення зовнішньоекономічної діяльності науково-статистичним супроводом, обмін попередньою інформацією з країнами – торговими партнерами” [36, с.9].

– *„міжнародно-політична.* Її суть полягає в забезпеченні міжнародно-інтеграційного процесу, здійсненні міжнародно-правових заходів розвитку міжнародного митного співробітництва, залученні організаційної та фінансової допомоги для розвитку митної справи. Митна політика слугує забезпеченню та реалізації зовнішньоекономічних завдань та інтересів держави. Поміркована, урівноважена та стабільна митна політика сприяє зміцненню національної економіки, розвитку експортного потенціалу вітчизняної продукції, прискоренню і поглибленню інтеграції у світову економічну систему” [4, с.30].

Внаслідок тісної співпраці України з ЄС, процедури, які потребують уніфікації – це створення сприятливого середовища для митниці й торгівлі, облаштування митних пунктів, об'єднання систем контролю за імпортом, експортом та транзитом, єдиний облік торгівців, єдиний електроний доступ суб'єктів ЗЕД, обмін електронною інформацією, відбір товарів для митного догляду, збирання, повернення, звільнення від платежів.

Однак модернізація митної системи має полягати у наступному:

– *„зміцнення кадрового потенціалу митної служби,* що може здійснюватися шляхом: вдосконалення кадрової структури в митній системі на підставі професійного відбору посадових осіб та створення умов для підвищення рівня кваліфікації і виховної роботи; забезпечення робочих місць сучасним обладнанням; посилення контролю щодо антикорупційної діяльності; посилення ефективності правоохоронної роботи митних органів” [6, с.97].

– *розвиток соціальної сфери.* Може бути досягнуто посиленням соціальних гарантій посадових осіб митної служби: підвищення рівня

заробітної плати до рівня Євросоюзу, надання гідної пенсії; створення гідних умов праці (облаштування робочого місця необхідним обладнанням), створення умов для відпочинку та відновлення стану здоров'я.

– *„удосконалення митної інфраструктури.* Під митною інфраструктурою слід розуміти: митні ліцензійні склади, склади тимчасового зберігання, стаціонарні технічні та спеціальні засоби митного контролю, митні лабораторії, а також адміністративні будівлі, інформаційні системи, інформаційно-телекомунікаційні мережі, мережі зв'язку, центри оброблення даних або обчислювальні центри митних органів” [47].

„Її вдосконалення можливе шляхом: упровадження в митній системі єдиної уніфікованої СКУД - системи контролю та управління доступом до об'єктів митної інфраструктури, включаючи контроль та управління доступом до інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем та мереж, мереж зв'язку, програмно-технічних ресурсів ЦОД або ОЦ митних органів” [47].

– *„сприяння розвитку ІТ-технологій.* Це можливо шляхом розширення функціональних можливостей сервісу “Єдине вікно”; розширення використання інформаційно-телекомунікаційних технологій, автоматизованих засобів зчитування номерів, зважування, сканування, проставляння контрольних відміток, подання інформаційних повідомлень, заяв тощо; розвиток єдиної автоматизованої інформаційної системи, розгортання нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS) та інтеграцію інформаційно-телекомунікаційних компонентів митниці; удосконалення автоматизованої системи митного оформлення товарів; розвиток автоматизованої системи управління ризиками та розширення джерел інформації, які в ній використовуються” [47].

– *„удосконалення митного контролю після випуску товарів.* Правову основу такого виду митного контролю закладено Митним кодексом країн ЄС, де у ст. 48 вказано перелік повноважень митних органів в частині здійснення такого контролю, зокрема: митні органи можуть перевірити достовірність та

повноту інформації, наведених в митній декларації, декларації про тимчасове зберігання, вхідної підсумкової декларації, підсумкової декларація про вихід; декларації або сповіщення про реекспорт та наявність, справжність, точність та дійсність будь-якого підтверджуючого документа, відповідно до якого можливо перевірити рахунки декларанта. Митні органи, також, можуть товари та / або брати зразки. Такий контроль може здійснюватися в приміщенні власника товару або представника власника будь-якої іншої особи, яка безпосередньо чи опосередковано бере участь у цих операціях” [64].

– *„удосконалення реалізації фіскальної функції. Враховуючи те, що сутність фіскальної функції полягає у наповненні завдяки митним платежам державного бюджету, то й вдосконалення повинно ґрунтуватись на зміні підходів зі справляння цих платежів, зокрема доцільним є:*

– вдосконалення самої методології нарахування митних платежів у відповідності до товарної номенклатури та митного тарифу, зокрема за валютою контракту;

– упровадження термінального збору в зоні державних терміналів;

– удосконалення технології визначення коду товару посадовими особами митниці та погодження з декларантом ;

– удосконалення нормативної бази, методів та процедур у напрямку коригування митної вартості товарів” [6, с.96];

– запровадження підходів стосовно можливості отримання платником розстрочення та відстрочення митних платежів, як це передбачено у ст. 100 ПК України;

– посилення співпраці державної податкової служби та державної митної служби у напрямку можливості стягнення податкового боргу за митними платежами;

– *„удосконалення інформаційно-технічного забезпечення, передбачає забезпечення безперебійної роботи та спільного доступу до інформаційно-телекомунікаційних систем, баз даних та інших інформаційних ресурсів, що використовуються для адміністрування податків та зборів; розвиток*

перспективної архітектури інформаційно-телекомунікаційної системи, визначення стандартів та документації інформаційно-телекомунікаційної системи, забезпечення інтеграції і сумісності всіх її компонентів і підсистем; забезпечення функціонування автоматизованої системи митного оформлення та обмін електронними документами за міжнародними моделями даних (EU Customs Data Model); забезпечення технічного та криптографічного захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах; проведення контрольних процедур щодо дотримання законодавства із захисту інформації та моніторингу щодо протидії кіберзагрозам через центри реагування на кіберінциденти” [50].

– *удосконалення організаційно-управлінської діяльності*. Може бути здійснено шляхом: запровадження ефективної організаційної структури, що побудована за функціональним принципом, відновлення управлінської вертикалі Державної податкової та Державної митної служби, спрямоване на якісне та вчасне виконання такими органами покладених на них обов’язків; перегляд підходів до системи добору кадрів, розвитку вмінь та навичок співробітників, їх стимулювання і заохочення до добросовісного та ініціативного виконання обов’язків; мінімізація впливу людського фактору та автоматизацію процесів під час виконання стандартизованих оперативних завдань, концентрацію ресурсів на інтелектуальних методах контролю і запобігання порушенням у сфері податкового та митного законодавства; розділення сервісної та правоохоронної функцій Державної податкової служби; усунення дублювання функцій, пов’язаних з боротьбою із злочинами у сфері фінансів, тощо.

Підсумовуючи вищевикладене, для забезпечення ефективності митної політики, що є нерозривно пов’язаною з економічними процесами національної економіки, перш за все має бути орієнтація на підвищення прозорості зовнішньоекономічної діяльності, завдяки зменшенню прямого митного контролю, автоматизації митних послуг, зменшенню витрат технологічних та матеріальних витрат суб’єктів ЗЕД при перетині вантажами кордону України.

Вектором розвитку є використання європейських стандартів здійснення митно-тарифного регулювання, як одного з важливих заходів вдосконалення митно-тарифного регулювання. Вплив митної політики на національну економіку перш за все зумовлений можливістю підвищення зовнішніх джерел надходження як до бюджету країни, так і до українських домогосподарств, завдяки виходу на зовнішні ринки національних товаровиробників, внаслідок чого оплата праці може зрости. Також система митного регулювання має забезпечити умови зростання конкурентоздатності національної економіки по відношенню до інших країн, приймаючи участь в глобальних та європейських економічних процесах.

Висновки до розділу 2

1. Виокремлено 3 етапи становлення митної політики за часів незалежності України. 1-й етап (1991 р. – 2003 р.) характеризується формуванням митної системи країни та становленням законодавчої бази,. Продовжують діяти нормативно-правові акти, що були прийняті ще до набуття незалежності, зокрема: ЗУ РСР «Про Митну справу в Українській РСР». 2 етап (2004 р. – 2012 р.) характеризується реформами у сфері митного законодавства, приведенням чинного митного законодавства до встановлених загальноприйнятих світових стандартів і норм. Цей етап знаменується прийняттям Митного кодексу України, який враховував положення основних міжнародних конвенцій та угод. 3-й етап (2012 р. – 2019 р.). характеризується приведенням у відповідність законодавчої бази в сфері митного регулювання до міжнародних правил, норм та стандартів. У цей період спостерігається продовження активного процесу електронізації митної справи для виконання процесів з митного оформлення товарів та транспортних засобів.

2. Оцінено ефективність реалізації митної політики із використанням методу когнітивного моделювання, який включає в себе виокремлення факторів-індикаторів зовнішнього та внутрішнього середовища, до яких

віднесено: V1 - ефективність митної політики ДФС V2 - міжнародне співробітництво, V3 - відкритість інформації щодо митної політики ДФС, V4 - імпорتنі операції, V5 - трудова міграція, V6 - використання інформаційних технологій, V7 - валютний ринок, V8 - експортні операції V9 - інвестиції в матеріальну інфраструктуру ДФС, V10 - використання кращого закордонного досвіду, V11 - розвиток кваліфікації кадрів ДФС, V12 - спрощення бюрократичних процедур. Результатом імпульсного моделювання стало зростання майже всіх показників факторів-індикаторів. Однак, найбільше зростання спостерігається в разі імпульсного моделювання у вершину V10 - використання кращого закордонного досвіду.

3. Запропоновано компоненти трансформації митної політики в умовах змін в торговельній політиці країни. Встановлено, що сучасна митна політика України залежить від заходів щодо інтеграція з країнами-членами Євросоюзу, чому сприяло підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом. Напрямами змін, внаслідок підписання Угоди – стало запровадження інституту уповноважених економічних операторів; приєднання до транзитної системи; зобов'язання митної системи, модернізація системи митних платежів.

4. Для покращення прозорості та підзвітності операційної діяльності державних органів влади запроваджено механізм використання інформаційних технологій, зокрема в таких напрямках як: державний облік, незалежний аудит, управління адміністративним процесами. Наразі активно використовується інформаційна платформа „Електронна митниця”, що дозволяє здійснити: інтеграцію електронних процедур до проведення митного контролю; створення і технічну підтримку організаційно-технічних систем; технологічне забезпечення обробки даних в усіх процесах митного контролю. Завдяки використанню інформаційного забезпечення можливо пришвидшити проведення митних процедур, здійснити електронне декларування товару; посилити рівень взаємодії між різними точками митниці.

5. На сьогодні існують перепони для загальної інтеграції інформаційних технологій в митну систему, які полягають у відсутності організаційних заходів

щодо запровадження системи „Єдиного вікна” для окремих видів контролю, зокрема: радіологічного та фітосанітарного. Адже на пунктах пропуску відсутнє спеціальне обладнання, що дозволяє здійснювати ці види контролю. Крім того, в Україні відсутній Єдиний реєстр міжнародних сертифікатів, що унеможливує використання електронних еквівалентів фітосанітарних сертифікатів, можливість використання яких передбачена Міжнародною конвенцією про захист рослин. До того ж, має місце й людський фактор, що суттєво ускладнює запровадження в роботу митних органів інформаційних технологій, зокрема: небажання посадових осіб інших державних органів влади, що виконують спільну з митними органами переходити на електронну взаємодію, надмірна бюрократизація з їх боку та бажання здійснювати штучне керування митним контролем.

6. Сформовано модель реалізації митного потенціалу національної економіки. Встановлено, що основними базисами впливу митної політики на національну економіку — є економічне зростання, формування платоспроможного бюджету, підвищення добробуту громадян. Проте, існують загрози, що зашкоджують розвитку митної політики та негативно впливають на економічний розвиток, серед яких: зміни в податковому та митному законодавстві, зростання рівня тіньової економіки.

Література до розділу 2

1. Бережнюк І. Г. Розвиток системи митного регулювання України в умовах розширення міжнародного співробітництва: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.02 / І. Г. Бережнюк ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2010. — 32 с. — укр.

2. Брачук А. О. Особливості забезпечення митної безпеки та митних інтересів в умовах спрощення митних процедур / А. О. Брачук // Lex Portus : юрид. наук. журн. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред. ради), Б. А. Кормич

(голов. ред.), І. В. Сафін (заст. голов. ред.), Т. В. Аверочкина (наук. ред., відп. секр.) [та ін.] ; НУ "ОЮА", ГО "МА Святий Миколай". - Херсон : ФОП Грінь Д. С., 2017. - № 1. - С. 156-167.

3. Бузни А.Н., Полищук Е.А., Степанов А.В. Определение уровня теневой экономики с использованием когнитивной модели: Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия «Экономика и управление». Том 22 (61). 2009 г. № 2. С. 68-79.

4. Ваврик, Сергій. Функції митної політики [Текст] / Сергій Ваврик // Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів : зб. тез доп. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 22 квіт. 2016 р.] / редкол. : А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк, Луцик А. І. [та ін.] ; відп. ред. А. І. Луцик. - Тернопіль : Вектор, 2016. - С. 29-31.

5. Веденєєв Є. Є. Міжнародна економічна політика України на сучасному етапі / Є. Є. Веденєєв // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2014. - Т. 19, Вип. 2(1). - С. 64-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2014_19_2%281%29__16

6. Веденєєв Є.Є. Удосконалення митної системи в контексті її модернізації: Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія „Економічні науки”. 2015. Вип. 15, Ч. 4. с. 93–98. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_15/4/24.pdf.

7. Войцещук А. Д. Захист інформації в комплексній системі "Електронна митниця" як одна зі складових економічної безпеки держави / А. Д. Войцещук // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Технічні науки. - 2013. - № 1. - С. 18–24.

8. Глуха Г. Я. Митна політика як фактор економічного зростання країни [Електронний ресурс] / Г. Я. Глуха. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2012-3_0-pages-20_25.pdf.

9. Годованець О. В. Фіскальний потенціал митної системи України [Електронний ресурс] / О. В. Годованець. – 2015. – Режим доступу до ресурсу:

<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4542>.

10.Доротич С. І. Механізми державного управління процесами адаптації митної системи України до європейських вимог: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / С. І. Доротич ; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. — Івано-Франківськ, 2011. — 20 с. — укр.

11.Дяченко Т. О. Особливості митно-тарифного регулювання України [Електронний ресурс] / Т. О. Дяченко. — 2015. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2666/2370>.

12.„Електронна митниця” в дії: на Запоріжжі понад 42 тисячі декларацій оформлено в онлайн режимі: Офіційний портал Територіальних органів ДФС у Запорізькій області. URL: <http://zp.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/351271.html>

13.Жмурко Н. В. Електронна митниця як пріоритетний напрям удосконалення митно-тарифного регулювання в Україні / Н. В. Жмурко, М. М. Вульчин // Науковий вісник НЛТУ України. - 2014. - Вип. 24.5. - С. 355-362. -

14.Зовнішня торгівля України товарами з країнами ЄС URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/zd/ztt_ES/ztt_ES_u/arh_ztt_ES_u.html.

15.Імплементация Угоди про зону вільної торгівлі (DCFTA) URL: http://pfm.in.ua/files/files/pfm_document_54e4ba59296ba.pdf.

16.Кістанова Я. М. Спільна митна політика Європейського Союзу та співробітництво з Україною: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 5. С. 332-334.

17.Кістанова Я. Митний союз Європейського Союзу: проблеми функціонування та перспективи розвитку / Я. Кістанова // Юридичний вісник. - 2013. - № 3. - С. 187-194.

18.Конвенція про процедуру спільного транзиту: Документ 994_001-87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87/stru

19.Конвенція про тимчасове ввезення: Документ 995_472, Про приєднання України до Конвенції Закон від 24.03.2004 h. N 1661-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_472

20.Крисовата К. В. Фінансові ризики в системі митного контролю та митного оформлення товарів / К. В. Крисовата // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2013. - Вип. 2(2). - С. 47-52.

21.Лист Міністерства доходів і зборів України від 16.07.2014 р. № 740/93-93-41.

22.Международная конвенция о Гармонизированной системе описания и кодирования товаров (О присоединении к Конвенции Указ Президента N 466/2002 от 17.05.2002 }. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_079

23.Мексиканський тупик української митниці. URL: <http://cost.ua/news/715-meksykanskyi-tupyk-ukrayinskoyi-mytnytsi>

24.Мельник М. В. Особливості митних режимів за законодавством Європейського Союзу [Електронний ресурс] / М. В. Мельник. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.lj.kherson.ua/2016/pravo01/part_3/12.pdf.

25.Мельник Т. Тарифне регулювання у контексті членства України у СОТ: Вісник КНТЕУ. 2009. № 2. С. 5–12.

26.Митний безвіз для України: Приєднання України до режиму спільного транзиту є одним із факторів євроінтеграції. / „Економічна правда” . URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/02/28/645688/>

27.Митний Кодекс України: Закон від 13 березня 2012 р. 4495-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20120313>.

28.Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур: Документ 995_643. Приєднання від 05.03.2011, підстава - 227-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643

29.Мужев О.О. Закордонний досвід функціонування митних режимів та їх умови застосування: International Scientific Conference Corporate Governance: Strategies, Processes, Technology: Conference Proceedings, October 20th, 2017. Kaunas, Lithuania: Baltija Publishing. P.56–58.

30.Мужев О.О. Особливості комунікаційної політики митної служби в європейському союзі (на прикладі веб сайту фіскальної та митної служб ЄС):

Європейські перспективи сенсу життя : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 11 травня 2018 р. / за ред. В. М. Огаренка, О. В. Покатаєвої, О. І. Трохимець та ін. Запоріжжя : КПУ, 2018. С. 166–168.

31. Мужев О.О. Роль інформаційних технологій у трансформації функціонування митниці в Україні: International scientific conference economy and society: modern foundation for human development (31th october 2016) Leipzig, Germany: Baltija Publishing. 2016. P.74-74

32. Мужев О.О. Сучасні аспекти становлення митної політики в Україні: Вісник Одеського національного університету. 2018. Том 23. Вип. 5(70). С.196–200.

33. Мужев О.О. Трансформація митної політики - можливості економічного зростання національної економіки: науковий журнал „Причорноморські економічні студії”. 2017. Вип. 23. С. 213–218.

34. Новік, О. І. Еволюція становлення нормативно-правового забезпечення адміністрування митних платежів в Україні: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство”. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2017. Вип. 13. Ч. 2. С. 44–50.

35. Новосад І. Роль митної безпеки в захисті національних інтересів держави / І. Новосад // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. - 2014. - № 14. - С. 20-25.

36. Пашко П. В. Реалізація функцій митної політики України в умовах глобалізації / П. Пашко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2009. - № 4. - С. 5-12.

37. Пашко П. В. Стратегічні підходи до управління митною безпекою. *Стратегічна панорама*. 2009. № 2. С. 45–55.

38. Перепьолкін С.М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва Європейських держав: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / С.М. Перепьолкін ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х.,

2009. — 20 с. — укр.

39.Петрова Г.Є. Вплив тарифного і нетарифного регулювання на конкурентоспроможність товару: дис. канд.. екон. наук. спеціальність 08.05.01 - світове господарство і міжнародні економічні відносини. Національна академія наук України інститут світової економіки і міжнародних відносин. 214 с. <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/.pdf>

40.Положення про митні декларації: Постанова від 21 травня 2012 р. № 450 / Кабінет Міністрів України <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/450-2012-%D0%BF#n61>

41.Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності митної служби України: Указ від 24 жовтня 2003 р. N 1209/2003 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209/2003>

42.Про електронну інформацію в митній системі України: Наказ від 08.02.1996 р. № **48** / Держмитслужба України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0083-96>

43.Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон від 18 березня 2004 р. N 1629-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629%D0%B0-15>.

44.Про затвердження Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему Держмитслужби України: Наказ від 04.11.2010 р. N 1341 / Держмитслужба України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va341342-10>

45.Про затвердження Порядку обліку осіб, які здійснюють операції з товарами: Наказ від 15.06.2015 р. №552 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0807-15>

46.Про затвердження специфікацій форматів електронних повідомлень: Наказ від 1 березня 2013 року №61 / Держмитслужба України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0061810-13>

47.Про Концепцію інтегрування системоутворюючих компонентів технічних та спеціальних засобів митного контролю з автоматизованою

системою митного оформлення Держмитслужби України: Наказ від 28.03.2012 р. № 191 / Державна митна служба України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0191342-12/print>

48. Про митний контроль та митне оформлення товарів, які декларуються з поданням вантажної митної декларації та документів контролю за переміщенням товарів у електронному вигляді: Наказ від 26.09.2007 р. № 800 / Держмитслужба України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1166-07/sp:max100>

49. Про Митну справу в Українській РСР: Закон від 25 червня 1991 р. N 1262-XII / Верховна Рада Української РСР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1262-12/ed19910625>.

50. Про схвалення концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику: Розпорядження від 27 грудня 2018 р. № 1101-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2018-%D1%80/print>

51. Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи „Електронна митниця”: Розпорядження від 17.09.2008 р. № 1236-р / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2008-%D1%80/sp:max100>

52. Пугачевська К. С. Імпортозалежність та тарифне регулювання імпорту в Україні / К. С. Пугачевська // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. - 2016. - Вип. 1. - С. 56-63.

53. Сідельникова Л.П., Чижова Т.В., Якуша Я.В. Оподаткування суб'єктів підприємництва: Навч. посібник. / Л.П. Сідельникова, Т.В. Чижова, Я.В. Якуша. - К.: Видавництво Ліра-К, 2013.-424 с. URL: <https://pidruchniki.com/1434111655136/ekonomika/mito>

54. Софіщенко І. Я., Руба М. О. Митна політика України в умовах розвитку відносин з Європейським Союзом: Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2016. № 1. С. 165-171.

55.Співробітництво між Україною та країнами ЄС: статистичний збірник / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

56.[Тенденції тіньової економіки в Україні у 2018 році](http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendantsiiTinovoiEkonomiki): офіційний веб-сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendantsiiTinovoiEkonomiki>

57.Тимофєєва Н. О. Місце та функції митних платежів у системі оподаткування України / Н. О. Тимофєєва // Управління розвитком. - 2013. - № 21. - С. 91-93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_21_38.

58.Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Угоду ратифіковано Законом N 237/94-ВР (237/94-ВР) від 10.11.94 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012

59.Федотов О. П. Єдине вікно – локальне рішення: Молодий вчений. - 2016. № 2. С. 217-220.

60.Хитра О. Л. Правова характеристика джерела митного права інститутів Європейського Союзу / О. Л. Хитра. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/04_2015/15Holiyes.pdf.

61.Цифрова адженда України – 2020. 2016. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

62.Шамборовський Г. О. Реформування митної служби в Україні в умовах європейської економічної інтеграції: Інвестиції: практика та досвід. - 2016. № 18. С. 27-31.

63.Яценко А.Б. Митна політика в контексті європейського вектору інтеграції України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / А.Б. Яценко ; Донец. нац. ун-т. — Донецьк, 2003. — 18 с.: рис. — укр.

64.The Union Customs Code, adopted as Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0952&rid=1>

РОЗДІЛ 3 НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ІЗ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У НАПРЯМКУ ПОЗИТИВНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

3.1 Побудова моделі митної політики в контексті розвитку економічних процесів

На сьогодні Україна розширює свої можливості міжнародної торгівлі з країнами членами європейського союзу при цьому спостерігається значний вплив міжнародних організацій, зокрема прагнення України до впровадження стандартів згідно вимог ринків, на які експортуються товари. Відбуваються зміни в системах складу митної політики України внаслідок поглибленої інтеграції до міжнародних вимог, яким має слідувати митна система України. Пошук методів та заходів до більш тісної співпраці з країнами-членами ЄС зовнішньоекономічних зв'язків створює умови зростання економічних показників національної економіки, але Україна має подолати збільшення порушень митних правил та контрабанди. Тому визначення системних складових митної політики важливим напрямком в дослідженні сталого розвитку митної політики України.

„Сучасні складові митної політики, перш за все, мають давати змогу визначати баланс між інтересами національного товаровиробника та інтересами самої держави щодо зовнішньоекономічної діяльності. Пошук оптимальних шляхів відносно визначення законної торгівлі та контролю за нею мають здійснюватися за рахунок їх раціонального і виваженого лімітування. На сьогодні, характерними особливостями митної політики виступають зміни в пріоритетах - посилюється фіскальна функція митниці в протизахисній правоохоронній функції. В процесі чого виникає конфлікт невідповідності місії, завдань і функцій митної системи й підміну пріоритетів державної митної політики. Варто зазначити, що на сьогодні митна система виконує функцію

наповнення державного бюджету “швидкими” грошима непрямого оподаткування. В подальшому митна політика країни має змінити свій вектор із збирання митних платежів на спрощенню процедур торгівлі та контролю над ланцюгами поставок” [17].

„У грудні 2017 року Урядом було схвалено Стратегію розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року, метою якої є визначення векторів змін в національній системі управління митними ризиками з урахуванням Митного кодексу України, використовуючи успішний закордонний досвід та законодавство ЄС щодо управління ризиками, Компендіуму з управління ризиками Всесвітньої митної організації, рекомендацій іноземних експертів, що буде зображено на таблиці 1 Дорожня карта та напрями реалізації Стратегії” [44].

Таблиця 3.1

Дорожня карта та напрями реалізації Стратегії

№	Напрями
1	Наявність окремого структурного підрозділу з питань управління митними ризиками
2	Створення підрозділу з питань розроблення і супроводження автоматизованої системи аналізу та управління ризиками і проведення аудиту в структурі підрозділу інформаційних технологій ДФС
3	Створення самостійних підрозділів з питань управління ризиками
4	Проведення аналізу та оцінки ризиків безпеки до прибуття товарів
5	Механізм надання перевізниками попередньої інформації про товари, транспортні засоби, заплановані до переміщення.
6	Відповідальності перевізників за неподання чи несвоєчасне подання або подання попередньої інформації в обсязі та в строки, визначені законодавством
7	Підтримки в актуальному стані автоматизованої системи аналізу та управління ризиками
8	Посилення ролі митниць у процесах управління ризиками
9	Таргетинг під час здійснення митного контролю найбільш ризикових зовнішньоекономічних транзакцій
10	Системи автоматизованого розподілу суб'єктів господарювання залежно від характеристик таких суб'єктів
11	Здійснення контролю правильності визначення митної вартості
12	Застосування єдиних підходів до роботи з наявним програмним забезпеченням та технічними засобами

13	Використання додаткових механізмів верифікації результатів митного контролю
14	Створення бази даних ризиків
15	Забезпечення розвитку інформаційних технологій
16	Поліпшення ефективності взаємодії між органами державної влади шляхом забезпечення розвитку людських ресурсів
17	Забезпечення передачі Держприкордонслужбою до ДФС інформації про осіб, які переміщуються через державний кордон

Джерело: Побудовано на підставі [44].

„Митна політика знаходиться у стані перебудови внаслідок руху до членства в Європейському Союзі, тим самим змінюючи стандарти ведення економічної, соціальної та політичної політики, впливаючи на всі сфери життя в Україні. Україна має вигідне географічне положення, що становить один з векторів розвитку митної політики в Україні. Тому пріоритезація фіскальної функції є одним з головних напрямів діяльності Державної фіскальної служби України, яка, в свою чергу, реалізується шляхом наповнення державного бюджету за рахунок стягнення митних платежів. При реалізації митної політики мають враховуватися наступні фактори, як вигідне географічне положення на карті Європи та транспортний комплекс; завантаженість транспортних артерій країни; положення Митного кодексу України в частині встановленого порядку ввезення товарів у пункт пропуску на митному кордоні, проходження санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного контролю” [22].

Загальноприйнятим є той факт, що митна політика тісно пов’язана із зовнішньоекономічною діяльністю та впливає на неї. Одним з напрямом зовнішньоекономічної діяльності є залучення прямих іноземних інвестицій в країну для формування потужного експортного сектору. У табл. 2 та табл. 3 наведено статистичні дані щодо прямих іноземних інвестицій з країн Євросоюзу в національну економіку та обсяг прямих інвестицій з України до країн Євросоюзу (2010-2017 рр.).

Таблиця 3.2

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн Євросоюзу в економіці
України (2010-2017 рр.)[39]

	Обсяги на 1 січня							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього з країн ЄС	31538,4	36969,1	39268,9	41132,3	41032,8	31046,9	26405,6	26203,6
Кіпр	8603,1	9620,5	12700,8	15907,7	17725,6	12769,4	10239,5	9690,1
Нідерланди	7461,3	11389,8	9323,8	8727,6	9007,5	6986,7	6184,7	5948,4
Велика Британія	2234,1	2229,9	2536,4	2496,9	2768,2	2153,4	1790,3	2008,7
Німеччина	6009,6	5001,2	5329,8	4496,3	2908,4	2105,2	1598,2	1584,6
Франція	1381,1	2105,4	1993,1	1510,3	1520,5	1394,6	1305,4	1294,5
Австрія	1674,7	1798,9	2317,5	2476,9	2314,0	1648,7	1559,8	1268,2
Люксембург	263,0	435,4	488,9	559,5	555,8	398,8	363,9	964,2
Польща	847,0	913,0	834,3	897,2	819,8	808,6	758,3	764,4
Угорщина	708,6	697,6	678,5	684,3	685,9	593,2	614,9	770,1
Швеція	674,2	1108,9	1141,9	1084,4	439,3	360,2	328,9	322,1
Інші країни ЄС	1681,7	1668,5	1923,9	2291,2	2287,8	1828,1	1661,7	1588,3

Аналізуючи статистичні дані на табл. 3.2 та табл. 3.3 щодо надходження прямих інвестицій, як в Україну з країн Євросоюзу, так і навпаки, можна зробити висновок стосовно наявної зацікавленості в економіці України з боку провідних країн Євросоюзу, зокрема Нідерландів, Великої Британії, Німеччини, Франції, Швеції.

Таблиця 3.3

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України до країн Євросоюзу (2010-2017 рр.) [40]

	Обсяги на 1 січня							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього у країни ЄС	5465,0	6078,2	6072,7	6150,1	6192,3	6138,8	6111,0	6115,1
Кіпр	5336,1	5900,1	5899,7	5917,6	5925,1	5926,1	5923,7	5930,5
Латвія	31,9	87,9	80,4	95,5	98,6	85,0	69,8	68,4
Угорщина	0,1	0,1	0,1	4,2	17,3	16,0	14,6	14,9
Інші країни ЄС	96,9	90,1	92,5	132,8	151,3	111,7	102,9	101,3

Тому адаптація митної політики під стандарти Євросоюзу – є важливим напрямком розвитку національної економіки. Також в наявності присутні

інвестиції до країн ЄС, що є важливим показником України, як країни, що активно приймає участь в міжнародних відносинах заради суспільного добробуту та зростання національної економіки.

„Одними з важливих напрямків розробки митної політики в Україні стане уніфікація та спрощення митних процедур - формування єдиної автоматизованої системи контролю за експортом, імпортом і транзитом; єдиний електронний доступ; обмін електронною інформацією; відбір товарів для митного догляду на прикордонних і внутрішніх пунктах митного оформлення (ПМО); єдине середовище для митниці й торгівлі для подання митної декларації в електронному вигляді; обмін інформацією між митними пунктами пропуску. Вищевикладені напрямки нададуть змогу сприяти митній політиці України стабільному розвитку національної економіки” [33].

Згідно моделі розвитку митної політики в Україні (рис. 3.1) варто розкрити сутність реалізації стратегічного бачення розвитку та вдосконаленню митної політики України.

До інституційних змін митної політики варто віднести - пошук нових підходів щодо управління митними ризиками; автоматизовані системи автоматизовані системи суб'єктів ЗЕД, проведення аналізу та оцінки ризиків, регіональне профілювання ризиків, відповідальність перевізників, інформація для перевізників, розширення джерел інформації, система автоматизованого розподілу суб'єктів господарювання, створення бази даних ризиків, система професійної підготовка верифікація результатів, обмін інформацією, єдині підходи, системи моніторингу, застосування таргетингу.

На виконання Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур парламент України у Митному кодексі України запровадив інститут управління ризиками. Так, статтею 320 цього Кодексу було запроваджено вибірковість митного контролю, яка базується на обранні достатніх форм та обсягів контролю на підставі результатів застосування системи управління ризиками.

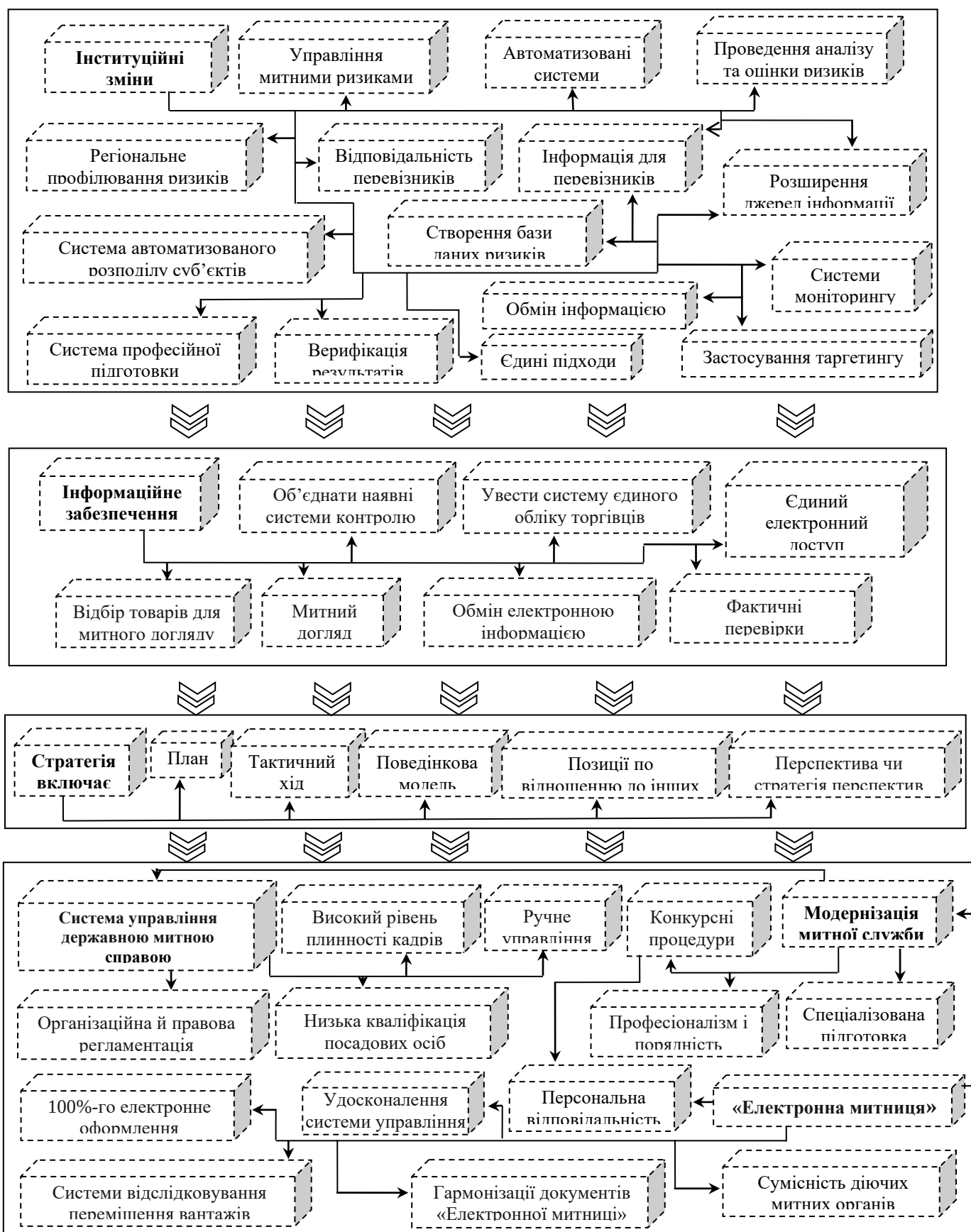

Рис.3.1 Модель розвитку митної політики в Україні (вдосконалено автором [27, с.]).

Правову базу багатофункціональної системи управління митними ризиками становлять також документи Всесвітньої Митної Організації - Рамкові стандарти безпеки та спрощення міжнародної торгівлі (ВМО, 2005), Компендіум з управління ризиками, а також інші міжнародні документи - Угода про спрощення процедур торгівлі СОТ, Митні прототипи (Customs Blueprints) (Європейська Комісія, 2008), положення Митного кодексу Союзу щодо управління ризиками, прийнятого відповідно до Регламенту (ЄС) N 952/2013 Європейського Парламенту та Ради від 9 жовтня 2013 року.

Наразі можна виокремити два напрямки побудови сучасної, гнучкої, багатофункціональної системи управління митними ризиками, яка наповнюватиметься як на центральному, так і на регіональному рівні: впровадження внутрішніх організаційних заходів; забезпечення міжвідомчої взаємодії.

Зазначений підхід реалізовано в Стратегії розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року, затвердженій розпорядженням Кабміну від 27.12.2017 № 978-р.

Основними напрямками реалізації цієї Стратегії за напрямком впровадження внутрішніх організаційних заходів є: здійснення інституційних змін; вдосконалення підходів до управління митними ризиками; забезпечення розвитку інформаційних технологій; забезпечення розвитку людських ресурсів.

За напрямком забезпечення міжвідомчої взаємодії Стратегією передбачено:

- забезпечення обміну інформацією в режимі реального часу між органами державної влади;
- отримання у режимі реального часу від Держприкордонслужби інформації про осіб, які переміщуються через державний кордон.

Стратегією також передбачено подальший розвиток таргетингу, який на сьогодні є одним з ключових підходів до проведення аналізу та оцінки митних ризиків у багатьох країнах (країнах - членах ЄС, США, Канаді тощо), розподілу ризиків на фіскальні ризики та ризики безпеки, а також пріоритетів митниць

щодо їх аналізу, оцінки та відповідно вжиття заходів з реагування, зокрема, утворення таргетинг-центру Державної фіскальної служби України.

Розглядаючи питання результатів реалізації систем управління ризиками на рівні Запорізького регіону слід відмітити наступне.

„Зона діяльності Запорізької митниці ДФС – Запорізька область. Митний контроль здійснюють 5 митних постів, 2 з яких розташовані в пунктах пропуску через державний кордон України: міжнародний для повітряного транспорту - в аеропорту м. Запоріжжя, міжнародний морський - Бердянський морський торговельний порт. Для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в зоні митниці впродовж п'яти місяців 2018 року оформлено понад 26 122 тисяч МД, що на 10% більше показника 2017 року. Середній час митного оформлення за всіма митними деклараціями складає 74 хв. та скоротився порівняно з аналогічним періодом 2017 року більш як на 10%. Митне оформлення 99% митних декларацій здійснюється в електронному вигляді, 89% - із застосуванням принципу «єдиного вікна», що втричі перевищує минулорічний показник” [12].

„Особливістю Запорізької митниці ДФС є те, що в зоні її діяльності розташовані потужні підприємства гірничо-металургійного комплексу, зовнішньо-економічні операції яких формують основні товарні потоки. У січні-травні 2018 року до бюджету спрямовано 3 млрд. 271 млн. 158,4 тис. грн. митних платежів, що на 809 млн. 813,1 тис. грн. більше (+32,9%) ніж в аналогічному періоді 2017 року. Середньомісячні надходження до бюджету за січень-травень 2018 року склали 654,2 млн. грн., у 2017 році – 492,3 млн. .грн., тобто відбулось збільшення на 161,9 млн. тис. грн. (+33%). Зовнішньоторговельний обіг по зоні діяльності митниці за січень-травень 2018 року склав 1 млрд. 585 млн. дол. США (збільшення на 29% порівняно з аналогічним періодом 2017 року). При цьому сальдо зовнішньоторговельного обігу залишається позитивним. В розрізі товарних угруповань найбільша частка сплачених митних платежів припадає на товари груп 84-90 (машини, устаткування та транспорт) – 34%, групи 27 (паливно-енергетичні товари) -

28%, груп 72-83 (метали та вироби з них) – 12%, груп 1-24 (продовольчі товари та продукція сільського господарства) – 10%, груп 28-40 (продукція хімічної промисловості) -7%, груп 25-26 (мінеральні продукти) -7%. Надходження з імпорту суб'єктами невиробничих галузей становить 21,4%” [12].

В результаті проведення експерименту з фінансового забезпечення здійснення заходів з розвитку автомобільних доріг загального користування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 726, у 2017 році до обласного бюджету надійшло 251 млн. 823, 7 тис.грн, а з початку 2018 року цей показник уже становить 168 млн. 671, 2 тис.грн.

З початку 2018 р. Запорізька митниця ДФС склала понад 200 протоколів про порушення митних правил як у відношенні громадян, так і посадових осіб підприємств. За цими протоколами митницею тимчасово вилучено предметів правопорушень на суму понад 2 млн. 900 тис. грн.

„З початку 2018 р. судовими органами, які розглядають справи Запорізької митниці ДФС, винесені постанови про конфіскацію товарів на суму 630 тис. грн., а Запорізькою митницею ДФС розглянуто 125 справ про порушення митних правил та на порушників накладені штрафи на загальну суму 7 млн. З урахуванням потужності та характеру вантажопотоків за підсумками роботи Запорізької митниці ДФС протягом 5 місяців 2018 р. системою управління ризиками визначено з ознаками ризикованості 6161 митна декларація на центральному рівні та 354 митні декларації на регіональному рівні. Загальна ефективність за результатами застосування системи управління ризиками становить майже 8,5%, та є найбільш високою серед митниць ДФС України. При цьому ефективність однієї з найбільш відомих форм митного контролю – митного огляду, перевищує показник в 9%” [12].

„В умовах європейської інтеграції України перед вітчизняними суб'єктами господарювання відкриваються перспективні можливості для прогресивного розвитку при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Угодою про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом” [48] для вітчизняних підприємств передбачено чимало істотних переваг виходу та

функціонування на європейських ринках. Значна частина таких преференцій стосується митного обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

З метою впровадження ініціатив держави щодо активізації розвитку реального сектору економіки, полегшення умов ведення бізнесу в сфері зовнішньоекономічної діяльності, Запорізька митниця ДФС протягом 2018 року спрямувала зусилля на підвищення ефективності й прискорення процесу митного оформлення, налагодження дієвого діалогу з бізнес-середовищем.

„Запорізька митниця ДФС вбачає для себе незмінними такі пріоритети як орієнтація на сервіс, спрямований на мінімізацію документообігу; прозорість та зручність митних процедур, запровадження новітніх інформаційних технологій, роль яких в митній справі відображена в Міжнародній конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція, 1999 рік)” [24].

Орієнтиром є і має бути в майбутньому рівноправне партнерство з підприємницькою спільнотою, конструктивна взаємодія з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін, залучення представників інститутів громадянського суспільства.

На сьогодні, законодавством України з питань митної справи створено найбільш сприятливий інвестиційний клімат. В рамках сучасних реформ, національне законодавство в значній мірі змінилося. І в першу чергу, ці зміни спрямовані на усунення адміністративних та економічних перешкод для залучення іноземних інвестицій.

„Затверджена Експортна стратегія України на 2017 - 2021 р. [37], з першого жовтня 2017 р. вступили в дію додаткові торгові преференції ЄС, Уряд почав процес приєднання нашої держави до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження” [36], ратифіковано Угоду про вільну торгівлю між Канадою та Україною” [49]. Зазначені об'єктивні процеси свідчать про створення сприятливих умов для учасників ЗЕД, суттєве прискорення здійснюваних митних формальностей.

Подальші дії вдосконалення митної політики полягають в модернізації митної інфраструктури, зокрема щодо впровадження автоматизованої системи

«Електронної митниці», яка полягає у сумісності діючих митних органів, гармонізації документів «Електронної митниці», системи відслідковування переміщення вантажів, 100 %-го електронного оформлення, удосконалення системи управління ризиками. Модернізація митної політики має базуватися на конкурсних процедурах, професіоналізмі і порядності, спеціалізованій підготовці. Впроваджувані системи управління державною митною справою мають знизити вплив таких факторів - високий рівень плинності кадрів, ручне управління, низька кваліфікація посадових осіб, організаційна й правова регламентація.

Таким чином, державна митна політика виступає системою принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики.

Підтримка та вагомий внесок в процесі реформування митної політики України спостерігається від представництва Американської торговельної палати в Україні, яка проводить консультативні наради з експертами, дослідження, спілкується із стейкхолдерами та публікує звіти щодо митної діяльності в Україні .

Для досягнення стратегічних цілей в реалізації моделі митної політики України вкрай необхідним є продовження курсу реформ, оскільки *The importance of Ukraine's customs reform can't be overstated. Supporting efforts of the Government to accelerate the reform* всі стейкхолдери цього процесу (Американська торговельна палата в Україні, комітеті та відомства Уряду, ДФС України, суб'єкти господарювання) продовжують сприяти прогресивним змінам у вдосконаленні митної політики і зосереджуються на наступних питаннях митної реформи:

— українським компаніям вкрай необхідно мати постійний і надійний канал зв'язку з митною службою (наприклад, гаряча лінія), який буде використовуватися для отримання консультацій або роз'яснень щодо

застосування митного законодавства та е-декларування;

- спрощення міжнародної торгівлі, включаючи інститут уповноважених економічних операторів, систему «єдиного вікна» та автоматизоване митне оформлення;

- протидія незаконної торгівлі, нелегального імпорту товарів і перевезення товарів з порушенням правил інтелектуальної власності;

- внутрішній бізнес асоціює успіх митної реформи з двома факторами: чітким баченням майбутнього митної служби; підтримкою бізнес-спільноти.

Зрештою, будь-які позитивні митні нововведення, які спрощують умови зовнішньоекономічної діяльності та покращують діловий клімат у країні, завжди будуть підтримуватися та отримуватимуть підтримку бізнесу. Варто наголосити на необхідності подальших реформ на митниці, які, безумовно, сприятимуть українській економіці та забезпечать більшу передбачуваність, прозорість та рівні умови для всіх інвесторів та бізнесу в Україні.

Підводячи підсумки щодо складових митної політики варто підкреслити, що Україна має всі шанси стати лідером в Східній Європі з обслуговування транзитних потоків. Стратегічним пріоритетом митної політики України є приближення до Євростандартів та активна інтеграція інформаційних технологій в процеси обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Також варто уваги визначення гнучкої системи тарифно-цінової політики, а також створення нормативно-правової бази, адаптованої до законодавства ЄС. Тільки тоді буде можливо сформулювати подальше бачення в комплексі розвитку митної політики в Україні. Виходячи з подальших перспектив досліджень стратегічних напрямків, щодо розвитку митної політики України та складових митної політики, на практиці має бути відомо щодо забезпечення балансу між контраверсійними завданнями та функціями митних органів.

3.2 Прогнозування обсягів митних платежів як інструмент реалізації митної політики держави

Прогнозування обсягів митних платежів виступає одним із головним інструментів митної політики для уточнення поточних її заходів та розробки планів її реалізації на майбутні періоди. Точність прогнозів та методи, які обираються, базуються на методології бюджетного планування. У разі відсутності у дослідника внутрішніх даних щодо формування бази досліджуваних показників, множини факторів впливу, можна оперувати тільки фактичними рядами динаміки. Зазначене нам дає уяву про сформований тренд досліджуваного показника, його перспективні зміни, визначивши коридор яких уточнюються не тільки стратегічні, а і тактичні плани та завдання політики держави. На наш погляд, точність прогнозу макроекономічних показників повинна формувати чутливість митної політики до його результатів, в іншому випадку заходи в цій сфері будуть відірваними від дійсності та з часом, їх актуальність та доцільність значно втрачатиме позиції.

Питаннями прогнозування економічних показників в частині дохід бюджету, податкових надходжень займалися такі вчені як: Вдовиченко А. М. [2], Зварич О.В. [13], Зубрицький А. І. [2], Котіна Г.М. [19], Кучерова Г. Ю. [20; 21], Мокляк М.В. [25], Орос Г. В. [2], Присенко Г. В. [33], Терещенко Л.О. [45], Хлівний К.В. [50]. Проте, динаміка досліджуваних показників постійно змінюється, що потребує системного перегляду результатів прогнозування, зокрема, з урахуванням сезонності та інфляції.

„До того ж, вчені-юристи приділяли увагу питанню правового регулювання адміністрування податків і митних платежів. Зокрема Т.О. Проценко на підставі дослідження позитивного досвіду стимулювання розвитку економіки підприємств і регіонів шляхом застосування раціонального адміністрування податків і митних платежів запропоновано заходи вдосконалення законодавчого регулювання адміністративних процедур податкового та митного контролю, встановлення партнерських відносин з

підприємцями. Сформульовано пропозиції щодо внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, що стосуються цих питань” [38].

„А.В. Саленков у своїх наукових працях виявив характерні ознаки, за якими відмежовано мито від податків, розкрито його специфіку як основного різновиду обов’язкових платежів, які оплачуються під час перетинання митного кордону України. Він розкрив особливості реалізації податкового обов’язку платниками податків і податковими агентами за митними платежами та надав конкретні пропозиції щодо удосконалення податкового законодавства в частині справляння митних платежів, що здійснюються під час перетинання митного кордону України” [41].

„Л.Ю. Волощенко приділив увагу оцінюванню впливу митного тарифу на розвиток економіки України. Ним визначено провідну роль моделі загальної рівноваги та систематизовано основні, притаманні їй, елементи моделювання. Запропоновано схему аналізу митно-тарифної політики, сформовано набір індикаторів для її оцінювання. Розроблено порівняльну статичну модель загальної рівноваги оцінювання впливу митного тарифу на розвиток національної економіки та здійснено реалізацію моделі щодо оцінювання впливу митного тарифу на імпортозаміщення й аналіз митно-тарифної політики держави шляхом порівняння динаміки результуючих показників МСР у постійних цінах” [3].

Але, враховуючи, що митна політика, останнім часом перетерпіла конкретних змін, доцільно знов таки приділити увагу питанню оцінювання її результативності з метою виділення певних недоліків та наданні конкретних рекомендацій щодо її вдосконалення, що дозволить у подальшому зміцнити фінансову основу бюджету за рахунок збільшення податкових та митних надходжень.

Отже, розглянемо ключові показники результативності митної політики держави, а саме: динаміки рядів обсягів митних платежів як ввільного, так і вивільного мита, рис. 3.2.

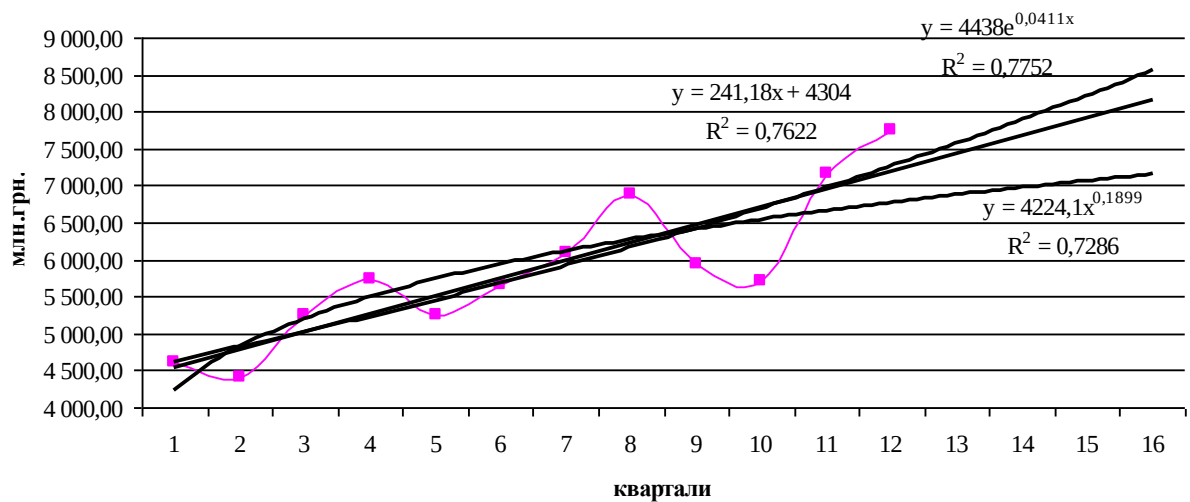

Рис. 3.2. Динаміка квартальних обсягів митних платежів (ввізне мито) за період 2016-2018 рр. (побудовано автором за даними за даними [13])

Фактичні дані обсягів ввізного мита свідчать про зростаючу тенденцію показника за період 2016-2018 рр. При цьому, тенденція описується з високою долею вірогідності (0,72-0,77) лінійною, ступеневою та експоненційною залежностями. Проте, зазначимо, що амплітуда коливань також зростає, коефіцієнт варіації ряду динаміки становить 17%, що визначається як середнє значення ризику відхилень, тоді як за період 2017 -2018 р. – показник дорівнює 13%, а за 2018 р. – 14,8%.

Зважаючи на те, що для точності прогнозу та об'єктивності інтерпретації результатів прогнозування, фактичні дані обсягів митних платежів не відображатимуть дійсність, тому для обґрунтування економічного змісту розрахунків, з ряду динаміки виокремлюються значення таких впливових показників як інфляція та сезонність.

Саме реальні обсяги митних платежів як джерело бюджету країни повинні визначати вектор митної політики, її основі цілі та завдання на перспективу. Тому при дослідженні часового ряду динаміки митних платежів доцільно коригувати значення показника на рівень інфляції та прибирати вплив сезонності.

Результати розрахунків сезонності наведено у табл. 3.4.

**Результати розрахунку індексу сезонності обсягів ввізного мита (млн.грн.)
за період 2016-2018 рр.**

№ кварталу	2016	2017	2018	Середнє значення	Індекс сезонності
1	4602,232	5255,312	5930,647	5262,73	0,896292
2	4402,965	5662,759	5705,367	5257,031	0,895321
3	5262,753	6102,908	7165,305	6176,988	1,051999
4	5733,308	6877,375	7759,093	6789,925	1,156388
Середнє значення				5871,669	

Джерело: розрахунки автора за даними [13]

За даними табл. 3.4 видно, що сезонність має суттєвий вплив на обсяги митних платежів – рівень показника вищий за 1, саме у 3 та 4 кварталі, що треба враховувати при реалізації завдань митної політики держави.

Наведемо динаміку обсягів ввізного мита за період 2016-2018 рр. без сезонності та порівняємо їх з фактичними даними, рис. 3.3.

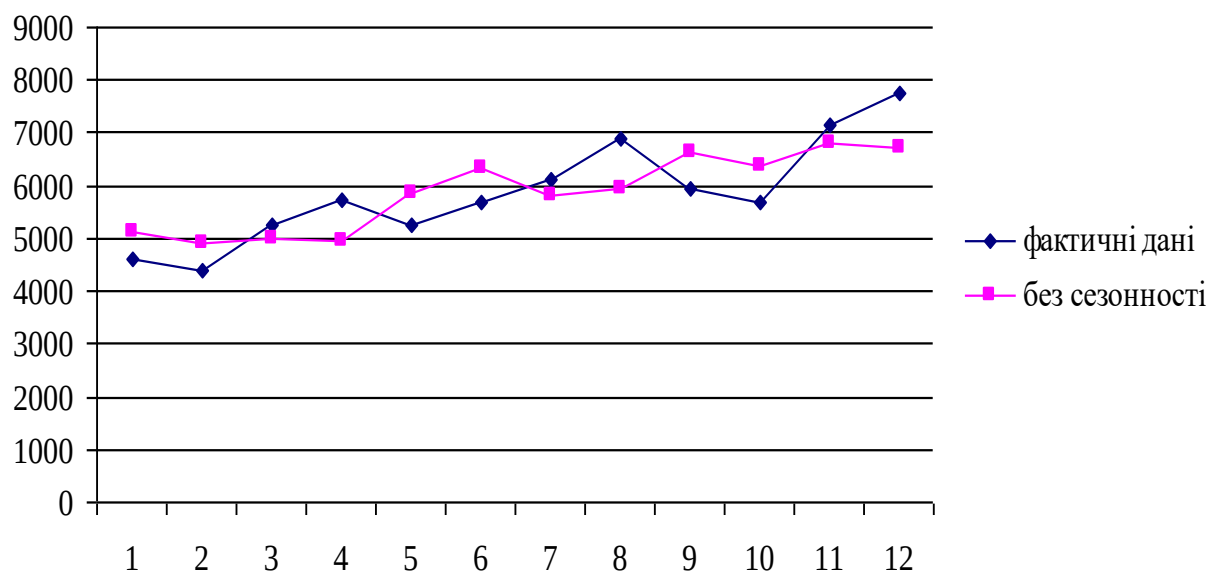

Рис. 3.3. Динаміка квартальних обсягів ввізного мита за період 2016-2018 рр. без сезонності, млн. грн. (розрахунки автора за даними [13])

За даними рис. 3.3 видно, що ряд динаміки ввізного мита стає більш згладженим, наявна сезонність та чіткий тренд доводить доцільність

використання методу Холта-Уінтерса для прогнозування досліджуваного показника.

Розглянемо динаміку обсягів митних платежів в частині ввізного мита без інфляційної компоненти, табл. 3.5, рис. 3.4.

Таблиця 3.5

Квартальний індекс інфляції

№ кварталу	2016	2017	2018
1	1,02	1,04	1,04
2	1,03	1,04	1,01
3	1,01	1,02	1,01
4	1,06	1,03	1,04

Джерело: узагальнено автором за даними [2]

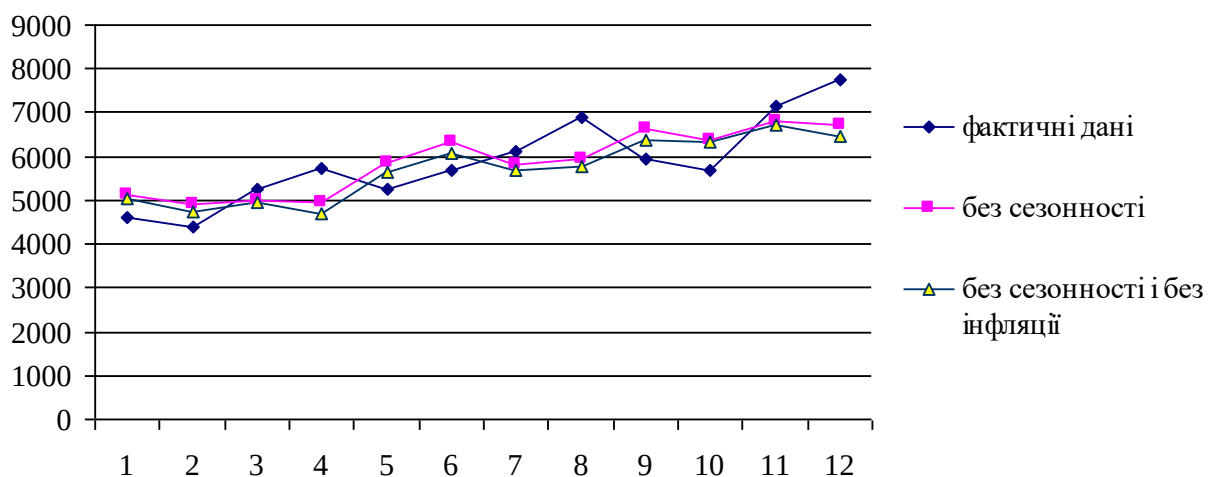

Рис. 3.4 Динаміка квартальних обсягів ввізного мита за період 2016-2018 рр. без сезонності і без інфляції, млн. грн. (розрахунки автора за даними [13]).

Так, за даними рис. 3 видно, що квартальні обсяги ввізного мита без сезонності та без інфляції мають більш згладжену динаміку та нижчий рівень за рахунок знецінення коштів в результаті впливу інфляції. Крім того, обсяги ввізного мита в середньому за досліджуваний період відрізняються від обсягів ввізного мита без впливу інфляції та сезонності на 10,1%. Нажаль, не є можливим визначення впливу на обсяги показника у результаті затримки надходжень у бюджет коштів та їх освоєнням, що на практиці значно впливає як

на доходи бюджетів, так і на ефективність їх розподілу, освоєння.

Проведемо аналогічне дослідження щодо динаміки обсягів вивізного мита в Україні за аналогічний період за кварталним даними, рис. 3.5. На цьому рисунку спостерігається наявна нестабільна динаміка досліджуваного показника, що описується 47% коефіцієнтом варіації, зазначене доводить неоднорідність ряду та значну волатильність динаміки, а тому і ризикованість при прийнятті управлінських рішень в межах реалізації митної політики в частині вивізного мита.

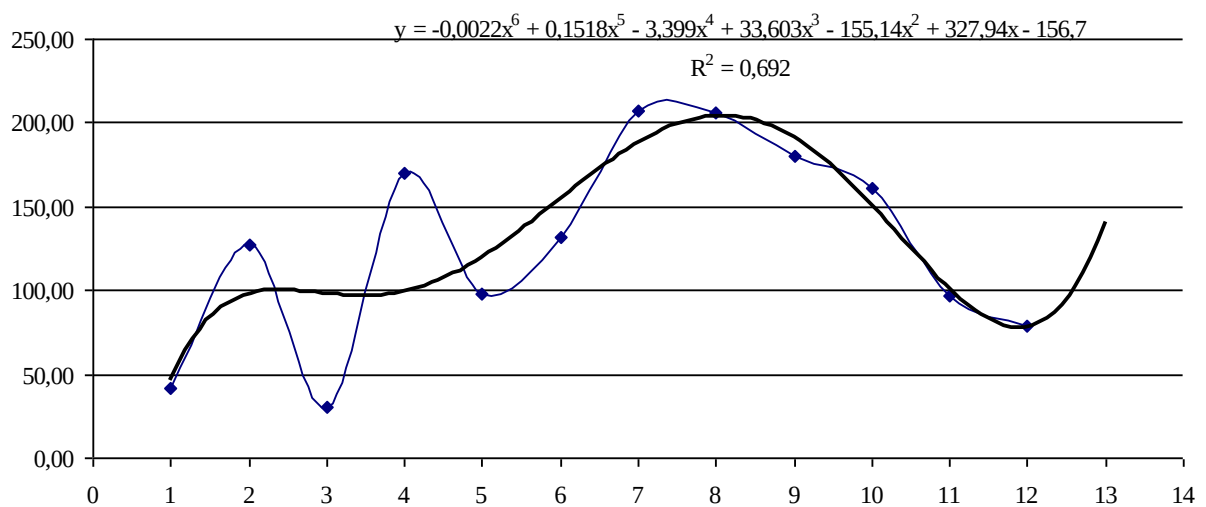

Рис. 3.5. Динамка кварталних обсягів митних платежів (вивізне мито) за період 2016-2018 рр., млн. грн. (побудовано автором за даними за даними [13])

На наш погляд, ряд динаміки досліджуваного показника доцільно декомпанувати за такими періодами як з 1 по 7 квартали та з 7 по 12 квартали, оскільки нестабільна тенденція із значною амплітудою коливання змінюється на стабільну низхідну тенденцію саме з 7 кварталу. Оскільки з 7 кварталу спостерігається наявність тренду і обсягам вивізного мита, як і обсягам ввізного мита, притаманна сезонність, для прогнозування доцільно також застосовувати метод Холта-Уінтерса, який враховує сезонність та наявність тренду на визначеному відрізку. Результати розрахунків сезонності наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Результати розрахунку індексу сезонності обсягів вивізного мита за період 2016-2018 рр.

№ кварталу	2016	2017	2018	Середнє значення	Індекс сезонності
1	41,3398	97,76985	179,7164	106,2754	0,833865
2	127,3874	132,0908	160,797	140,0917	1,099198
3	30,47478	207,1448	96,67481	111,4315	0,874321
4	170,52	206,4531	79,02038	151,9978	1,192616
Середнє значення				127,4491	

Джерело: побудовано автором за даними [13]

Індекс сезонності на відміну від попередньо досліджуваного показника обсягів вивізного мита превалює, тобто, вищий за 1 саме у 2 та у 4 кварталах. Наведемо ряди динаміки обсягів вивізного мита за період 2016-2018 рр. без урахування впливу сезонності та інфляції, рис. 3.6.

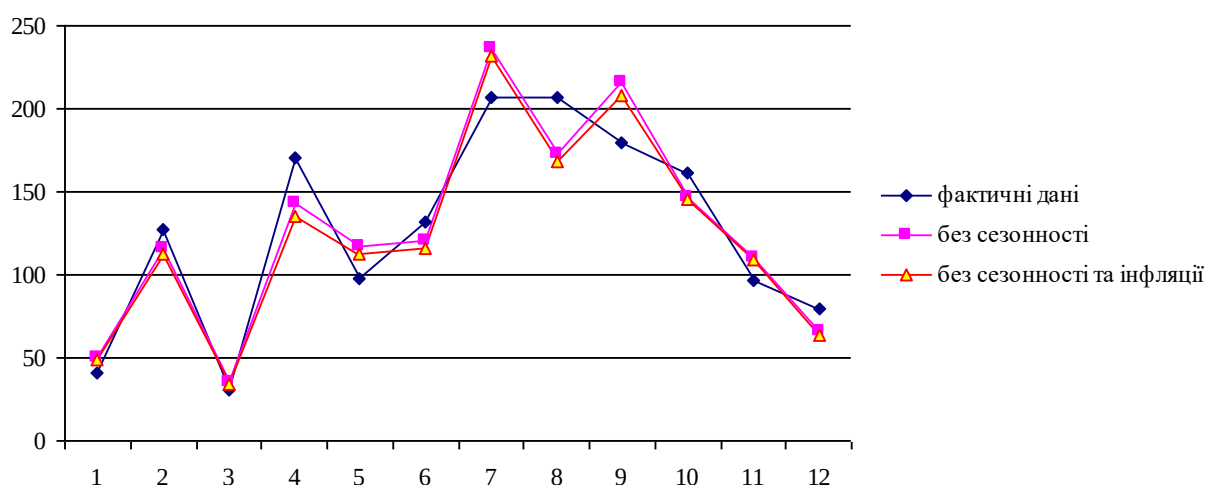

Рис. 3.6. Динаміка кварталних обсягів вивізного мита за період 2016-2018 рр. без сезонності і без інфляції, млн.грн. (розрахунки автора за даними [13]).

В середньому за досліджуваний період обсяги вивізного мита відрізняються від обсягів вивізного мита без урахування інфляції та сезонності на 15%. Так, динаміка показника є більш згладженою тільки з 9 кварталу. Таким чином, можна стверджувати, що прогнозування митних платежів, зокрема, в

частині вивізного мита доцільно здійснювати тільки у короткостроковому періоді.

Отже, здійснимо прогнозування досліджуваних рядів динаміки обсягів ввізного мита методом Холта-Уінтерса за наступним алгоритмом:

$$Y_{t+k} = L_t + kT_t \quad (1)$$

де, Y_{t+k} – прогнозоване значення за квартал $t+k$,

k - кількість періодів часу вперед,

L_t – рівні тренда значень,

T_t - сезонність тренда,

Формула тренду:

$$L_t = ay_t + (1-a)(L_{t-1} + T_{t-1}) \quad (2)$$

где L_t – значення тренду,

a - ваги тренду,

y_t – факт обсягів за квартал t ,

T_t - значення сезонності.

Формула сезонності:

$$T_t = b(L_t - L_{t-1}) + (1-b)T_{t-1} \quad (3)$$

где T_t – значення сезонності,

b - ваги сезонності,

L_t – поточне значення тренду,

L_{t-1} – попереднє значення тренду,

T_{t-1} - попереднє значення сезонності.

За результатами проведених розрахунків маємо наступні результати (табл. 3,7):

Таблиця 3.7

Результати розрахунків обсягів ввізного мита, млн.грн.

Періоди	Обсяги ввізного мита	Ltrend	Tsez	Prog	Похибка
1	4602,232	4602,232	0		0,00%
2	4402,965	4424,885	-19,5082	4602,232	0,05%
3	5262,753	5168,442	64,429	4405,376	0,57%
4	5733,308	5678,26	113,4218	5232,871	1,02%
5	5255,312	5314,313	60,91123	5791,681	2,28%
6	5662,759	5631,13	89,06094	5375,224	1,01%
7	6102,908	6060,809	126,5289	5720,191	1,38%
8	6877,375	6801,471	194,0835	6187,338	1,72%
9	5930,647	6047,787	89,82909	6995,554	3,49%
10	5705,367	5752,915	47,51193	6137,616	1,67%
11	7165,305	7015,168	181,1335	5800,427	0,43%
12	7759,093	7697,186	236,2308	7196,301	2,25%
Середнє значення					1,32%

Джерело: розрахунки автора за даними [13]

За результатами розрахунків встановлено, що коефіцієнти а та b становлять 0,89 та 0,11 відповідно, похибка мінімальна і становить 1,32%, що доводить точність результатів прогнозування. Точність прогнозування доводить також і динаміка прогнозних і фактичних даних обсягів митних платежів, див. рис. 3.7.

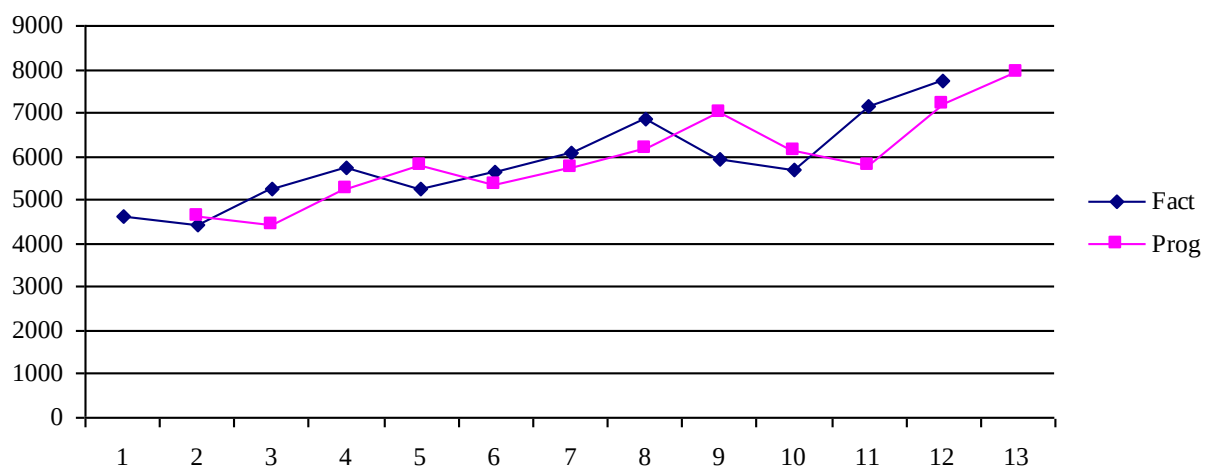

Рис. 3.7. Динаміка фактичних та прогнозних даних обсягів квартальних митних платежів (ввізне мито) за період 2016-2018 рр. (розрахунки автора за даними [13]).

За результатами, що представлені на рис. 5 можна стверджувати, що досліджуваний показник зростатиме у наступному періоді (1 квартал 2019 р.) становитиме 7933417063,26 грн., тобто підвищиться на 10,24% у порівнянні із періодом, що передує, тобто 4 кварталом 2018 р.

Проведемо аналогічні розрахунки для ряду динаміки митних платежів, за даними обсягів ввізного мита, що позбавлені інфляційного впливу, табл.3.8, рис. 3.8.

Таблиця 3.8

Результати розрахунків обсягів ввізного мита без інфляції, млн.грн.

№ періоду	Fact	Ltrend	Tsez	Prog	Похибка
1	4534,158	4534,158	0		0,00%
2	4258,339	4288,679	-27,0026	4534,158	0,08%
3	5190,445	5088,28	63,9238	4261,677	0,74%
4	5429,667	5399,146	91,08741	5152,204	1,12%
5	5055,664	5103,467	48,54306	5490,233	1,91%
6	5452,978	5419,872	78,0079	5152,01	0,82%
7	5977,277	5924,544	124,9409	5497,88	1,21%
8	6668,523	6600,429	185,5448	6049,485	1,76%
9	5727,878	5844,268	81,95718	6785,973	3,46%
10	5660,087	5689,362	55,9022	5926,225	1,50%
11	7081,271	6934,31	186,6973	5745,264	0,56%
12	7464,342	7426,575	220,3097	7121,008	2,45%
Середнє значення					1,30%

Джерело: розрахунки автора за даними [13]

Представимо динаміку фактичних та прогнозних даних обсягів ввізного мита без інфляції за період 2016-2018 рр., рис. 3.8.

„Отже, за результатами прогнозування встановлено, точність прогнозу незначно, але краща і становить 1,30%. Також прогнозне значення обсягів митних платежів становитиме 7646885077,34 грн. на наступний квартал, що перевищує значення аналогічного показника попереднього кварталу на 7,38%. Тобто, реальні обсяги ввізного мита зростуть дещо менше ніж фактичні, проте, порівнюючи прогнозне значення фактичного показника і його ж, но без

інфляції, можна стверджувати, що показник без інфляції відрізняється від фактичного на 3,61%. І це за умов того, що враховано рівень інфляції попереднього кварталу, якщо його буде уточнено по факту, відхилення показника зміниться у той чи інший бік” [28].

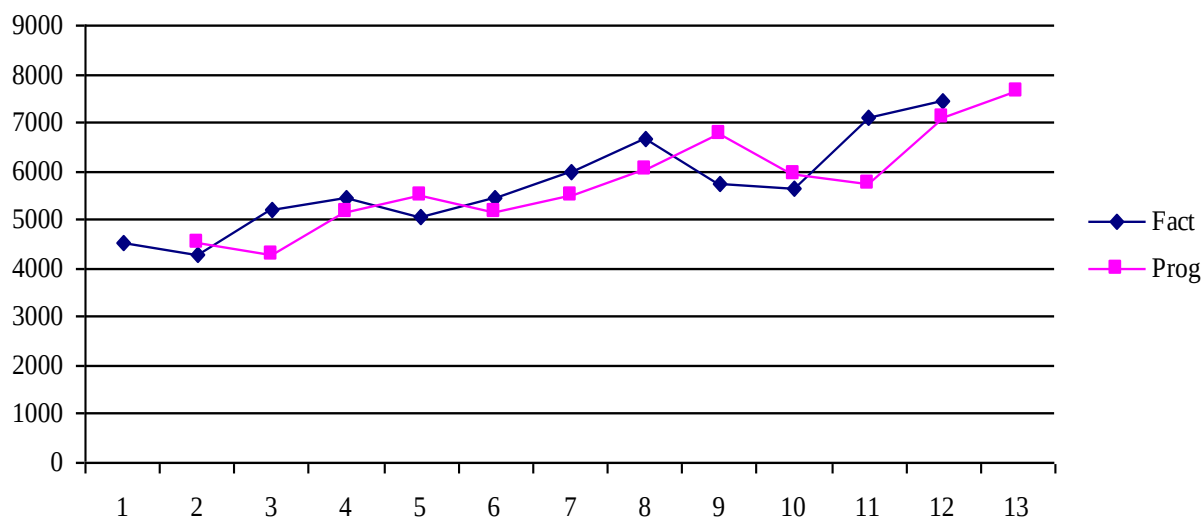

Рис. 3.8. Динаміка фактичних та прогнозних даних обсягів квартальних митних платежів (ввізне мито) без інфляції за період 2016-2018 рр. (розрахунки автора за даними [13]).

Проведено аналогічні розрахунки для ряду динаміки квартальних обсягів вивізного мита за період з третього кварталу 2017 р. та 2018 р., саме за той період, коли наявний тренд. Результати розрахунків наведено у табл. 3.9, рис. 3.9. Порівнюємо фактичні дані обсягів вивізного мита із прогнозними, рис. 3.9. Динаміка рядів близька за значеннями зважаючи на рівень похибки у 18,3%. За результатами розрахунків встановлено, що обсяги митних платежів вивізного мита доцільно прогнозувати в межах року, півтора. Точність здійсненого прогнозу становить 18,3%, що є допустимим значенням. Коефіцієнти a та b становлять 0,68 та 0,31 відповідно. Прогнозне значення досліджуваного показника становить 53870109 грн., що менше ніж аналогічний показник попереднього кварталу (4 квартал 2018 р.) на 31,32%.

Таблиця 3.9

Результати розрахунків обсягів вивізного мита, млн.грн.

№ періоду	Fact	Ltrend	Tcez	Prog	Похибка
1	207,1448	154,9669	29,17585	114,6984	44,6%
2	206,4531	162,1304	28,20725	184,1427	10,8%
3	179,7164	144,4384	19,5704	190,3377	5,9%
4	160,797	128,5408	12,4449	164,0088	2,0%
5	96,67481	81,94342	-3,49967	140,9857	45,8%
Середнє значення					18,3%

Джерело: розрахунки автора за даними [13]

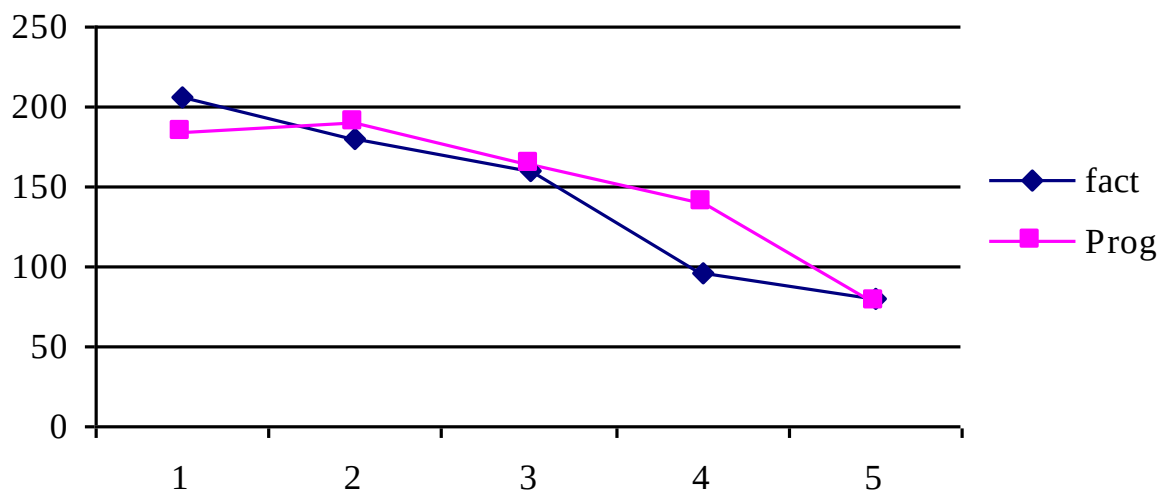

Рис. 3.9. Динаміка фактичних та прогнозних даних обсягів квартальних митних платежів (вивізне мито) за період 3 квартал 2017 р. по 4 квартал 2018 р., млн..грн. (розрахунки автора за даними [13]).

За результатами прогнозування показника без урахування інфляції, його прогнозне значення становить 51430297 грн., що на 4,52% менше за аналогічний показник, ряд динамік якого включає вплив інфляції.

„Отже, можна зробити висновки, що прогнозування обсягів митних платежів доведено доцільність виокремлення із рядів динаміки сезонність та інфляцію. Також, доведено, що прогнозування доцільно здійснювати на короткостроковий період, зокрема, для обсягів вивізного мита, обсяги якого визначаються значною волатильністю. Точність прогнозу обсягів вивізного

мита становила 1,32%, ввізного – 18,3%, що є допустимим значенням. Так, прогнозується підвищення обсягів вивізного мита на 1 квартал 2019 р. на 10,24% у порівнянні із 4 кварталом 2018 р. і на 7,38%, якщо розглядати показник без інфляції. Щодо обсягів вивізного мита, то прогнозується подальше зниження показника у 1 кварталі 2019 р., а саме: на 31,32% і на 33,71% за даними без інфляції” [28]. Таким чином, реалізація митної політики не повинна бути відірваною від наявних реальних трендів митних платежів, на які окрім інших соціально-економічних факторів значний вплив здійснює сезонність та інфляція.

3.3 Імплементація сучасних заходів митної політики в Україні

Сучасні заходи митної політики в Україні, перш за все, залежать від економічного співробітництва з іншими країнами, зокрема під кутом співпраці у сфері організації та здійснення митної діяльності. Комунікація між країнами відносно митної політики спрямована на вирішення економічних, організаційних та правових питань. Варто зазначити, що країни світу також розуміють важливість комунікації відносно митної політики для регулювання перманентних відносин, щодо переміщення вантажів та цінностей через митні кордони. Одним з сучасних напрямків розвитку митної політики є тісна співпраця з Європейським союзом, внаслідок чого змінюються внутрішні інституціональні засади. Однак в процесі реалізації митної політики, знаходячись в процесі інтеграції до європейських стандартів, варто відстоювати національні інтереси, оскільки можливий негативний вплив на такі сфери України як торговельно-економічну, військово-технічну, транспортну, міграційну, гуманітарну, - внаслідок прийняття норм, правил та процедур ЄС. Тому виникає потреба у визначення основних сучасних заходів митної політики щодо здійснення зовнішньоторговельних відносин держав-учасників митного союзу Європейського співтовариства та вплив такої кооперації на національну економіку нашої країни.

Характерною рисою сучасної митної політики України - є цілеспрямовані заходи приведення законодавчої бази України у відповідності до міжнародних стандартів, приєднуючись до міжнародних конвенцій, які суттєво впливають на діяльність митниць та визначають загальні положення митно-правового регулювання. Україна, на сьогодні, є активним учасником великої кількості міжнародного угод, які, в свою чергу, впливають на реформування чинного законодавства в митній справі. Також, Україна може долучитись до різних європейських структур, що пов'язані з культурою, спортом, наукою, освітою та технологіями.

„Партнерство в сфері митної політики України та ЄС набирає обертів. Є вірогідність, що з часом країни-члени ЄС можуть стати найбільшими торговельними партнерами України. Реалізація даного напрямку спричинено державною політикою, зокрема і митною політикою, внаслідок повноправного членства у Світовій організації торгівлі. Основною метою даної організації є забезпечення системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі. Україна, ставши членом СОТ, відкрила для себе можливості розвитку своєї національної економіки, зокрема щодо покращення торговельно-економічних відносин з країнами-членами ЄС. Одним з таких партнерів є Республіка Польща. Характерними особливостями митної служби в Польщі є її постійна взаємодія з Європейським Союзом [7]. Основною функцією митної служби Польщі є фіскальна, зокрема - регулювання цілей та обсягу міжнародної торгівлі; дотримання національних і міжнародних митних правил; контроль іноземної валюти [4]. Тому для України, перш за все, вдосконалення митного контролю - це внесення змін до міжнародного законодавства, оскільки для України актуальним залишається питання щодо спільного прикордонного митного контролю на українсько-польському кордоні” [43].

Сучасна митна діяльність України представляє собою комплекс заходів, спрямованих на імплементацію основних положень митної політики. Основними засобами митної політики є тарифні (митний контроль, митне

оформлення) та нетарифні (ліцензування, митні обмеження). Виконання даної функції покладено на Державну митну службу України, в основі чого має бути ефективність дії від персоналу, різної посадової ієрархії. Напрямами митної політики можуть бути концептуальні ідеї, вихідні положення, на основі чого створюється митна політика. Варто зазначити, що митна політика наразі перебуває в еволюційному стані, даний процес виник внаслідок потреб суспільства.

„Раніше головною метою митної політики був збір митних платежів, для поповнення державного бюджету, але наразі митна політика зазнає змін та потребує комплексного підходу при визначенні ролі та завдання митних органів України. Митна політика України, також, має забезпечувати єдність по всій території України щодо таких видів політики, як гуманітарної, економічної (зовнішньоекономічної), торговельної, фінансової, науково-технічної, інвестиційної, природоохоронної та інших видів політики. Основними напрямами реалізації митної політики на сьогодні, є: 1) створення митного середовища для імпорту товарів (робіт, послуг) на митну територію України; 2) налагодження комунікації між митними органами та суб'єктами ЗЕД; 3) боротьба щодо зменшення ввезення обсягів неякісних товарів на територію України; 4) імплементація інноваційних технологій для автоматизації рутинних процесів та покращення митних послуг” [15].

Існують певні обставини, що можуть впливати на розвиток митних відносин: об'єднання бар'єрної та контактної функції митних відносин; гармонізація митних систем, зокрема для України це країни-члени Європейського Союзу; модернізація підходів управління митними органами, запровадження нових інструментів електронної обробки інформації; вдосконалення основних технічних засобів, що дадуть можливість збільшити кількість та якість об'єктів митного контролю. Також, при розробці стратегічних та тактичних заходів митної політики для забезпечення національних економічних інтересів та інтегрування України у світову економіку треба враховувати формування нових ринкових відносин. До

сучасних видів нетарифних обмежень на митному кордоні належать: імпорتنі квоти, антидемпінгове законодавство, «добровільне» обмеження експорту, адміністративні правила. Використання нетарифних обмежень здійснюється країнами для обмеження імпорту товарів на митну територію країни.

На сьогодні, багато розвинутих країн вели нові обмеження на імпорт чорних металів, електротехнічного та транспортного устаткування, сільськогосподарську продукцію. Комунікація між країнами, різними міжнародними організаціями виступає інтеграційним чинником національної економіки з Європейським союзом. Пріоритизація митних відносин України та Європейського союзу внаслідок основного напрямку Маастрихтського договору – є створення Митного союзу. На сьогодні Європейський союз представляє собою митну систему, що регулює ввезення товарів і можливості їх вільного переміщення в межах Союзу.

„Лібералізація міждержавних економічних зв'язків що супроводжується інтеграцією до країн Європейського Союзу, стає каталізатором перебудови в економічних процесах національної економіки та реалізацією митної політики. При цьому важливого значення набувають наступні заходи: 1) усунення фізичних перешкод на шляху руху всіх факторів виробництва; 2) гармонізація технічних стандартів до стандартів Євросоюзу та норм; 3) лібералізація ринків державних замовлень; 4) зменшення податкових бар'єрів. Нерозмитнені заходи мають усувати наступні перепони - прикордонні формальності, заходи контролю за імпортом, лібералізація імпорتنих обмежень, правила огляду товару та транспортних засобів, переведення статистичної звітності до єдиного стандарту, єдині технічні стандарти, санітарні та ветеринарні норми. Складовими розвитку митної політики можуть стати наступні напрями: адаптація митних відносин до нових економічних процесів зокрема в напрямку інформатизації; розвиток мережі тренінгових центрів для підвищення кваліфікації кадрів митної служби; залучення закордонного досвіду в управлінні персоналом, особлива увага має приділятися дослідженню досвіду країн-партнерів; об'єднання зусиль з іншими країнами в боротьбі з

контрабандою” [8].

„Перепони для загальної інтеграції інформаційних технологій в митну систему полягають у наявності технологічних та технічних проблем, однак їх вирішення надасть можливість використовувати такі сучасні заходи митної політики як: систему контролю за імпортом та експортом товарів (робіт, послуг); транзитна система; систему реєстрації та ідентифікації економічних операторів; систему уповноважених економічних операторів. Для України є вкрай важливим здійснення модернізації інфраструктури, що є важливим аргументом в тісній співпраці з країнами-членами Євросоюзу. Іншим напрямком розвитку митних відносин є реалізація «Електронної митниці», що пов’язані із суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності. Використання даного інструменту в митній політиці є забезпечення ефективної комунікації між суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами, а також каналом зв’язку з підрозділами уряду держави. Одним з сучасних заходів митної політики є запровадження системи електронного декларування: декларування товарів і транспортних засобів; митний контроль та оформлення товарів і транспортних засобів. Важливим етапом реалізації Єдиного електронного простору митниці стає безпаперове середовище для митниці та міжнародної торгівлі” [43].

„Нагальним завданням митної політики України на сучасному етапі становлення є розвиток конкурентоспроможного середовища в межах національної економіки, так і на міжнародному рівні, збільшуючи експортний потенціал національних товаровиробників, дохід яких впливає на рівень добробуту та багатства країни та розвиток конкурентоспроможних галузей на міжнародному рівні. Лібералізація митних відносин за елементами протекціонізму мають місце в сучасних міжнародних відносинах, зокрема при забезпечення інтеграції України у світовий економічний простір використовуючи сучасні заходи митної політики” [1].

Концентрація митної політики України має бути в наступному: визначення переліку проблем, які виникають під час реалізація митного

законодавства; використання закордонного досвіду в митному регулюванні, але адаптація під наявні економічні, соціальні та політичні умови. Також до сучасних заходів митної політики належить зміщення акцентів контролю за митною вартістю товарів: з короткого часового відрізка, поки товари перебувають під митним контролем - на етап після випуску товарів.

Перевагами даного підходу є: гармонізація та митних процедур, що відповідає Кіотській конвенції спрощення міжнародної торгівлі; зниження тривалості оформлення товару; імплементація презумпції невинуватості декларанта, що закладено в Кодексі; надання можливості декларанту надавати свої аргументи для захисту задекларованої митної вартості; більший час перевірки митної вартості товару; уніфікація алгоритму нарахування податкового зобов'язання. Серед сучасних заходів митної політики ЄС, актуально було б використання: диференціація критеріїв оцінювання підприємства; спрощення при транзитних переміщеннях товарів; технологія «централізованого митного оформлення».

„Варто підкреслити, що запровадження «єдиного вікна» в Україні є реальним, якщо інфраструктура, зокрема інформаційно-комунікаційна зможу відповідати стандартам які потребуються при впровадженні сучасних електронних технологій. А також інформаційні технології можуть бути використані при ризикорієнтованого підходу та контролю товарів. Імплементація «єдиного вікна» потребує постійних змін в чинному законодавстві, внаслідок інтенсивних процесів в інформаційному середовищі, тобто зміна технологій відбувається значно швидко ніж приймається стандарти по ній. Але даний напрямок є лише початком тісної співпраці з країнами-членами Євросоюзу для усунення адміністративних бар'єрів, та як результат - зростання національної економіки” [10].

На основі запропонованого “Методичного підходу реалізації компонентів митної політики в Україні” (рис. 3.10), варто розкрити основний алгоритм дій щодо застосування сучасний заходів митної політики в Україні.

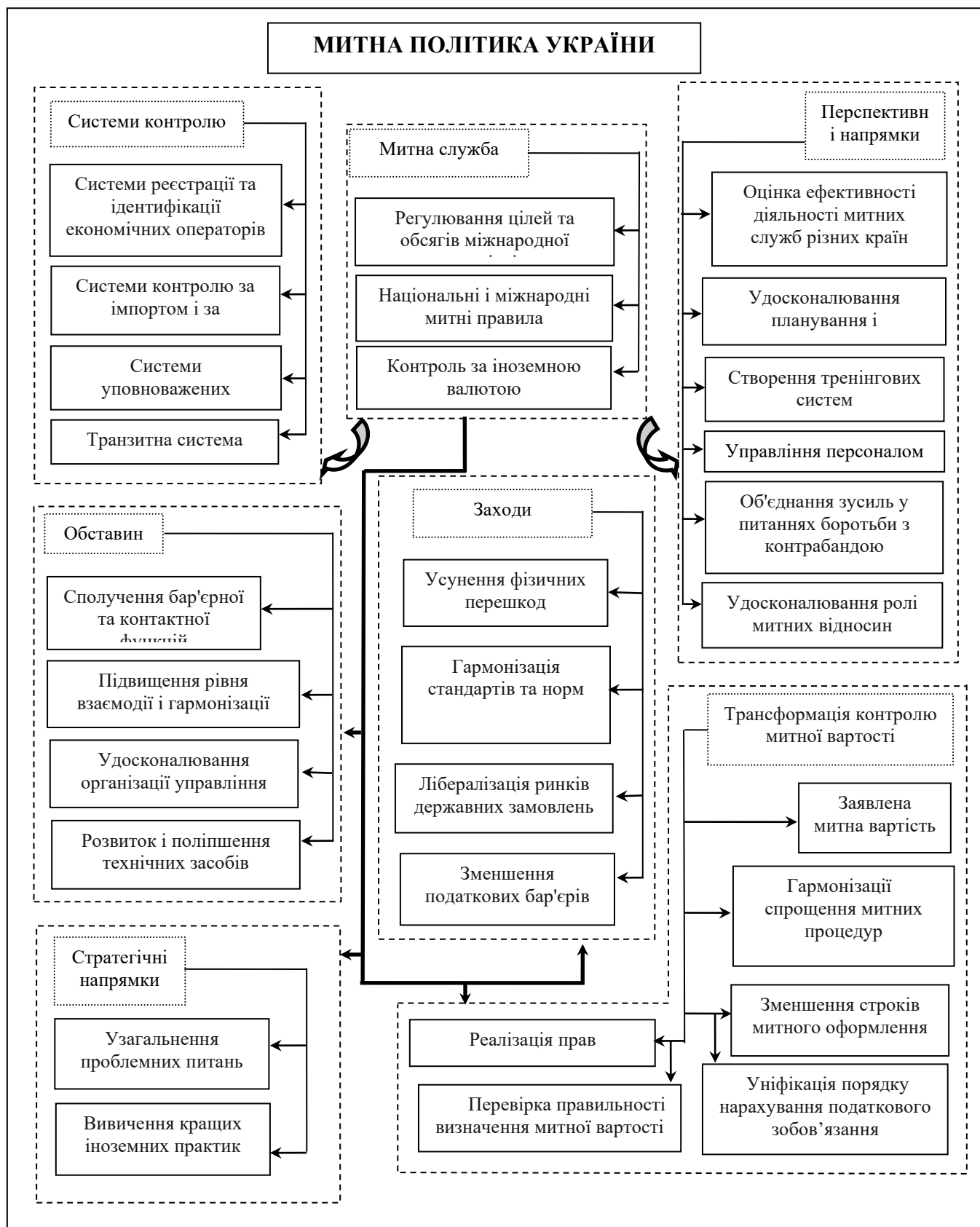

Рис.3.10 Методичний підхід реалізації компонентів митної політики в Україні (побудовано автором [26])

Основними компонентом функціонування митної служби є: регулювання

цілей та обсягів міжнародної торгівлі, національні і міжнародні митні правила, контроль за іноземною валютою. Сучасними заходами митної політики виступають - системи реєстрації та ідентифікації економічних операторів, системи контролю за імпортом і за експортом, системи уповноважених економічних операторів, транзитна система. Обставини що впливають на реалізацію митної політики в умовах сьогодення - це сполучення бар'єрної та контактної функцій, підвищення рівня взаємодії і гармонізації, удосконалювання організації управління, розвиток і поліпшення технічних засобів.

„За допомогою кластерного аналізу експорту та імпорту (рис.3.11, рис.3.12) визначимо найбільш пріоритетні напрямки розвитку зазначеного потенціалу країни. Метою проведення кластерного аналізу по експорту та імпорту України є встановлення кількості кластерів, на основі чого визначити пріоритетні напрямки розвитку експортного та імпортного потенціалу країни. Основними показниками в кластерному деревоподібному аналізі, що проводиться за допомогою програмного забезпечення Statistica буде - країни СНД (var1); інші країни світу (var2); Європа (var3); країни ЄС(28) (var4); Азія (var5); Африка (var6); Америка (var7); Австралія і Океанія (var8)” [[26, с.]]

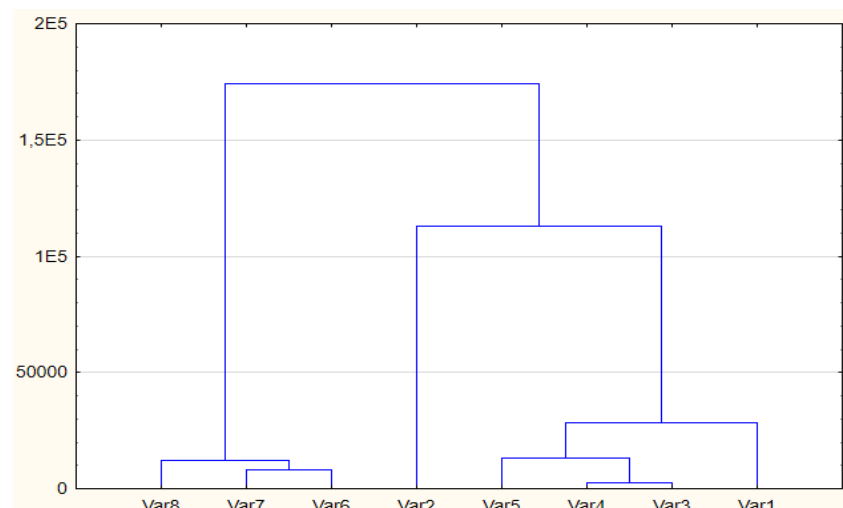

Рис.3.11 Кластерний деревоподібний аналіз загального експорту України

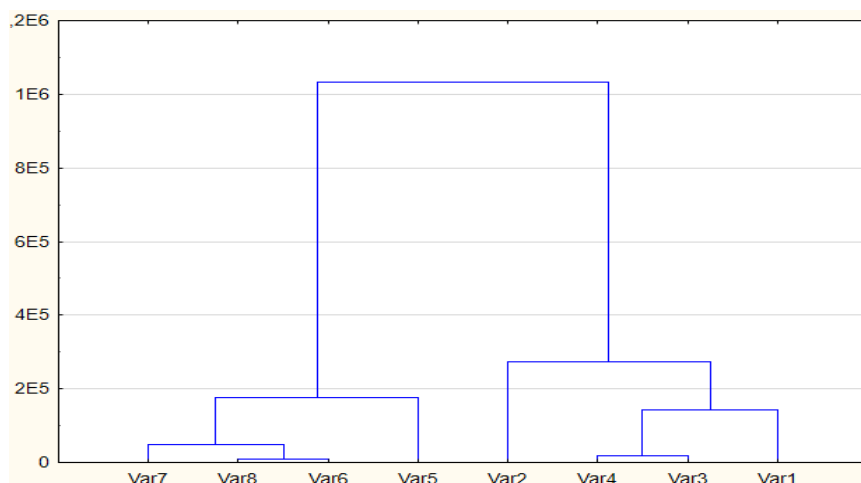

Рис.3.12 Кластерний деревоподібний аналіз загального імпорту України

В ході проведеного статистичного аналізу було сформовано два кластери, щодо загального експорту з України, основну інформацію відобразимо на табл.3.10

Таблиця 3.10

Розподіл експортних напрямків на кластери

Кластери	Характеристика
1 кластер	Var1 - Країни СНД, Var3 - Європа, Var4 - Країни ЄС (28), Var2- Інші країни світу, Var5 – Азія
2 кластер	Var6 - Африка, Var7 - Америка, Var8 - Австралія і Океанія

В ході проведеного статистичного аналізу було сформовано два кластери, щодо загального імпорту з України, основну інформацію відобразимо на табл.3.11

Таблиця 3.11

Розподіл імпортних напрямків на кластери

Кластери	Характеристика
1 кластер	Var1-Країни СНД, Var2-Інші країни світу, Var3-Європа, Var4- Країни ЄС (28)
2 кластер	Var5 - Азія, Var6 - Африка, Var7 - Америка, Var8 - Австралія і Океанія

Стратегічними напрямками митної політики щодо інтеграційного процесу до країн-членів Євросоюзу в питаннях митної політики - узагальнення проблемних питань, вивчення та використання кращих іноземних практик, заходи що здійснюються в даних напрямках буде наступне: усунення фізичних перешкод, гармонізація технічних стандартів, лібералізація ринків державних замовлень, зменшення податкових бар'єрів. Перспективні напрямки митної політики в даній сформованій схемі є оцінка ефективності діяльності митних служб різних країн; удосконалення планування і використання; створення тренінгових систем; управління персоналом; об'єднання зусиль у питаннях боротьби з контрабандою; удосконалення ролі митних відносин. Особливим компонентом митної політики постає трансформація контролю митної вартості - заявлена митна вартість гармонізації; спрощення митних процедур; зменшення строків митного оформлення; уніфікація порядку нарахування податкового зобов'язання; перевірка правильності визначення митної вартості; реалізація прав декларанта.

„Проте, як зазначають деякі науковці (зокрема, Т.С. Тоцька) з огляду на те, що одним з головних критеріїв для контролю за митною вартістю є “країна походження товару”, проте, для здійснення ефективного державного регулювання митної вартості необхідно забезпечити інформацією у таких напрямках: порядок контролю за митною вартістю у країні експорту; аналіз іноземного ринку товарів та отримання цінової інформації на певні види товарів, що імпортуються в Україну; особливості економічного та політичного стану й розвитку країни, що можуть вплинути на рівень вартості товарів; напрями економічної політики країни, які зумовлюють певну поведінку експортера; особливості ведення національного бухгалтерського обліку та ціноутворення; розвиток промислових секторів, найбільш і найменш розвинені галузі, що визначають типовість експорту певного виду товарів саме з даної країни; назви власних виробників та тощо” [47, с.18]. Адже, дійсно кожна країна-походження товару має певні особливості у здійсненні обліку доходів і витрат, обліку товарів і послуг, формуванні цін; має особливості політичного

устрою та певні традиції, що необхідно враховувати для здійснення контролю за митною вартістю.

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що інтенсифікація розвитку інформаційних технологій, активна співпраця з країнами-членами ЄС впливає на формування сучасної митної політики України, яка має базуватися на ефективних управлінських рішеннях щодо зовнішньоекономічної діяльності, як національних товаровиробників так і закордонних. Міжнародний досвід свідчить, що інтеграція інформаційних технологій є одним з вагомих факторів становлення сучасної митної політики, зокрема як система «Електронна митниця», яка є одним з пріоритетних напрямків удосконалення митно-тарифного регулювання.

3.4 Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційного простору національної економіки в межах реалізації митної політики

Забезпечення інноваційно-інвестиційного простору є однією з проблем економічної безпеки країни, розглядаючи її під кутом запровадження сучасної митної політики. Прямуючи до інноваційного розвитку національної економіки, Україна, як держава має всі шанси стати суб'єктом по залученню інвестицій у науково-технічний потенціал країни. Наявність в Україні науково-дослідницьких центрів та сильних наукових шкіл дають змогу створити наукову еліту, але при належному фінансуванні та державній підтримці.

Дослідження інноваційно-інвестиційного простору, визначаючи вплив митної політики надасть можливість створити дієву систему по сприянню інвестицій у науково-технічний потенціал України, а також запобіганню порушень чинного законодавства в сфері митного законодавства. Основні фактори, що потребують подальшого дослідження у реалізації митної політики в частині сприяння інвестиційного розвитку – є: вдосконалення митної ІТ-системи; управління ризиками; оцінка митної вартості; технічного забезпечення ДФС; координація та комунікація ДФС; регламент; міжнародне

співробітництво з прикордонними митницями.

Основною задачею держави щодо розвитку інноваційно-інвестиційного простору є забезпечення законодавчого підґрунтя митної політики з метою реалізації ефективних господарських правових механізмів для безперешкодного залучення інвестицій в інноваційний простір країни. Одну з основних ролей в даних процесах відіграє митна політика України, що може, наприклад, проявлятися у постачанні технологій, залученні в різні галузі країни іноземних спеціалістів. Під інноваційно-інвестиційним простором варто розуміти комплекс елементів - планування, стимулювання, регулювання та контроль процесів інноваційної діяльності в науково-технічній та виробничих сферах, що утворюють середовище для розвитку інновацій в країні. Даний напрямок є актуальним для митних органів влади.

„За допомогою інновацій можливо, також, підвищити ефективність митних органів та автоматизувати послуги, що надаються при перетині кордону, покращити систему обслуговування громадян України. Сприяння митної політики у розвитку інноваційної безпеки полягають у: пришвидшенні науково-технологічного розвитку України по відношенню до розвинутих країн; захисті країни від технологічної експансії шляхом запровадження адміністративних інструментів в митній політиці; підвищенні конкурентноздатності національного товаровиробника (надання певних преференцій для різних категорій суб'єктів економічної діяльності, особливо якщо зовнішньоторговельні операції у суб'єкта ЗЕД є першими). Зокрема - державна підтримка розвитку пріоритетних напрямів науки; збільшення бюджетних асигнувань науково-технічної сфери; підвищення соціального статусу наукової та технічної інтелігенції; захист прав інтелектуальної власності, зокрема в даному напрямку головну роль відіграє митна політика України. Набуває значущості Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 р. № 2411-VI [34], що відіграє роль в регулюванні інноваційної діяльності, безпеки інноваційних процесів, а саме: інтенсифікації інвестиційної та інноваційної діяльності; модернізації

національного виробництва” [11].

Використання в митній справі сучасних інформаційних технологій, інноваційних інструментів щодо виявлення митних порушень та активізація комунікаційної складової митних органів ДФС із митними органами іноземних держав, є важливим процесом в межах інноваційно-інвестиційного простору країни. Митні органи, як головний суб'єкт реалізації митної політики, здатні впливати на розвиток інноваційно-інвестиційного простору та мають здійснювати спеціальні заходи щодо запобігання незаконного переміщення товарів (технічних засобів, обладнання).

Важливим досвідом реалізації митної політики щодо захисту митного кордону – є приклад Румунії, як країни-члена Євросоюзу, яка запровадила багаторівневу та системну митну політику, що відповідає високим стандартам Євросоюзу. Заслуговує на увагу використання інструментів моніторингу Митної служби Румунії (DGV), а також надбання Румунського національного інституту статистики, який займається прогнозуванням майбутніх правопорушень з метою виявлення в подальшому причин їх скоєння та запровадження заходів щодо їх запобігання. Інноваційність заходів в Румунії полягає в обміні оперативними даними, проведенні спільних заходів, використання програм щодо аналізу ризиків.

„Розглядаючи більш ліберальну національну економіку, варто звернути увагу на інноваційні заходи митної політики у Сполучених Штатах Америки, яка полягає в захисті кордонів шляхом суворого дотримання законодавства під час ввезення товарів у напрямку: здійснення контролю за експортом, боротьбі з відмиванням грошей. Активна інформатизація митної діяльності США охоплює обробку масивів інформації, що є ключовим заходом попередження митних правопорушень. Комп'ютерне обладнання, перш за все, використовується митною службою для підвищення ефективності дій щодо виявлення правопорушень. Комп'ютерні бази даних митної служби США дозволяють знайти потрібну інформацію щодо вантажовідправників, імпортерів та експортерів вантажів. Тому варто зауважити, що інноваційно-інвестиційний

простір країни є важливим елементом вдосконалення митної служби США” [15].

„Беручи до уваги Закон України «Про інноваційну діяльність»: під терміном „інновації” слід розуміти новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентноздатні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери; інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентноздатних товарів і послуг” [35].

Митна політика управління інноваційними процесами полягає в здійсненні фінансування на державному рівні, зокрема матеріально-технологічної підтримки при впровадженні інноваційних об’єктів митної інфраструктури. Актуальними заходами в даному напрямку можуть стати - забезпечення митних органів новітнім обладнанням, інформаційно-комунікаційними засобами; виготовлення новітнього устаткування для митних операцій; підготовка фахівців митної справи; державна підтримка та захист інтелектуальної власності шляхом патентів та ліцензій. Інноваційні види діяльності можливо поділити за наступними напрямками: підвищення ефективності митної діяльності, оптимізація функціонування митних органів, сприяння інноваційним процесам митно-тарифного регулювання. Перш за все, митна політика має захищати національного товаровиробника в напрямку виготовлення інноваційної продукції та зниження митних бар’єрів на шляху міждержавної міграції інновацій.

Мета митно-тарифного регулювання полягає у селективності експортно-імпоротної підтримки інновацій для прискореного зростання експорту вітчизняної високотехнологічної продукції та модернізації митних органів влади. Імплементация даних заходів можлива завдяки створенню «Зеленого коридору» інноваційним компаніям; зниженню рівня бюрократизації; спрощенню митного оформлення; консультаційній підтримці. Інструментами

іншого типу врегулювання інноваційного імпорту є постачання інноваційного устаткування для будівництва об'єктів високотехнологічного рівня, розробка програм транскордонного співробітництва.

„Однак, для сприяння створення інноваційно-інвестиційного простору в Україні державна митна система України має ефективно діяти в наступних напрямках: сприяння економічному розвитку країни; створення умов для залучення інвестицій в економіку України; забезпечення транзитного потенціалу; збільшення надходжень до Державного бюджету; забезпечення національної безпеки; захист інтелектуальної власності. Основними новаціями, які запроваджуються в митній системі України є: автоматизована інформаційна система, співпраця митниці з суб'єктами господарювання, що здійснюють торговельну діяльність, співпраця ДМСУ з митними адміністраціями інших країн із використанням «безшовного потоку інформації», перехід до електронного декларування, електронно-логістичний супровід вантажів, організація роботи за принципом «єдиного офісу»” [8].

„Важливими стимулами реалізації митної політики в інноваційній сфері є: фінансова підтримка з державного та місцевого бюджетів; уніфікація кредитної, податкової та митної політики відносно учасників інноваційних процесів; організація підготовки кадрів у відповідній сфері, інформаційно-аналітичне забезпечення та ознайомлення громадськості з інформацією. Трансформація митної системи в напрямку розвитку інноваційно-інвестиційного простору в Україні пов'язана із приєднанням країни до Міжнародної Конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур. Для спрощення митних правил та процедур варто дозволити розвивати інноваційно-інвестиційний простір країни, гармонізуючи його з митними процедурами, що може проявлятися у наступних заходах: реалізація спільних програм, основною роллю яких є удосконалення та підвищення ефективності митної системи; забезпечення прозорості митних правил і процедур; відкрита інформація; аналіз ризиків і використання методу контролю інтеграції інновацій в митну систему” [43].

Вважаємо, що доречно більше уваги приділяти активному використанню ІТ-технологій, як одного з напрямків використання інновацій в реалізації повноважень митниці; метою використання є: накопичення та обробка інформаційних потоків, які використовуються в процесі діяльності митниці. Важливого значення набувають сучасні інформаційні технології та телекомунікаційні мережі у відносинах між постачальниками та споживачами, що дозволяє ефективно взаємодіяти в процесі зовнішньоекономічної діяльності. Розглянемо динаміку структури експорту-імпорту послуг(телекомунікаційних послуг, комп'ютерних послуг та інформаційних послуг) у 2009-2017 роках (табл. 3.12, рис.3.13), що характеризують присутність інноваційної сфери, яка представлена в країні інформаційними технологіями.

Таблиця 3.12

Динаміка структури експорту-імпорту послуг 2009-2017 рік [6]

Роки	2009	2010	2011*	2013*	2014*	2015*	2017*
Телекомунікаційні послуги	300308,7	319280,9	339203,1	344611,2	370334,9	352553,0	190525,4
Комп'ютерні послуги	236107,4	259580,6	382245,9	931508,3	1102009,8	997296,6	1311793,3
Інформаційні послуги	42649,6	98512,1	139346,8	201062,9	203207,0	235723,0	258475,8

Інформація за 2010-2013 наведена без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, за 2014-2016 - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції, за 2017 - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Найбільша динаміка зростання інформаційно-телекомунікаційних послуг спостерігається у комп'ютерних послугах, зокрема впродовж 2012-2017 років. Подальший розвиток інформаційних технологій є актуальним в напрямку імплементації технологічних і логістичних ланцюгів, в межах концепції “точно в термін”. Ефективність даного методу полягає у синхронізації процесів доставки товарів у необхідній кількості точно в той момент, коли логістична мережа має в них потребу для виконання завдання з постачання товарів при

взаємодії з митними органами країни.

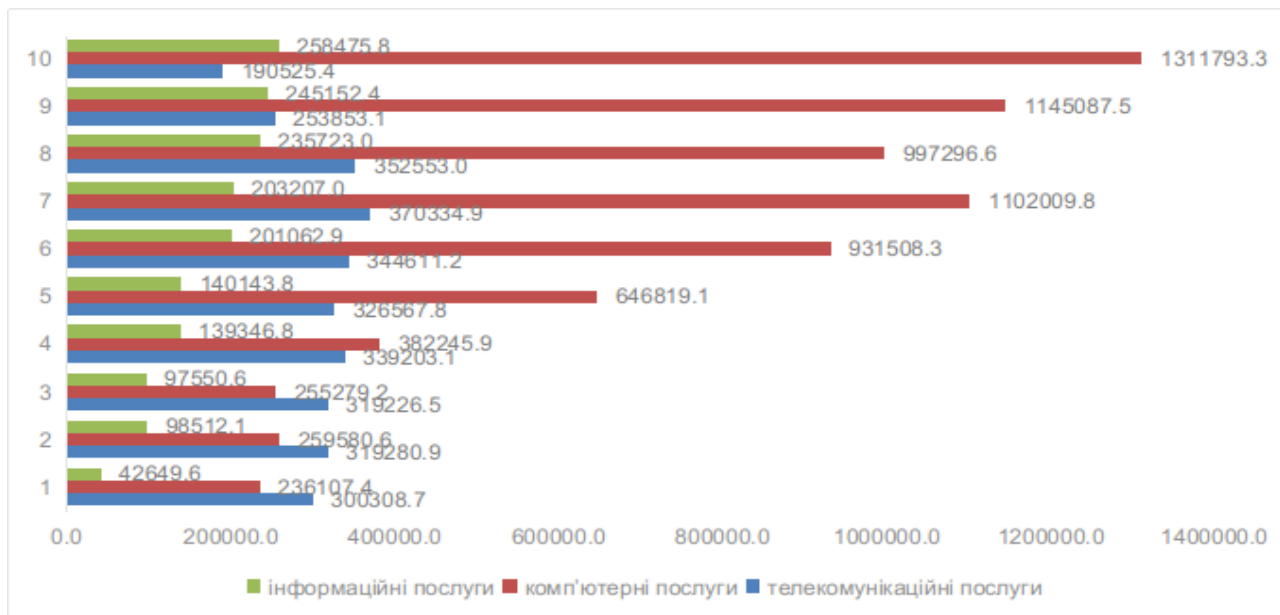

Рис.3.13. Динаміка структури експорту-імпорту послуг 2009-2017 рік (тис. дол. США) (побудовано на підставі [6]).

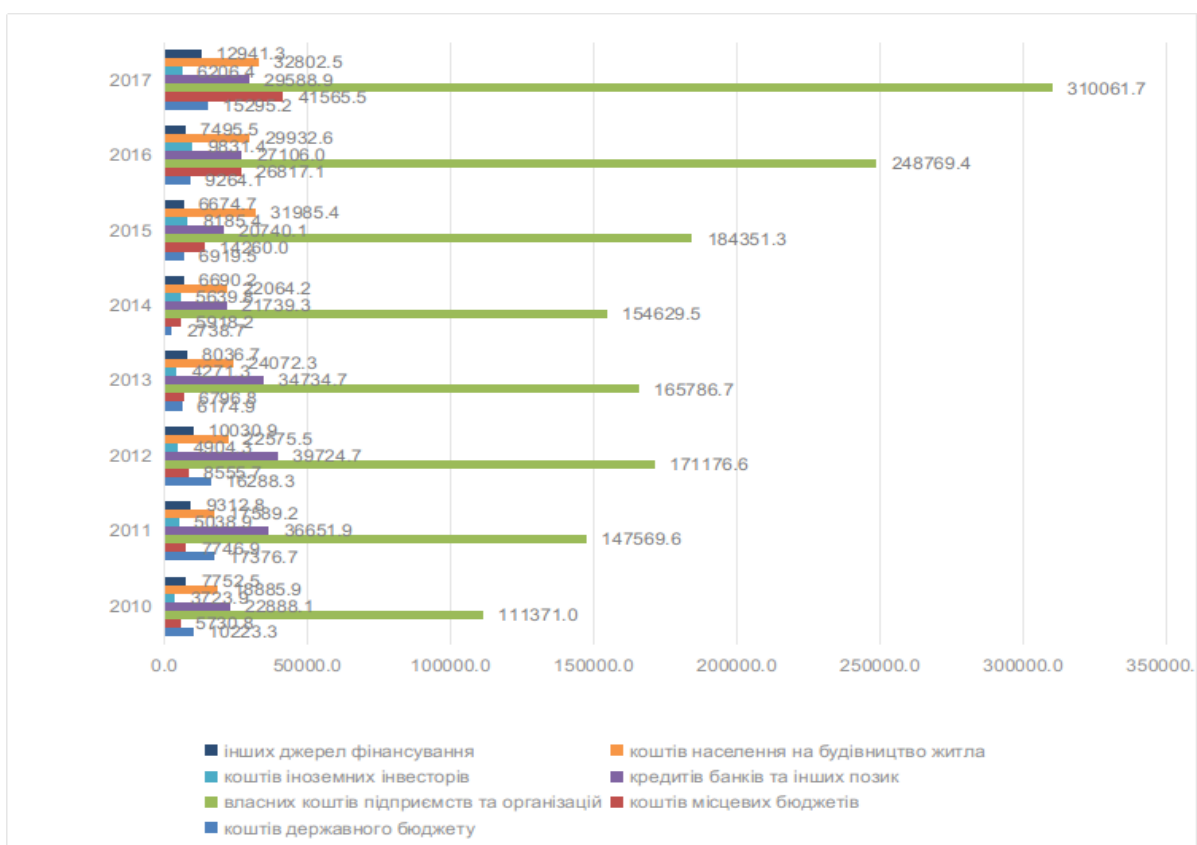

Рис. 3.14 Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010-2017 роки¹(млн.грн.) (побудовано на підставі [6])

¹Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та за 2014-2017 роки без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Для реалізації цієї концепції треба виконати ряд умов:

- наявність у логістичній системі надійних перевізників і постачальників;
- система обміну інформацією повинна бути пов'язана з інформаційними системами митних постів;
- скорочення часу перевірки товару за рахунок наявності електронних систем, що надають розгорнуту інформацію про товаровиробника.

Як зазначено у статистичних показниках капітальних інвестицій за джерелами фінансування за 2010-2017 роки¹ (млн.грн.) (рис. 3.14) варто зауважити, що країна постійно зазнає економічних та політичних негаразд, однак рівень інвестицій з місцевих бюджетів є більш менш задовільним. Такі інвестиції направлені на перебудову місцевої інфраструктури, включаючи використання інноваційно-інформаційних технологій, які використовують в своїй діяльності представники ДФС, виконуючи свої зобов'язання стосовно митної політики. За 2010 р. рівень інвестицій з місцевих бюджетів становив 5730,8 млн. грн., за 2015 р. - 14260,0 млн. грн., за 2016 р. - 26817,1 млн. грн., за 2017 р. - 41565,5 млн. грн. Зокрема, спостерігається значне зростання інвестицій в інформаційно-комунікаційні технології (рис.3.15).

Аналізуючи наведений вище рис.3 щодо капітальних інвестицій за видами економічної діяльності (напрямок інформаційно-комунікаційні технології) за 2010-2017 роки¹ стає зрозумілим, що значного зростання в інвестиціях за останні роки набула сфера телекомунікацій та комп'ютерного програмування та надання інших інформаційних послуг. А саме, якщо порівнювати 2010 рік з 2015 роком, 2016 рік та 2017 рік, маємо наступні значення по телекомунікаціям: 2010 рік - 6354,5 млн. грн, 2015 рік – 19536 млн. грн, 2016 рік - 10705,4 млн. грн, 2017 рік - 12776,8 млн. грн; а також інвестиції щодо комп'ютерного програмування та надання інших інформаційних послуг: 2010 рік - 347,5 млн. грн, 2015 рік - 1134,3 млн. грн, 2016 рік - 2124,9 млн. грн, 2017рік - 2050,68 млн. грн.

Рис.3.15 Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності (напрямок інформаційно-комунікаційні технології) за 2010-2017 роки¹ (побудовано на підставі [6])

¹Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та за 2014-2017 роки без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

На основі запропонованих системних чинників інноваційно-освітнього простору митної політики в Україні (рис. 3.16), слід висвітлити розвиток вітчизняної митної справи під кутом розвитку інноваційно-інвестиційного простору країни.

Компонентами трансформації митної справи є: фактори впливу; напрями державної політики; основні завдання інновацій (результати в одному з напрямків митної політики); наявність інноваційних елементів; загрози які існують при розвитку інноваційно-інвестиційного простору країни; можливі типи інновацій, що будуть в політики в Україні (розроблено на основі джерел [1; 8; 10; 11; 43]).

Факторами змін інноваційного простору митної політики в Україні є: міжнародне співробітництво з прикордонними митними службами інших країн, регламентування часу та місця, митна вартість товарів, системи управління

ризиками, митні ІТ-системи, комплексні стандарти оснащення, розвиток вітчизняної митної справи (проведення реформ в законодавстві).

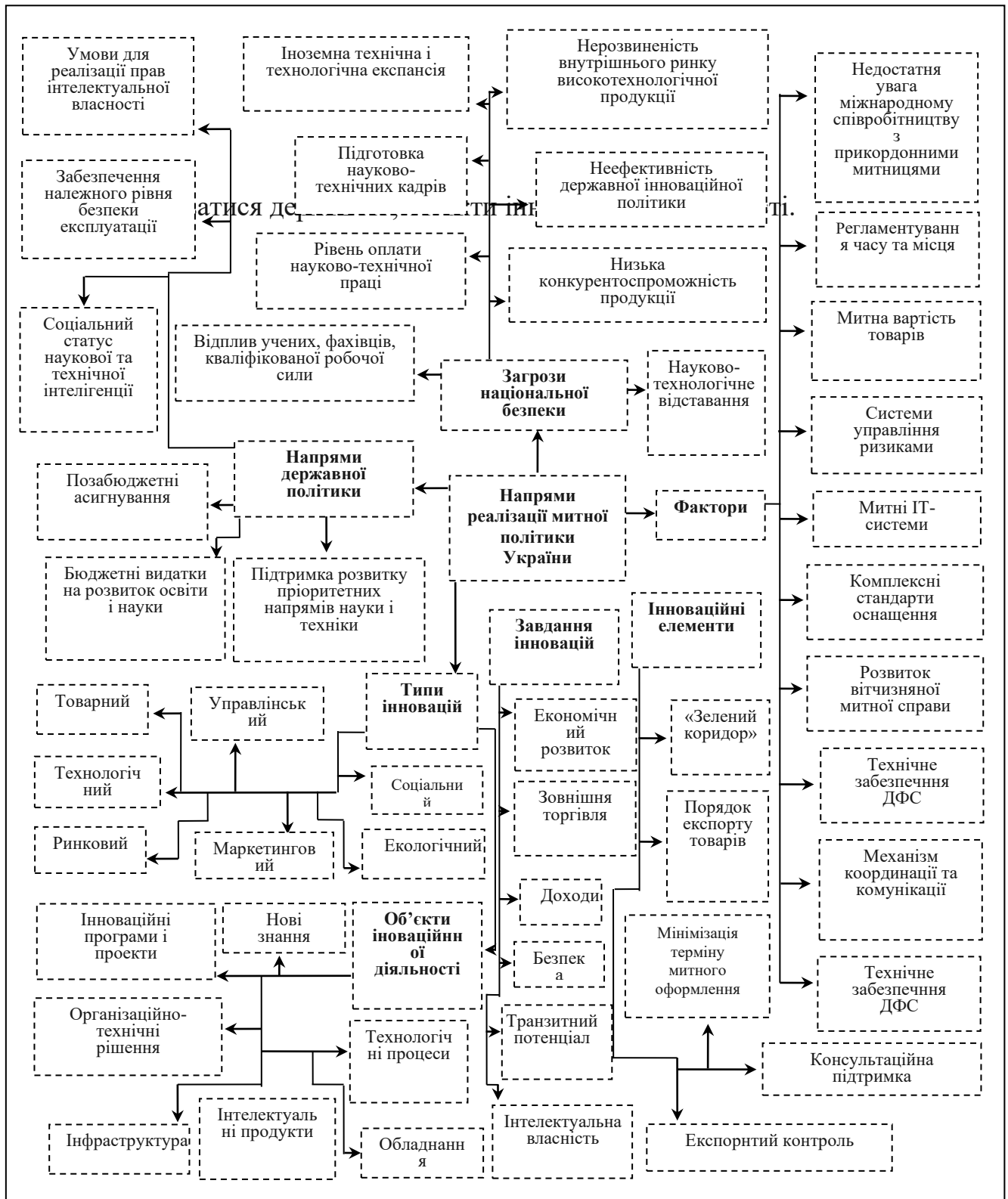

Рис. 3.16 Напрями інноваційно-інвестиційного розвитку країни в межах реалізації митної політики (вдосконалено автором [29]).

Загрозами національній безпеці виступають науково-технологічне

відставання; низька конкурентоспроможність продукції; відтік учених, фахівців, кваліфікованої робочої сили за межі країни; низький рівень оплати науково-технічної праці; некваліфікована підготовка науково-технічних кадрів; іноземна технічна і технологічна експансія. До інноваційних елементів варто віднести - «Зелений коридор», порядок експорту товарів, мінімізація терміну митного оформлення; консультаційна підтримка; експортний контроль. Основними напрямками державної політики в подальшому мають стати: умови для реалізації прав інтелектуальної власності; забезпечення належного рівня безпеки експлуатації; соціальний статус наукової та технічної інтелігенції; позабюджетні асигнування в інноваційні технології, що реалізуються на митниці; підтримка розвитку пріоритетних напрямів науки і техніки.

На основі вищевикладеного варто зауважити, що розвиток інноваційно-інвестиційного простору країни є залежним від реалізації митної політики країни. Використання інформаційних технологій та комп'ютерного обладнання надають можливість розвивати міжнародну торгівлю, регулювати транспортні процеси, гармонізувати митні процедури реалізуючи інформаційний обмін між митницями країн, використовувати технологічні можливості інформаційно-комп'ютерних і телекомунікаційних систем в процесах митного декларування, глобальний доступ ІТ-систем до інформації у світовій системі безпеки. Подальшим напрямком в реалізації інновацій в митній політиці має стати розвиток митних логістичних систем використовуючи інформаційні потоки на глобальному рівні.

Висновки до розділу 3

1. Подальші кроки із вдосконалення митної політики мають полягати у модернізації митної інфраструктури, зокрема щодо активного використання автоматизованої системи «Електронної митниці», що дозволяє посилити координацію дій митних органів з податковими та правоохоронними; гармонізувати документи; відслідковувати переміщення вантажів, здійснювати

повне електронне оформлення; вдосконалити систему управління ризиками. Модернізація митної політики має базуватися на конкурсних процедурах, професіоналізмі і порядності, спеціалізованій підготовці.

2. Для досягнення стратегічних цілей в реалізації моделі митної політики України вкрай необхідним є продовження курсу реформ, які мають полягати у: наданні можливості українським компаніям мати постійний і надійний канал зв'язку з митною службою; спрощенні міжнародної торгівлі, включаючи інститут уповноважених економічних операторів; посилення протидії незаконній торгівлі; підтримка з боку бізнес-спільноти.

3. Одним із головним інструментів митної політики – є прогнозування обсягів митних платежів, що дозволить здійснити уточнення поточних заходів митних органів та розробити й реалізувати плани на майбутні періоди. Прогнозування рядів динаміки обсягів ввізного мита здійснено за методом Холта-Уінтерса. За результатами прогнозування зроблено висновки щодо доцільності його здійснення із виокремленням із рядів динаміки сезонності та рівня інфляції. Рекомендовано прогнозування робити на короткостроковий період, зокрема, для обсягів вивізного мита, обсяги якого визначаються значною волатильністю.

4. Запропонованого “Методичний підхід реалізації компонентів митної політики в Україні” якому виділено: основні компоненти функціонування митної служби (регулювання цілей та обсягів міжнародної торгівлі, встановлення та дотримання національних та міжнародних митних правил, контроль за іноземною валютою). Сучасними заходами митної політики виступають: системи реєстрації та ідентифікації економічних операторів, системи контролю за імпортом та експортом, системи уповноважених економічних операторів, транзитна система. Обставинами що впливають на реалізацію митної політики визнано: сполучення бар'єрної та контактної функцій, підвищення рівня взаємодії і гармонізації, удосконалювання організації управління, розвиток і поліпшення технічних засобів.

5. Дослідження вплив митної політики на формування інноваційно-

інвестиційного простору надасть можливість створити дієву систему сприяння надходженню іноземних інвестицій у науково-технічний потенціал країни. Основні питання, що потребують негайного вирішення у напрямку вдосконалення митної політики щодо її сприяння інвестиційному розвитку є: вдосконалення митної інфраструктури, зокрема й ІТ-системи; вдосконалення системи управління ризиками; технічне забезпечення ДФС; координація та комунікація департаментів та відділів ДФС та митних органів. Під інноваційно-інвестиційним простором варто розуміти комплекс елементів, як то: планування, стимулювання, регулювання та контроль процесів інноваційної діяльності в науково-технічній та виробничих сферах, що утворюють середовище для розвитку інновацій в країні. Важливими стимулами реалізації митної політики в інноваційній сфері є: надання фінансової підтримки з державного та місцевого бюджетів; уніфікація кредитної, податкової та митної політики відносно учасників інноваційних процесів; організація підготовки кадрів у відповідній сфері, інформаційно-аналітичне забезпечення та ознайомлення громадськості з інформацією.

Література до розділу 3

1. Вакім В. Е. Стимулювання інноваційної діяльності: порівняльно-правовий аспект. 2017. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/08/134-145.pdf>.
2. Вдовиченко А. М. Практичне застосування методів прогнозування доходів бюджету на прикладі України / А. М. Вдовиченко, А. І. Зубрицький, Г. В. Орос. – Ірпінь : НДІ фінансового права, 2014. – 32 с.
3. Волощенко Л.Ю. Моделювання впливу митного тарифу на розвиток економіки України: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.11 / Л.Ю. Волощенко ; Держ. установа "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". — К., 2008. — 20 с. — укр.
4. Гуцу С. Ф. Проблеми митного регулювання в Україні в умовах впро

інтеграції. *Гуманітарний часопис*. 2013. № 4. С. 105-109.

5. Даньков І. Удосконалення митного законодавства – діалог між владою та бізнесом [Електронний ресурс] / Ігор Даньков. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Article-MindohodovCounsil-Dankov-Customs-Jan-2014-Ukr/\\$FILE/EY-Article-MindohodovCounsil-Dankov-Customs-Jan-2014-Ukr.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Article-MindohodovCounsil-Dankov-Customs-Jan-2014-Ukr/$FILE/EY-Article-MindohodovCounsil-Dankov-Customs-Jan-2014-Ukr.pdf).

6. Динаміка структури експорту-імпорту послуг: Офіційний Веб-сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/zd/dseip/dseip2007_u.htm.

7. Дорош М. М. Розвиток співпраці митних органів України з митними органами держав-учасниць Європейського Союзу [Електронний ресурс] / М. М. Дорош. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2456/vnulpurn20158136.pdf>.

8. Дук Н. М. Інновації і картографування митної діяльності: Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2012. Вип. 16. С. 31-34.

9. Дуран М. М. значення митної політики в системі державного регулювання [Електронний ресурс] / М. М. Дуран. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2009/19_1/184_Duran_19_1.pdf.

10. Жадько К. С. Майорова І. М., Андрусенко Г. М. Митні інновації в сучасній поставці товарів за системою "точно в термін: Науковий погляд: економіка та управління. 2016. № 2. С. 32-44.

11. Задихайло Д. Д. Інновації та економічна безпека держави. 2017. URL: http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Zadykhaylo/1_2.pdf.

12. Запорізька область - у п'ятірці кращих за перевиконанням митних платежів по Україні: Офіційний веб-сайт Запорізької обласної державної адміністрації <https://www.zoda.gov.ua/news/41249/kostyantyn-bril-zaporizka-oblast--u-pyatirtsi-krashih-za-perevikonannnyam-mitnih-platezhiv-po-ukrajini.html>

13. Зварич О.В. Прогнозування податкових надходжень у системі формування доходів бюджету : автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 /

О. В. Зварич ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К. : [б. в.], 2012. - 19 с.

14.Звітність про виконання бюджетів – Офіційний сайт Державної казначейської служби URL: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.

15.Капітанець С.В. Запобігання та протидія митним правопорушенням: аналіз закордонного досвіду: Науковий вісник МГУ. 2017. № 26. С. 55-58.

16.Квеліашвілі І. М. Стратегія розвитку державної митної справи як інструмент рівноправного партнерства у зовнішньому просторі. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2015. № 2 (13). С. 82-89. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/1366>.

17.Комаров О. В. Удосконалення фіскальної політики в галузі державної митної справи. *Вісник НАДУ при Президентові України. Серія “Державне управління”*. 2017. № 4. с. 62–67. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/74/files/0bb8c7d2-fa9d-4a4b-b163-b7030924d8fe.pdf>.

18.Корнева Т. В. Модернізація митної служби України в умовах Євро інтеграції. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. №1. С. 191-193. URL: http://www.pap.in.ua/1_2015/57.pdf.

19.Котіна Г.М. Прогнозування податкових надходжень бюджету: автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Г. М. Котіна ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - К. : [б. в.], 2011. - 20 с.

20.Кучерова Г. Ю. Прогнозування податкових надходжень державного бюджету України / Г.Ю. Кучерова // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки / Донецький державний університет управління МОН України ; Інститут економіки промисловості НАН України ; Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Дружківка : Юго-Восток, 2015. – Вип. 1(46). С.160-166.

21.Кучерова Г. Ю. Трендовий аналіз податкових надходжень зведеного бюджету України //Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2015. – №. 14. – С. 258-261

22.Мельник О. М. Митний режим транзиту в Україні: *Науковий вісник*

Херсонського державного університету. Серія „Юридичні науки”. 2016. Випуск 1. Том 3. URL: http://www.lj.kherson.ua/2016/pravo01/part_3/13.pdf.

23. Митна політика України в контексті євроінтеграційних відносин / В.Є. Зайцев // Вісник економічної науки України. — 2017. — № 2 (33). — С. 43–47. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

24. Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Київська конвенція, 1999 рік). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_643.

25. Мокляк М.В. Просторовий підхід у прогнозуванні податкових надходжень / М.В. Мокляк, П.С. Чернов, А.М. Вдовиченко, А.І. Зубрицький // Економіка і прогнозування. – 2015. – № 2. – с. 7-20.

26. Мужев О.О. Імплементация сучасних заходів митної політики в Україні: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 18. Ч.1. с.165–169.

27. Мужев О.О. Модель розвитку митної політики в Україні в контексті розвитку економічних процесів: Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 27. С.167–172.

28. Мужев О.О., Покатаєва О.В. Прогнозування обсягів митних платежів як інструмент реалізації митної політики держави: Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 1 (18). С. 360–368.

29. Мужев О.О. Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційного простору національної економіки в межах реалізації митної політики: Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 23. С.403–410

30. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

31. Пашко П. В. Стратегічні підходи до управління митною безпекою. *Стратегічна панорама*. 2009. № 2. С. 45–55.

32. Переверзева Г. Г. Удосконалення митно-тарифного регулювання в Україні шляхом впровадження системи «Електронна митниця» [Електронний

ресурс] / Г. Г. Переверзєва. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2012-4-1\(75\)/79.pdf](http://www.kdu.edu.ua/statti/2012-4-1(75)/79.pdf).

33.Присенко Г. В. Прогнозування соціально-економічних процесів: навч. посіб. / Г.В. Присенко, Є.І. Равікович – К.: КНЕУ, 2005. – 378 с.

34.Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон від 1 липня 2010 р. № 2411-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

35.Про інноваційну діяльність: Закон від 4 липня 2002 р. N 40-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

36.Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2187-19>.

37.Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017—2021 роки [Електронний ресурс]. Розпорядження КМУ від 27 грудня 2017 р. № 1017-р . – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-eksportnoyi-strategiyi-ukrayini-dorozhnoyi-karti-strategichnogo-rozvitku-torgivli-na-20172021-roki>.

38.Проценко Т.О. Правове регулювання адміністрування податків і митних платежів: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Т.О. Проценко ; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. — К., 2008. — 36 с. — укр.

39.Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України (2010-2017). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm.

40.Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіці країн ЄС (2010-2017). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm.

41.Саленков А.В. Правове регулювання податкових платежів, що справляються при перетинанні митного кордону України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / А.В. Саленков ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2008. — 20 с. — укр.

42.Стеценко О. М. Основні аспекти розвитку митної політики України [Електронний ресурс] / О. М. Стеценко. – 2012. – Режим доступу до ресурсу:

http://www.agrosvit.info/pdf/20_2012/6.pdf.

43.Стояновський А. Р., Тимняк З. С. Державна підтримка розвитку інноваційної інфраструктури в Україні: Науковий вісник НЛТУ України. 2016. Вип. 26.6. С. 131-136.

44.Стратегія розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року. 2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2017-%D1%80>.

45.Терещенко Л.О. Моделювання та прогнозування податкових надходжень на регіональному рівні: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.03.02 / Л.О. Терещенко; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2000. – 18с.

46.Ткачик Ф. П., Баран Р. Б. Сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні: Інноваційна економіка. 2013. № 1. С. 67-72.

47.Тоцька Т.С. Державне регулювання митної вартості: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Т.С. Тоцька ; Гуманіт. ун-т "Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.". — Запоріжжя, 2007. — 20 с. — укр.

48.Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

49.Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою (Угоду ратифіковано Законом № 1917-VIII від 14.03.2017). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/124_052-16.

50.Хлівний К.В. Реалії прогнозування податкових надходжень бюджету в Україні / К.В. Хлівний, Г.М. Котіна // Економіка та держава. 2011. №9. с. 11-15

51.Цифрова адженда України – 2020. 2016. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

ВИСНОВКИ

1. Уточнено зміст поняття митної політики шляхом виділення принципів на яких вона має ґрунтуватися та запропоновано доповнити наступними: балансу інтересів; підзвітності; доступності інформації; загальності справляння митних платежів; стимулювання інвестиційної активності; координація дій усіх суб'єктів митних правовідносин; гармонізації митного законодавства; дотримання конфіденційності під час реалізації митної справи.

2. Досліджено сучасні аспекти становлення митної політики та її трансформація в умовах сьогодення. Для більш чіткого уявлення побудовано „Механізм трансформації інститутів митної політики в Україні”, в основі якої лежить закордонний досвід використання технологій та підходів, де ключовим базисом є інформаційна сфера. Трансформація митних процесів полягає у: ідентифікації та реєстрації платників, системи збору та обробки інформації, порівняння її точності, присвоєння унікального реєстраційного номеру, автоматизація нарахування податків, соціальних внесків, митних платежів. Перевагами у роботі створеного ДФС України, як центрального органу митної політики є: єдина організація, можливість отримання податкового кредиту, краща конфігурація, скоординовані правозастосуванні дії, цілісна картина платників податків, запровадження офісу „єдиного вікна” Основними суб'єктами взаємодії з ДФС України є: держава, бізнес та громадяни.

3. За результатами дослідження ролі інформаційних технологій у трансформації функціонування митниці побудовано „Модель розвитку митної політики в Україні” яка полягає у підвищенні якості інформаційного забезпечення митної справи, що надасть можливість: об'єднати наявні системи контролю; увести систему єдиного обліку торгівців; забезпечити єдиний електронний доступ посадових осіб митних та податкових органів; сприятиме вдосконаленню порядку відбору товарів для митного догляду;

дозволить здійснювати своєчасний та швидкий обмін електронною інформацією з іншими контролюючими та правоохоронними органами; сприятиме вдосконаленню проведення фактичних перевірок.

4. Досліджено вплив глобальних відносин на становлення національної митної політики, результатом чого стало розробка „Напрямів розвитку митної політики в умовах приєднання до Асоціації з ЄС”, яка складається з компонент. Напрямами митної політики виділено – здійснення економічних, організаційних та політико-правових заходів. Імплементация митної політики має здійснюватися на підставі документів, зокрема: доктрина, стратегія, концепція. До основних тенденцій та ризик-чинників митної політики віднесено: інтернаціоналізацію торгівлі, торгово-економічні санкції, зростання частки енергетичних товарів, наявність міжнародних торгово-економічних об'єднань, продовольча та екологічна безпека.

5. Розглянуто вплив зовнішнього та внутрішнього середовища на ефективність митної політики із використанням методу когнітивного моделювання. Виділено фактори, що впливають на розвиток міграційної політики. Результатом імпульсного моделювання стало зростання майже всіх показників факторів-індикаторів, однак зміни в напрямку V3 (відкритості інформації щодо митної політики ДФС). Інші фактори-індикатори відображають позитивну динаміку зростання щодо імпульсного моделювання, особливо значний приріст по відношенню до факторів-індикаторів V2 (міжнародне співробітництво), V8 (експортні операції). Найбільше зростання відбувається в разі імпульсного моделювання у вершину V10 (використання кращого закордонного досвіду), що свідчить про позитивний вплив цього досвіду на формування та реалізації вітчизняної митної політики.

6. Побудовано модель реалізації митного потенціалу національної економіки, яка дозволяє шляхом реалізації базисних функцій митної політики здійснювати вплив на розвиток національної економіки, кінцевим результатом чого повинно стати: економічне зростання національної економіки, формування платоспроможного бюджету, підвищення добробуту громадян. Вдосконалення митної політики може бути шляхом уніфікації митних процедур, зокрема: створення середовища для функціонування митниці та здійснення зовнішньої торгівлі; об'єднання систем контролю за імпортом, експортом та транзитом товарів (транспортних засобів); посилення інфраструктури митних пунктів та

митних постів; забезпечення єдиного обліку суб'єктів господарювання – учасників митних відносин, єдиний електронний доступ суб'єктів ЗЕД; можливість обміну електронною інформацією митної служби з фіскальною, правоохоронними органами, банківськими установами; вдосконалення процедури відбору товарів для митного догляду; збирання, повернення, та звільнення платників податків від митних платежів.

7. Здійснено прогноз обсягів митних платежів як інструменту реалізації митної політики держави із використання метода Холта-Уінтерса. За результатами прогнозування доведено доцільність виокремлення із рядів динаміки сезонність та інфляцію. Також, доведено, що прогнозування доцільно здійснювати на короткостроковий період, зокрема, для обсягів вивізного мита, обсяги якого визначаються значною волатильністю.

8. За допомогою кластерного аналізу експорту та імпорту визначено найбільш пріоритетні напрямки розвитку митного потенціалу країни. За результатами проведеного статистичного аналізу було сформовано два кластери, щодо загального експорту з України, до першого віднесено: Країни СНД, Європа, Країни ЄС (28), Азія, та інші країни світу, до другого віднесено: Африка, Америка, Австралія та Океанія. Стосовно кластерного аналізу щодо загального імпорту з України, сформовано, також два кластери, до першого віднесено: Країни СНД, Європа, Країни ЄС (28) та інші країни світу. До другого – Азія, Африка, Америка, Австралія та Океанія

9. Запропоновано напрями інноваційно-інвестиційного розвитку країни в межах реалізації митної політики, які полягають у чіткому визначенні загальних напрямів митної політики та враховують можливі загрози національній безпеці, якими можуть бути: науково-технологічне відставання; низька конкурентоспроможність продукції; відтік учених, фахівців, кваліфікованої робочої сили за межі країни; низький рівень оплати науково-технічної праці; некваліфікована підготовка науково-технічних кадрів; іноземна технічна і технологічна експансія.